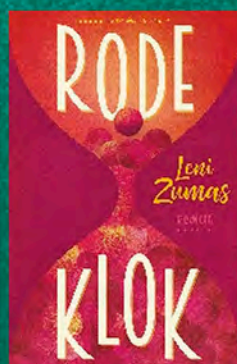
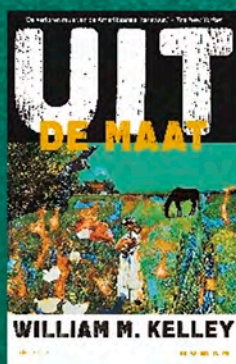
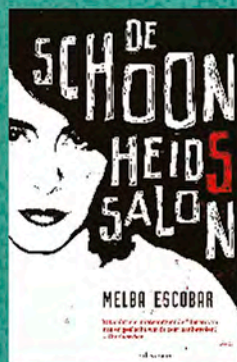
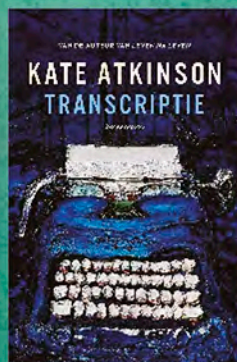

LEES DE WERELD ROND MET ATLAS CONTACT

VERTAALENDE FICTIE
ONGECORRIGEEERDE VOORPUBLICATIES

LEES
DE WERELD
ROND MET
ATLAS CONTACT

12 BIJZONDERE VOORPUBLICATIES

VERTAALDE FICTIE
NAJAAR 2018

Omslagontwerp en typografie Wim ten Brinke

Uitgeverij Atlas Contact
Amsterdam/Antwerpen

INHOUD

NAOMI ALDERMAN	5	ELIZABETH JANE	71
Ongehoorzaam		HOWARD	
Vertaald door Auke Leistra		Bevrijding	
Verschijnt in oktober 2018		De Cazalets deel 4	
		Vertaald door Inge Kok	
		Verschijnt in oktober 2018	
GUILLERMO ARRIAGA	15	JONAS KARLSSON	81
De ontembare		Het circus	
Vertaald door Eugenie		Vertaald door Geri de Boer	
Schoolderman en Peter Valkenet		Verschijnt in januari 2019	
Verschijnt in januari 2019			
KATE ATKINSON	21	WILLIAM MELVIN	91
Transcriptie		KELLEY	
Vertaald door Inge Kok		Uit de maat	
Verschijnt in september 2018		Vertaald door Arthur Wevers	
		Verschijnt in november 2018	
MELBA ESCOBAR DE	31	HARUKI MURAKAMI	101
NOGALES		Romanschrijver als roeping	
De Schoonheidssalon		Vertaald door Luk Van Haute	
Vertaald door Mia Buursma		Verschijnt in januari 2019	
Verschijnt in oktober 2018			
LISA HALLIDAY	47	SASHA SALZMANN	107
Asymmetrie		Buiten mezelf	
Vertaald door Lisette Graswinckel		Vertaald door Goverdien	
Verschijnt in oktober 2018		Hauth-Grubben	
		Verschijnt in oktober 2018	
SONJA HEISS	57	LENI ZUMAS	115
Rimini		Rode klok	
Vertaald door Herman Vinckers		Vertaald door Linda Broeder	
Verschijnt in november 2018		Verschijnt in oktober 2018	

VAN DE AUTEUR VAN DE
WERELDWIJDE BESTSELLER DE MACHT

atlas contact

ONGEHOORZAAM

NAOMI ALDERMAN

NAOMI ALDERMAN

ONGEHOORZAAM

1

Op de eerste sjabbat na het feest van Simchat Tora was Rav Krushka zo mager en bleek dat de volgende wereld, mompelde de gemeente, in zijn oogholtes te zien was.

De Rav had hen door de Hoge Feestdagen geloodst en was de hele, twee uur durende dienst aan het eind van de Jom Kipoervasten blijven staan, hoewel zijn ogen meer dan eens waren weggerold, alsof hij elk moment kon flauwvallen. Hij had zelfs vreugdevol met de Torarollen gedanst, al was het maar een paar minuten. Nu die feestdagen voorbij waren, was alle vitaliteit hem echter ontglipt. Het was een benauwde, al te warme dag in september, de ramen zaten dicht en zweet parelde op ieder voorhoofd, maar de Rav, die op de arm van zijn neef Dovid leunde, had een wollen jas aan. Zijn stem was zwak. Zijn handen beefden.

Het was een duidelijke zaak. Het was al enige tijd duidelijk geweest. Zijn stem, ooit vol en helder als rode kidoesjwijn, had al maanden schor geklonken, en soms sloeg zijn stem over en kuchte de Rav met een rauwe, snijdende keelklank, of moest hij zo kokhalzen dat hij bijna geen adem meer kon krijgen. Het bleef echter moeilijk in een vage schaduw op een long te geloven. Wie kon die schaduw zien? Wat was dat, een schaduw? Het wilde er bij de gemeente niet in

dat Rav Krush-ka aan een schaduw zou kunnen bezwijken – hij die het licht van de Tora zo helder uitstraalde dat ieder zich verlicht voelde door zijn aanwezigheid.

Geruchten, doorverteld bij toevallige ontmoetingen op straat, hadden zich door de hele gemeenschap verspreid. Een gerenommeerde specialist had tegen hem gezegd dat het allemaal weer goed zou komen als hij een maand rust nam. Een beroemde rebbe had laten weten dat hij en vijfhonderd jonge Torastudenten dagelijks het hele boek Psalmen reciteerden voor een voorspoedig herstel van Rav Krushka. Van de Rav zelf werd beweerd dat hij een profetische droom had gehad die verklaarde dat hij nog getuige zou zijn van de eerste steenlegging voor de Beet Hamikdasj in Jeruzalem.

Toch werd hij met de dag brozer. In heel Hendon maar ook in de wijdere omgeving was bekend dat zijn gezondheid achteruitging. Zoals dat gaat waren gemeentelieden die anders misschien wel eens een weekje zouden hebben overgeslagen, of elders een sjoel zouden hebben bezocht, hartstochtelijk bij de diensten betrokken. Elke week zaten er meer gelovigen in de synagoge dan de week daarvoor. Het weinig elegante gebouw – oorspronkelijk twee huizen onder één kap die vanbinnen helemaal gestript en verbouwd waren – was niet op zulke bezoekersaantallen berekend. Het werd er be-

dompt tijdens diensten, de temperatuur liep hoog op en de geur was bijna onwelriekend te noemen.

Een of twee leden van het synagogebestuur opperden dat het misschien wel mogelijk was een alternatieve dienst te organiseren, om tegemoet te komen aan die ongewoon grote aantallen. Yitzchak Hartog, de voorzitter van het bestuur, wees dat echter van de hand. Die mensen kwamen voor de Rav, verklaarde hij, en dan kregen ze hem te zien ook.

Zo kwam het dat de synagoge, op deze sjabbat in Tisjri, overvol zat; en het is treurig, maar elk lid van de gemeente was meer gericht op de Rav zelf dan op de gebeden die ze tot hun Schepper richtten. Die hele morgen hielden ze hem angstvallig in de gaten. Het was waar dat Dovid zijn oom bijstond, dat hij de sidoer voor hem vasthield en hem ondersteunde. Maar, fluisterde iemand, zou de aanwezigheid van zo iemand zijn herstel niet veeleer bemoeilijken dan bevorderen? Dovid was rabbijn, dat moesten ze hem nageven, maar hij was geen Rav. Het was een subtiel onderscheid: rabbijn kon je eenvoudig worden door studie en aanverwante prestaties, maar de titel Rav werd door een gemeenschap gegeven aan een geliefde leider, een lichtend voorbeeld, een geleerde van onovertroffen wijsheid. Dat alles was Rav Krushka, zonder twijfel. Maar Dovid: had die ooit in het openbaar gesproken of een indrukwekkende dvar Tora gegeven, laat staan een machtig, inspirerend boek geschreven, zoals de Rav? Nee, nee en nog eens nee. Dovid was tamelijk onooglijk: klein, kalend, en aan de zware kant; daar kwam nog bij dat het hem ten enenmale ontbrak aan de spirit en het vuur van de Rav. Geen lid van de gemeenschap, zelfs het

kleinste kind niet, zou Dovid Kuperman ooit 'rabbijn' noemen. Hij was 'Dovid', of soms, gewoon, 'die neef van de Rav, die assistént'. En dan zijn vrouw! Het was algemeen bekend dat het niet helemaal goed zat met Esti Kuperman, dat daar een of andere moeilijkheid zat, een probleem. Maar dergelijke zaken vallen onder de noemer lasjon hara – boze tong – en behoren niet eens op fluistertoon besproken te worden in het heilige huis van de Heer.

Hoe dan ook, iedereen was het erover eens dat Dovid voor de Rav geen gepaste steun en toeverlaat was. De Rav zou omringd moeten worden door grote Torageleerden, die dag en nacht zouden kunnen studeren en zodoende het kwaad zouden kunnen afwenden. Jammer, zeiden sommigen, dat de Rav geen zoon had die in zijn naam zou kunnen studeren en hem door zijn verdienste een langer leven zou kunnen schenken. Ook jammer, zeiden anderen, iets zachter, dat de Rav geen zoon had die Rav kon worden als hij er niet meer was. Want wie moest zijn plaats innemen? Die overwegingen deden al maanden de ronde en werden in de droge hitte van de synagoge des te prangender. En naarmate de levenssappen van de Rav wegebden, ging ook Dovid met elke week die verstreek iets dieper gebukt, alsof hij het gewicht van hun blikken op zijn schouders voelde en de kracht van hun teleurstelling zijn borst plette. Hij keek nog maar zelden op tijdens de dienst en zei niets terwijl hij de bladzijden van de sidoer bleef omslaan, hij richtte zich slechts op de woorden van het gebed.

Halverwege de ochtend was het alle mannen duidelijk dat de Rav er slechter aan toe was dan ze hem ooit gezien hadden. Ze rekten hun hals en keken om de hoeken waar

ooit haarden en ingebouwde provisiekasten hadden gezeten en schoven hun plastic stoelen iets verder naar voren, om hem beter te kunnen zien, en hem met hun wilskracht overeind te houden. Gedurende de morgendienst, tijdens het bidden van de sjachariet, werd het warmer en warmer in de synagoge, en alle mannen merkten dat ze, dwars door hun broek heen, aan hun stoel geplakt zaten. De Rav boog diep bij de modiem en rechtte zijn rug weer, maar het ontging hun niet dat de hand waarmee hij zich aan de bank voor hem vasthield wit was en trilde, en dat zijn gezicht, hoewel vastberaden, bij elke beweging pijnlijk vertrok.

Zelfs de vrouwen, op de galerij die aan drie kanten rond het zaaltje liep, vanwaar ze de dienst turend door het opengeweven gordijn bijwoonden, zagen wel dat de Rav bijna geen kracht meer over had. Toen de ark was opengemaakt wasenden de Tora-rollen een zoete geur van cederhout uit in de gezichten van de gelovigen. De geur leek hem op te wekken en hij stond op. Maar toen de kast werd gesloten en hij weer ging zitten, had dat meer van een overgave aan de zwaartekracht dan van een aangestuurde beweging. Hij liet de energie die hem op de been had gehouden los en plofte neer op zijn stoel. Tegen de tijd dat de Toralezing halverwege was, wendde elk lid van de gemeenschap zijn wilskracht aan om Rav Krushka ook die volgende raspande, pijnlijke adem te doen halen. Als Dovid er niet geweest was, zou de Rav voor zijn stoel in elkaar zijn gezakt. Dat konden zelfs de vrouwen zien.

Esti Kuperman woonde de dienst bij vanaf de vrouwengalerij. Elke week was er een ere-

plaats voor haar gereserveerd, helemaal vooraan, pal achter het gordijn. Maar eigenlijk zat er nooit iemand op de voorste rij, zelfs niet in tijden als deze, waarin ze elke stoel goed konden gebruiken. Sommige vrouwen stonden nog liever helemaal achteraan op de galerij dan dat ze op de voorste rij gingen zitten. Elke week zat Esti alleen, al draaide ze nooit haar dunne hals, en liet ze noch met een woord noch met een blik merken dat de lege stoelen aan weerskanten haar waren opgevallen. Ze nam die plaats op de voorste rij in omdat dat van haar verwacht werd. Zij was de vrouw van Dovid. Dovid zat naast de Rav. Als de vrouw van de Rav niet was heengegaan, zou Esti aan haar zijde hebben gezeten. Als ze, zo God het wilde, met kinderen gezegend werden, zouden die haar begeleiden. Zoals de zaken ervoor stonden, zat ze alleen.

Verder naar achteren op de vrouwengalerij zag je helemaal niets van de dienst. Tot de vrouwen daar drongen alleen de melodieën door, zoals in de kamers van de hemel waarvan de deuren alleen opengaan voor stemmen die een lied aanheffen. Esti kon echter de kruinen van de hoofden beneden haar zien, elk bedekt door het ovaal van een hoed of versierd met een ronde keppel. In de loop van de tijd hadden al die hoeden en keppels voor haar een eigen identiteit verworven, waarbij elke kleur voor een andere persoonlijkheid stond. Daar had je Hartog, de voorzitter van het bestuur, een stevig gebouwde en gespierde man, die heen en weer bleef lopen, zelfs onder de gebeden, en zo nu en dan een woord wisselde met een ander gemeentelid. Daar had je Levitsky, de penningmeester, die onder het bidden nerveus stond te zwaaien, als een pikkende vogel. Daar had je Kirschbaum,

ookeen van de bestuursleden, die tegen een muur leunde en voortdurend indommelde, om even later weer met een ruk wakker te schrikken. Ze zag ze komen en gaan, de trap naar de bima oplopen en weer teruggaan naar hun plek, opstaan en gaan zitten, zachtjes wiegend op hun plaats – alles met een vreemd gevoel van afzondering. Af en toe, als ze naar beneden staarde, waren de bewegingen net een soort damspel – ronde stukken die naar voren schoven, doelbewust maar zinloos. Het was haar meer dan eens overkomen dat ze in een soort trance raakte door de vertrouwde melodieën en het onveranderlijke patroon van alle bewegingen op de begane grond, zodat het haar nauwelijks opviel dat de dienst voorbij was en ze schrok als de vrouwen om haar heen haar al een goede sjabbes wensten, terwijl de mannen beneden al uit beeld verdwenen. Een of twee keer had ze opeens in wat een lege synagoge leek gestaan, en had ze zich niet durven omdraaien uit angst dat er achter haar nog vrouwen stonden te fluisteren.

Op deze sjabbat in Tisjri had ze zichzelf echter goed in de hand. Net als de rest van de gemeente ging ze zitten toen de Tora-rollen, gehuld in vorstelijk fluweel, weer in de ark voor in de synagoge werden gezet. Net als de rest wachtte ze geduldig tot de voorganger van de sjachariet van de bima was gestapt en de voorganger van de volgende dienst, de moesaf, zijn plaats had ingenomen. Net als de rest begon ze zich te verwonderen toen er vijf minuten verstreken waren en de moesaf nog niet begonnen was. Ze spiedde door het gordijn in een poging erachter te komen wat er beneden gebeurde. Ze knipperde met haar ogen. De gebogen gestalte van de Rav, gehuld in zijn zwarte jas en leunend op de arm van haar man,

begaf zich tergend langzaam naar de bima.

In vroeger tijden zou de Rav hen op dit punt in de dienst hebben toegesproken, hij zou de Torapassages die zojuist gelezen waren samen met andere bronnen hebben verweven in een doorwrochte, prachtige les. Maar het was al maanden geleden dat hij hen zo had toegesproken. Deze week, en dat ging nu al weken zo, was een kopie van een van zijn eerdere preken op de stoelen gelegd. De Rav was te zwak om te spreken. Toch beklom hij de drie treden naar het podium in de mannenafdeling op de begane grond. Een geruis van stemmen klonk op en stierf weer weg. De Rav zou gaan spreken.

De Rav hief zijn arm, mager en bleek in de mouw van zijn jas. Toen hij sprak, klonk zijn stem onverwacht krachtig. Hij was zijn hele leven een begaafd spreker geweest; niemand hoefde zich in te spannen om hem te verstaan. ‘Ik zal,’ zei hij, ‘slechts enkele ogenblikken het woord tot u richten. Ik ben de laatste tijd niet goed. Met hulp van Hasjem zal ik weer herstellen.’

Overal werd heftig geknikt; verscheidene mensen klaptten, maar die werden snel tot stilte gemaand, want theaterapplaus hoort niet in een synagoge.

‘Sprak,’ zei hij. ‘Als de geschapen wereld een muziekstuk was, zou spraak het refrein zijn, het weerkerende thema. In de Tora staat geschreven dat Hasjem de wereld schiep door spraak. Hij had de wereld ook met Zijn wilskracht in het leven kunnen roepen. Er had ook geschreven kunnen staan: “En God dacht aan licht, en er was licht.” Maar nee. Hij had het kunnen neuriën. Of de wereld met Zijn handen uit klei kunnen kneden. Of uitademen. Hasjem, onze Koning, de Heilige, Gezegend zij Zijn Naam, deed niets van dat alles. Om de wereld te

scheppen, sprak Hij. “En God zei, laat er licht zijn, en er was licht.” Zoals Hij sprak, zo was het.’

De Rav begon vervaarlijk te hoesten, in zijn borst klonk een ziekelijk gepruttel. Verscheidene mannen maakten aanstalten om naar hem toe te komen, maar hij wuifde hen weg. Hij leunde op Dovid's schouder, kuchte drie keer knallend en viel toen stil. Hij haalde hijgend adem en vervolgde zijn preek.

‘De Tora zelf. Een boek. Hasjem had ons ook een schilderij kunnen geven, of een beeld, een bos, een schepsel, een idee in ons hoofd om Zijn wereld te verklaren. Maar Hij gaf ons een boek. Woorden.’

Hij zweeg weer even, keek het zaaltje rond en nam de stille gezichten in zich op. Toen de stilte net iets te lang had geduurd, hief de Rav zijn hand en sloeg er hard mee op de lessenaar.

‘Wat een geweldig vermogen heeft de Almachtige ons gegeven! Te spreken, zoals Hij spreekt! Verbazingwekkend! Van alle schepsels op aarde zijn wij de enige die kunnen spreken. Wat wil dat zeggen?’

Hij glimlachte flauwtjes en keek de synagoge nog eens rond.

‘Dat wil zeggen dat wij een flintertje bezitten van het vermogen, van de macht van Hasjem. Onze woorden zijn, in zekere zin, echt. Ze kunnen werelden creëren en vernietigen. Ze kunnen snijden als een mes.’ De Rav maakte een weids gebaar, alsof hij een zeis hanteerde. Hij glimlachte. ‘Uiteraard is onze macht niet de macht van Hasjem. Laat ons dat evenmin vergeten. Onze woorden zijn meer dan loze adem, maar ze zijn niet de Tora. De Tora omvat de wereld. De Tora is de wereld. Vergeet niet, mijn kinderen, dat al onze woorden, al onze verha-

len, op hun best slechts kunnen neerkomen op een commentaar op één enkel vers uit de Tora.’

De Rav wendde zich tot Dovid en fluisterde iets. Samen liepen ze het trapje van de bima af, en terug naar hun stoelen. De gemeente was stil. Eindelijk trad de chazan naar voren en begon de moesaf te bidden.

De woorden van de Rav hadden duidelijk indruk gemaakt op de chazan die vooringing in de gebeden, want de man leek bijzondere aandacht te besteden aan elke letter, elke lettergreep van ieder woord. Hij sprak langzaam, maar duidelijk en met kracht, alsof hij de woorden voor het eerst hoorde en naar waarde schatte. ‘Mechalkel chayim b'chesed,’ zei hij eenvoudig, ‘Hij steunt alle levende dingen met vriendelijkheid, Hij geeft de doden leven met overvloedige genade.’

De gemeenteleden antwoordden, en hun reactie werd luider en helderder tot ze spraken met één geweldige stem.

Toen de chazan bij de kedoesja aankwam, begon hij te zweten, en zijn gezicht was bleek. ‘Na'aritzecha veNakdisjecha...’ verklaarde hij.

‘Kadosj, kadosj, kadosj,’ antwoordden de mensen, zich driemaal op hun tenen verheffend, en velen een beetje licht in het hoofd, misschien wel van de hitte, ‘heilig, heilig, heilig is de Heer.’

Het was op dat moment, toen allen op hun tenen naar de Almachtige reikten, dat een klap weerklonk alsof een van de machtige ceders van de Libanon was gevallen. De mannen draaiden zich om, de vrouwen rekten hun hals. De gemeente zag Rav Krushka op zijn zij naast zijn stoel liggen. Aan zijn lippen ontsnapte een kreun die lang aan-

hield, maar hij lag volstrekt roerloos, op zijn linkerbeen na, dat al stuiptrekkend tegen de houten bank aan schopte. Het galmde door de synagoge.

Er was een ogenblik van stilte en een gevoel van druk, bonkend tegen de slapen.

Hartog was de eerste die zich herstelde. Hij rende naar de Rav en duwde Dovid aan de kant. Hij maakte de das van de Rav los, pakte zijn arm en riep: 'Bel een ambulance en haal dekens!' De andere mannen keken even beduusd. De woorden 'bel een ambulance', uitgesproken in de synagoge van de Rav, op de sjabbat, hadden iets onwerkelijks, alsof hij om een plakje bacon had gevraagd, of een pond garnalen. Na een lang ogenblik sprongen twee jongemannen op en vlogen naar de deur, in een race naar de telefoon.

Op de galerij bleef Esti Kuperman roerloos staan, hoewel sommige vrouwen al op weg naar beneden waren om te kijken wat ze doen konden.

Esti zag haar man de hand van zijn oude oom pakken en er klopjes op geven, als om hem te troosten. Het viel haar op dat het haar van Dovid, vanuit deze hoek bekeken, dunner was dan ze gedacht had. Een deel van haar merkte op, bijna onbewust, dat Hartog alweer bij de Rav was weggelopen en zijn verzorging had overgelaten aan andere medisch geschoolde gemeenteleden. Dat hij drie of vier leden van het bestuur apart had genomen, dat ze in gesprek waren. Ze keek naar haar eigen benige vingers, gekruld rond haar sidoer, haar inwitte nagels.

En een vluchtig moment voelde ze zware damasten vleugels die lucht in haar gezicht waaiden. Even was het net of de fladderende vleugels haar omringden, ze bewogen langzamer, zwaarder, gingen rond en ein-

deloos langzaam de lucht in, met een veel zwaardere last dan de ziel van één oude, vermoeide man met een schaduw op zijn long. De adem had het zaaltje verlaten, de fladderende vleugels waren een trilling die zwakker en zwakker werd.

Esti voelde zich uitgeput, niet bij machte zich te verroeren. Dovid hief zijn hoofd op naar de vrouwengalerij, keek naar haar vaste plek en riep: 'Esti!' Het klonk treurig, bang. Esti deinsde terug van de balustrade, draaide zich om en strompelde naar de deur voor de trap. Ze was zich er vaag van bewust dat sommige vrouwen haar aanraakten, hun armen uitstaken om... haar te strelen? Te steunen? Ze wist het niet. Ze liep door naar de uitgang, met maar één gedachte: dat ze nu moest gaan, dat ze vast wel iets zou moeten doen.

Pas toen ze de trap af rende naar de mannenafdeling schudde een andere gedachte haar geest weer wakker – een gedachte die zowel schokkend was als vreugdevol, een gedachte waar ze zich onmiddellijk voor schaamde. Toen ze de trap af stoof, echode het ritme van haar stappen op de maat van die gedachte mee, die gedachte die door haar hoofd bleef gaan: als het zo is, komt Ronit naar huis, komt Ronit naar huis.

De nacht tevoren had ik over hem gedroomd. Nee, echt. Ik herkende hem aan zijn woorden. Ik droomde over een enorme kamer vol boeken, de planken strekten zich steeds verder uit, steeds verder, van vloer tot plafond, en hoe beter ik keek, des te meer zag ik aan de randen van mijn gezichtsveld. Ik besepte dat de boeken, en de woorden, alles waren wat was en alles wat ooit geweest was of ooit zou zijn. Ik begon te lopen; mijn voetstappen waren geruisloos en toen ik

naar de grond keek zag ik dat ik op woorden liep, dat de muren en het plafond en de tafels en de lampen en de stoelen allemaal woorden waren.

Ik liep door. Ik wist waar ik heen ging en ik wist wat ik zou vinden. Ik kwam bij een lange, brede tafel. Tafel, stond daar. Ik ben een tafel. Alles wat ik ooit geweest ben of ooit zal zijn is een tafel. Op de tafel lag een boek. En het boek was hem. Ik herkende hem aan zijn woorden. Eerlijk gezegd zou ik hem ook herkend hebben als hij een lamp was geweest, of een potplant of een model op schaal van de Long Island Expressway. Maar hij was, heel toepasselijk, een boek. De woorden op de omslag waren eenvoudige, goede woorden. Ik herinner me niet hoe ze luiden.

Zoals je dat weet in een droom, wist ik dat ik het boek moest openslaan. Ik stak mijn hand uit en sloeg het open en las de eerste regel. Terwijl ik die las, galmden de woorden door de bibliotheek. Het waren dezelfde woorden die God ook tegen Abraham had gesproken: 'Jij bent mijn uitverkorene. Verlaat dit land en ga naar een ander land dat ik je wijzen zal!'

Nou ja, dat laatste heb ik verzonnen. Maar het andere heb ik echt gedroomd. Ik werd wakker met hoofdpijn, wat ik anders nooit heb, maar het was net of iemand in de nacht een woordenboek op mijn hoofd had laten vallen. Ik moest een lange, hete douche nemen om de woorden langzaam maar zeker uit mijn hoofd te krijgen, en de spanning uit mijn schouders, en toen was ik natuurlijk weer te laat voor mijn werk. Ik liep over Broadway op zoek naar een taxi, die je altijd alleen kunt vinden als je er geen nodig hebt, toen ik opeens een stem hoorde, alsof hij vlak bij mijn oor sprak: 'Neem me niet kwa-

lijk, maar ben jij joods?'

Ik bleef staan, ik deinsde bijna achteruit, zo dichtbij klonk die stem, zo onverwacht. Ik bedoel, vooral in New York, waar iedereen sowieso al joods is. Ik draaide me om om te zien wie het was en zie, ik was gevallen voor de oudste truc in het boekje: daar stond een vent in een net pak, met een keurig getrimd baardje en een stapel folders, duidelijk op pad om eens wat joden in te schrijven voor zijn topreligie.

Arme man. Echt. Want ik was al laat, dus om te beginnen was ik al in een pestbui. En dan had ik ook nog die droom gehad. Normaal gesproken zou ik gewoon zijn doorgelopen. Maar sommige ochtenden heb je er gewoon behoefte aan iemand in de haren te vliegen.

'Ik ben joods, ja,' zei ik. 'Hoezo?'

Alleen zei ik het natuurlijk met een Engels accent, waardoor hij meteen zichtbaar in verwarring was. Aan de ene kant wilde hij zeggen: 'Hé, jij bent een Engelse!' Want het was een Amerikaan en die stellen mij daar graag van op de hoogte. Maar aan de andere kant zat God bemoedigend in zijn oor te fluisteren: hier, hier heb je een vrouw die jij, mijn vriend, tot rechtschapenheid kunt bekeren. De man kwam tot zichzelf. Een ziel te redden, een wereld te winnen.

'Kan ik je misschien interesseren voor een gratis cursus joodse geschiedenis?'

Aha. Oké. Was het er zo een. Hij verkocht geen nieuwe religie, maar gewoon de oude; hij won mensen terug voor het geloof. Gratis cursussen joodse geschiedenis, vrijdagavonddiners, wat bijbelkennis op de koop toe. Nou ja, dat zal ook wel werken bij mensen die daar niks van weten. Maar zo een ben ik er dus niet. Ik zou zo'n cursus bijna zelf kunnen geven.

‘Nee, bedankt,’ zei ik, ‘ik heb echt even geen tijd nu.’

Ik stond op het punt me om te draaien en door te lopen toen hij mijn mouw aanraakte. Hij streek er even langs met zijn handpalm, alsof hij het materiaal van mijn jas wilde voelen, maar het was genoeg om mijn bloed zowat aan de kook te brengen. Het deed me bijna verlangen naar een echte Lubavitcher, wiens zweet en radeloosheid je van een meter afstand kunt ruiken, en die nooit een vrouw zou aanraken. Hoe dan ook, die vent hield me een foldertje voor en zei: ‘Niemand heeft tijd. Iedereen komt tegenwoordig tijd tekort. Maar ons erfgoed is het waard om tijd voor vrij te maken. Neem een folder mee. Onze cursussen worden overal in de stad gegeven. Je kunt er elk moment instappen dat het jou uitkomt.’

Ik nam de folder aan en wierp er een vluchtige blik op, vast van plan meteen door te lopen. Toen keek ik nog iets langer. Ik bleef staan. Ik moest het een paar keer overlezen om tot me te laten doordringen wat daar stond. Op een felgele sticker las ik: ‘Maandagavond speciale cursus – Rabbi Tony zal vertellen over *Van dag tot dag*, het boek van Rav Krushka, en hoe we zijn lessen in de praktijk kunnen brengen.’ Ik bedoel, ik wist ook wel dat hij een boek had geschreven, maar sinds wanneer was dat hier verkrijgbaar? En wanneer had hij eigenlijk die lessen in elkaar gedraaid om ons in ons leven bij te staan? En wanneer waren mensen die zich ‘rabbi Tony’ noemden zich ervoor gaan interesseren?

Ik wees naar de gele sticker en zei: ‘Wat is dit?’

‘Ben je geïnteresseerd in Rav Krushka? Dat is een prachtige introductie. Gaat regelrecht tot de kern van zijn leer. Heel inspirerend.’

Arme man. Het was niet zijn fout. Niet echt.

‘Hoe heet je?’ vroeg ik.

Hij glimlachte breed. ‘Chaim. Chaim Weisenburg.’

‘Goed, Chaim. Waarom doe jij dit eigenlijk?’

‘Wat?’

‘Dit, op een straathoek staan en folders uitreiken aan voorbijgangers. Word je daarvoor betaald? Word je gechanteerd?’

Chaim knipperde met zijn ogen. ‘Nee. Nee, ik ben vrijwilliger.’

Ik knikte. ‘Dus je doet dit uit pure goedheid?’

‘Ik doe dit omdat ik geloof dat het goed is om te doen. Ons erfgoed...’

Ik onderbrak hem. ‘Juist. Erfgoed. Alleen, het is geen erfgoed wat jij hier verkoopt, of wel, Chaim? Het is een godsdienst.’

Hij spreidde ietwat nerveus zijn armen.

‘Ik zou het niet echt verkopen willen noemen, het is meer...’

‘Jij zou het niet echt verkopen willen noemen? Maar krijg jij dan niet iets in ruil voor het uitventen van al die godsdienst?’ Hij wilde iets zeggen, maar ik denderde voort. ‘Krijg jij, Chaim Weisenburg, geen speciaal plekje in de wereld die komen gaat als jij een paar afgedwaalde joden weet te strikken? Is dat niet waarom je dit doet? Profijt? Wees eens eerlijk, Chaim, je doet dit gewoon voor jezelf, waar of niet?’

Nu was hij boos.

‘Nee. Nee, helemaal niet. Zo is het niet. God heeft ons opgedragen...’

‘Ah. Oké. Nou heb ik je waar ik je hebben wil. Góð heeft jou opgedragen. God zegt jou wat je doen moet en jij gaat meteen aan de slag. Jij doet dit omdat je denkt dat God dat wil, ja? God wil dat jij afgedwaalde joden op-

spoort en ze weer terughaalt naar de kudde.'

Chaim knikte. Een paar voorbijgangers keken naar ons, maar niemand bleef staan.

'Goed, laten we dan zeggen dat God jou inderdaad heeft opgedragen dit te doen. Is het niettemin ooit bij je opgekomen, Chaim, dat er weleens mensen zouden kunnen zijn die er geen behoefte aan hebben om te worden teruggehaald? Dat sommige mensen helemaal niet gevonden willen worden? Dat sommigen bij die kudde hebben gehoord en het een bekrompen zootje vonden, meer

een gevangenis dan een veilige haven? Is het ooit bij je opgekomen dat God er wel eens náást zou kunnen zitten?'

Chaim deed zijn mond open en weer dicht. Ik denk dat het wel duidelijk was dat ik geen enkele cursus ging bijwonen. Ik scheurde de folder in stukjes en gooide hem de snippers in het gezicht. Ik geef het toe, ik ben soms een ongelooflijke Thea Traal.

Toen ik bij het metrostation kwam, draaide ik me om. Hij stond me nog steeds na te staren. Zijn folders hingen slap in zijn hand.

roman

DE ONTEM BARE

Guillermo
Arriaga

atlas contact

GUILLERMO ARRIAGA

DE ONTEMBARE

BLOED

Het was zeven uur toen ik na een lange siësta wakker werd. Het was warm. Een te hete zomer voor een stad waar het bijna altijd koud was. Mijn kamer, door mijn vader getimmerd van spaanplaat, bevond zich op de begane grond, naast het toilet voor bezoek. Zonder ramen, verlicht door een kaal peertje aan een stuk ijzerdraad. Een vouwbed, een klein bureau.

De anderen hadden hun kamer op de bovenverdieping. Door de niet meer dan twee centimeter dikke wanden kon ik hun dagelijkse bezigheden volgen. Hun stemmen, hun voetstappen, hun stilten.

Zwetend stond ik op. Ik opende de deur van mijn kamer en liep het huis in. Iedereen was thuis. Mijn oma zat op de bruine bank te kijken naar een quiz op de televisie, een enorm meubelstuk dat de halve kamer in beslag nam. Mijn moeder stond in de keuken te koken. Mijn vader zat aan de keukentafel de brochures van hun reis naar Europa te bekijken. Mijn ouders waren de eersten ooit binnen onze familie die een trans-Atlantische vlucht gingen maken. Ze zouden de volgende ochtend naar Madrid vliegen en twee maanden door verschillende landen reizen. Mijn broer Carlos, die zes jaar ouder was dan ik, aaide op zijn hurken onze hond King, een voskleurige boxer met

een opvallend litteken op zijn linker bovenlip, het gevolg van een messteek die hem was toegebracht door een dronken kerel toen hij als puppy tegen hem op was gesprongen om te spelen. In hun kooi hipten Whisky en Wodka, de grasparkieten, van het ene stokje op het andere, hopen dat mijn oma snel een doek over de kooi zou doen zodat ze konden gaan slapen.

In mijn dromen zie ik vaak dat beeld van toen van mijn familie. Dat was de laatste keer dat ik ze allemaal samen heb gezien. Vier jaar later zouden ze allemaal dood zijn. Mijn broer, mijn ouders, mijn oma, de parkieten, King.

De eerste dood, die van mijn broer Carlos, kwam eenentwintig dagen na die avond. Vanaf die dag werd mijn familie meegeleurd in een lawine van dood. Dood na dood na dood.

Twee broers had ik. Allebei verloren ze door mijn toedoen het leven. En het mag dan misschien niet helemaal mijn schuld zijn geweest, ik was er in ieder geval verantwoordelijk voor.

Ik deelde de grot die baarmoeder heet met een ander. Acht maanden lang groeide naast mij een identieke tweelingbroer. Sa-

men hoorden we het hart van onze moeder kloppen, we voedden ons met hetzelfde bloed, zweefden in hetzelfde vocht, en onze handen, voeten en hoofden raakten elkaar lichtjes aan. Vandaag de dag weten we dankzij MRI-scans dat tweelingen met elkaar strijden om ruimte in de buik van de moeder. Dat zijn duels op het scherpst van de snede, wrede territoriumgevechten zonder wapenstilstand waarin een van de twee uiteindelijk de overhand krijgt.

Mijn moeder zal de krampen in haar buik niet hebben opgevat als een woeste tweestrijd. Voor haar gevoel leefde de tweeling (ze dacht overigens dat het meisjes waren) in onderlinge harmonie. Dat was niet het geval. Tijdens een van die schermutselingen zette ik mijn broer zodanig klem tegen de baarmoederwand dat hij verstrikt raakte in zijn navelstreng. De val was gezet: bij elke beweging werd het koord strakker om zijn hals getrokken, waardoor hij langzaam stikte.

De krachtmeting eindigde vier weken voordat de negen maanden zwangerschap waren volbracht. Zonder het te weten was mijn moeder de tombe van een van haar tweelingjongens geworden. Acht dagen lang droeg ze het lijk in haar binnenste. De doodssappen vermengden zich met het vruchtwater en vergiftigden het bloed dat me van voedsel voorzag.

Mijn broer, die in de foetale veldslag het onderspit had gedolven, nam wraak. Bijna sleurde hij ook mij de dood in. Toen de gynaecoloog mijn moeder ausculteerde omdat ze klaagde over indigestie, hoorde hij maar één hartje kloppen, dat met de tweede zwakker werd. De arts legde de stethos-

coop op tafel en keek haar aan.

‘We zullen een keizersnede moeten uitvoeren.’

‘Wanneer, dokter?’

‘Nu meteen.’

In het ziekenhuis werd ze rechtstreeks naar de operatiekamer gebracht. In allerijl werd de *sectio caesarea* verricht. Het opgezwollen lichaampje van mijn broer werd uit de baarmoeder gehaald, en daarna ik, naar adem happend als een kikkervisje op het droge.

Ik moest bloedtransfusies hebben. Omdat ik was vergiftigd door mijn broer, vergde het tijd om mijn bloed te zuiveren en de toxines uit de weg te ruimen. Achttien dagen lag ik in het ziekenhuis.

In de zes jaar die Carlos ouder was dan ik had mijn moeder drie miskramen gehad. Twee meisjes en een jongen. Geen van hen was de grens van vijf maanden gepasseerd. In hun verlangen om een kind te verwekken dat die funeste periode van vijf maanden zou overleven en eindelijk weer een zwangerschap tot een goed einde te brengen, hadden mijn ouders de ene na de andere arts geraadpleegd en diverse behandelingen ondergaan. Van kruidentherapieën tot bekkenoefeningen, van hormooninjecties tot afwisselend warme en koude douches, van temperaturen tot de beste seksuele standjes. Ten minste een van die methoden moet hebben gewerkt, want ik ben ter wereld gekomen.

Kapot van verdriet gingen mijn ouders naar huis. Mijn moeder raakte in een depressie. Ze wilde me niet verzorgen, ze wilde me niet voeden. Mijn vader moest niets van me heb-

ben. Nadat hij door de chaos en de snelheid van de gebeurtenissen was meegesleurd naar de operatiekamer en daar aanwezig was geweest bij de keizersnede, walgde hij van de lijkgeur waarvan de huid van zijn pasgeboren zoon was doortrokken.

Jarenlang sliep ik in een kamer met twee ledikantjes. Mijn ouders hadden het neutraal gele babypakje dat voor mijn broertje of zusje was bedoeld bewaard, voor wanneer hij of zij uit het ziekenhuis zou komen. Uitgevouwen op wat zijn of haar ledikant had moeten worden. Soms zetten ze 's avonds de babymobiel aan het plafond aan met figuurtjes van giraffen en olifanten. Dan draaide het ding in het donker met oplichtende sterretjes, ter afleiding van een mijmerende moeder bij een leeg ledikantje.

Mijn oma van vaderskant schoot me te hulp. Ze kwam bij ons inwonen toen ze had gemerkt hoeveel weerzin ik bij mijn ouders opwekte. Ze nam het op zich om me de fles te geven, mijn luiers te verschonen en me aan te kleden, tot mijn moeder vlak voor mijn eerste verjaardag ontwaakte uit haar langdurige lethargie en van de natuur haar moederinstinct terugkreeg.

Sommige kinderen groeien op met onzichtbare vriendjes, ik groeide op met een onzichtbare broer. Doordat mijn ouders ervoor zorgden dat ik het verhaal van de mislukte bevalling tot in detail kende, voelde ik me verantwoordelijk voor zijn dood. Om het nog een beetje goed te maken, speelde ik jarenlang met de schim van mijn tweelingbroer. Ik deelde mijn speelgoed met hem, ik vertelde hem mijn angsten en mijn dromen. In bed liet ik altijd ruimte voor

hem. Ik hoorde zijn ademhaling, ik voelde zijn warmte. Als ik in de spiegel keek, wist ik dat hij dezelfde gelaatstrekken zou hebben gehad, dezelfde kleur ogen, hetzelfde haar, dezelfde lengte, dezelfde handen. Dezelfde handen? Als een zigeunerin zijn hand zou hebben gelezen, zouden de lijnen in zijn handpalm dan hetzelfde hebben prijsgegeven als die van mij?

Mijn ouders noemden hem Juan José, en mij Juan Guillermo. De geboorte- en sterfdatum die in de zerk van zijn piepkleine graf werden gegraveerd waren dezelfde. Een leugen: Juan José was een week eerder gestorven. Hij was nooit geboren, hij was nooit verder gekomen dan de aquatische fase, zijn toestand van vis.

In mijn jeugd jaren was ik geobsedeerd door mijn bloed. Mijn oma drukte me meermaals op het hart dat ik had overleefd dankzij gulle, anonieme donoren die hun rode en witte bloedlichaampjes, hun bloedplaatjes, hun hemoglobine, hun DNA, hun zorgen, hun verleden, hun adrenaline en hun nachtmerries in mijn aderen hadden gespoten. Jarenlang leefde ik in de zekerheid dat in mij andere mensen huisden, hun bloed vermengd met dat van mij.

Eén keer, toen ik al een tiener was, heb ik erover gedacht om de lijst van bloeddonoren op te vragen, om ze te bedanken voor het redden van mijn leven. Een oom onthulde me een waarheid die ik liever niet had willen kennen: 'Ze bedanken, waarvoor? Die eikels hebben zich voor elke milliliter rijkelijk laten betalen' (pas jaren later werd de handel in bloed verboden). Het waren geen gulle gevers geweest, maar wanhopige mensen die geen andere uitweg hadden ge-

zien dan hun bloed verkopen. Injectiespuiten die de brandstof van het leven hadden opgezogen uit verlepte, verslagen lichamen. Wat een ontgoocheling was het, te beseffen dat ik was gevoed door huurlingen.

Op mijn negende zag ik voor het eerst mijn eigen bloed stromen. Ik was aan het voetballen met vriendjes uit de straat, toen de bal terecht kwam op het terrein van een drankzuchtige en gescheiden advocaat die ons elke keer dat hij uit zijn auto stapte een blik op een semiautomatisch pistool onder zijn riem gunde. De muren rond het huis waren overdekt met klimplanten en uit de bovenkant staken scherven van gebroken flessen ter afschrikking van inbrekers. Omdat de advocaat nooit thuis was, kon ik makkelijk langs de klimplanten omhoog klauteren, over de puntige glasscherven heen klimmen en van de muur springen om de bal te pakken. Heen ging moeiteloos. Terug klom ik de muur weer op, maar toen ik naar beneden sprong voelde ik opeens mijn broek scheuren. Ik viel op de grond en stond op. Mijn vrienden keken me verbijs terd aan. Door mijn gescheurde broek begon bloed te sijpelen. Ik bekeek mijn been en ontdekte een diepe snee waaruit rood vocht opborrelde. Ik duwde de wond een eindje open. Achter in de wond zag ik iets wittigs. Eerst dacht ik dat het een stuk glas was, of iets anders waaraan ik was blijven haken. Het was het bot van mijn dijbeen. Het werd zwart voor mijn ogen. Gelukkig kwam er net een buurvrouw aan toen ik draaijerig en lijkleek op de stoep ging zitten, met onder mijn voeten een karmozijnrood plasje. De vrouw hielp me opstaan, zette me op de achterbank van haar Ford 200 en bracht me naar de eerste hulp aan de

Avenida Ermita Ixtapalapa, op tien minuten rijden.

Weer transfusies. Nog meer bloed van vreemden. Een nieuw huurlingenleger dat door mijn hartkamers marcheerde: prostituees, alcoholisten, alleenstaande moeders, hitsige tieners om een middagje hotel te betalen, ontslagen kantoerbeambten, bouwvakkers met veel monden te voeden, arbeiders die anders niet rondkwamen, naar een shot hunkerende drugsverslaafden. De zelfkant van de samenleving die mijn slagaders irrigeerde.

De arts die me opereerde zei dat ik een stierenvechterswond had, dat de wond precies op de plek zat waar de hoorns van de stieren de dijbenen van torero's doorboorden en de slagader afsneden, zoals ook bij mij was gebeurd. Het toeval wilde dat de man assistent-chirurg in de Plaza Mexico-arena was geweest. In de naargeestige operatiekamer van de groezelige kliniek waar ik naartoe was gebracht wist hij exact hoe hij de gescheurde slagader moest hechten. De bekwaamheid van de arts en de snelle reactie van de buurvrouw verhinderden dat het leven me via mijn been ontglipte.

Twee weken lag ik in de kliniek, die over maar vier bedden beschikte. In een daarvan sliepen om beurten mijn oma, mijn moeder en mijn broer. Soms werden er ladderzatte of bij een auto-ongeluk gewond geraakte personen binnen gebracht. Op een middag kwam er een man binnen met een grote messteek in zijn maag, en ook zijn leven werd gered door de chirurgische gaven van de jonge arts.

Het was tijdens de nachten waarin Carlos

bij me waakte dat we elkaar echt leerden kennen. De zesenhalfjaar die we scheidden hadden de ontwikkeling van een nauwe band in de weg gestaan. Dat grote leeftijdsverschil viel echter weg tijdens die nachtelijke uren dat we met elkaar spraken, terwijl hij erop lette dat mijn wond werd gedraïneerd en de verpleegsters niet vergaten me de antibiotica toe te dienen. Hij hielp me naar de wc te gaan, en met een spons hield hij de lange rode streep die over mijn been liep schoon. Met de grootst mogelijke toewijding zag hij toe op mijn herstel. Het besef drong tot me door dat ik ook met hem de donkere baarmoeder van onze verwekster had gedeeld, dat we lid waren van dezelfde bloedlijn. Van de onzichtbare broer – Juan José – verschoof ik mijn aandacht naar de zichtbare broer – Carlos. Ik ontdekte dat mijn echte tweelingbroer zesenhalfjaar eerder was geboren dan ik en we werden onafscheidelijk.

De arts instrueerde me om twee maanden lang geen zware voorwerpen te tillen, niet te bukken en niet te lopen, ook niet met krukken. Omdat mijn ouders geen geld hadden om een rolstoel te betalen, werd ik in een kruiwagen het klaslokaal in gereden.

De eerste dag dat ik op eigen kracht naar buiten kon, ging ik op zoek naar de bloedvlek, die zich nog steeds aftekende op de stoep. Ik bekeek de door het vele vloeien van mijn bloed gevormde zwarte vlinder, een

herinnering aan het leven dat bijna uit me was weggevloeid op het asfalt.

Mijn moeder zag me peinzend naar de vlek staren. Ze kwam naar buiten met een emmer, schoonmaakmiddel en een borstel en dwong me de vlek tot en met het laatste spoortje weg te schrobben. De vlek verdween, maar op het stuk glas dat me van mijn dijbeen tot mijn kuit had opengereten bleven restjes opgedroogd bloed zitten die zelfs met de regenbuien niet weggingen.

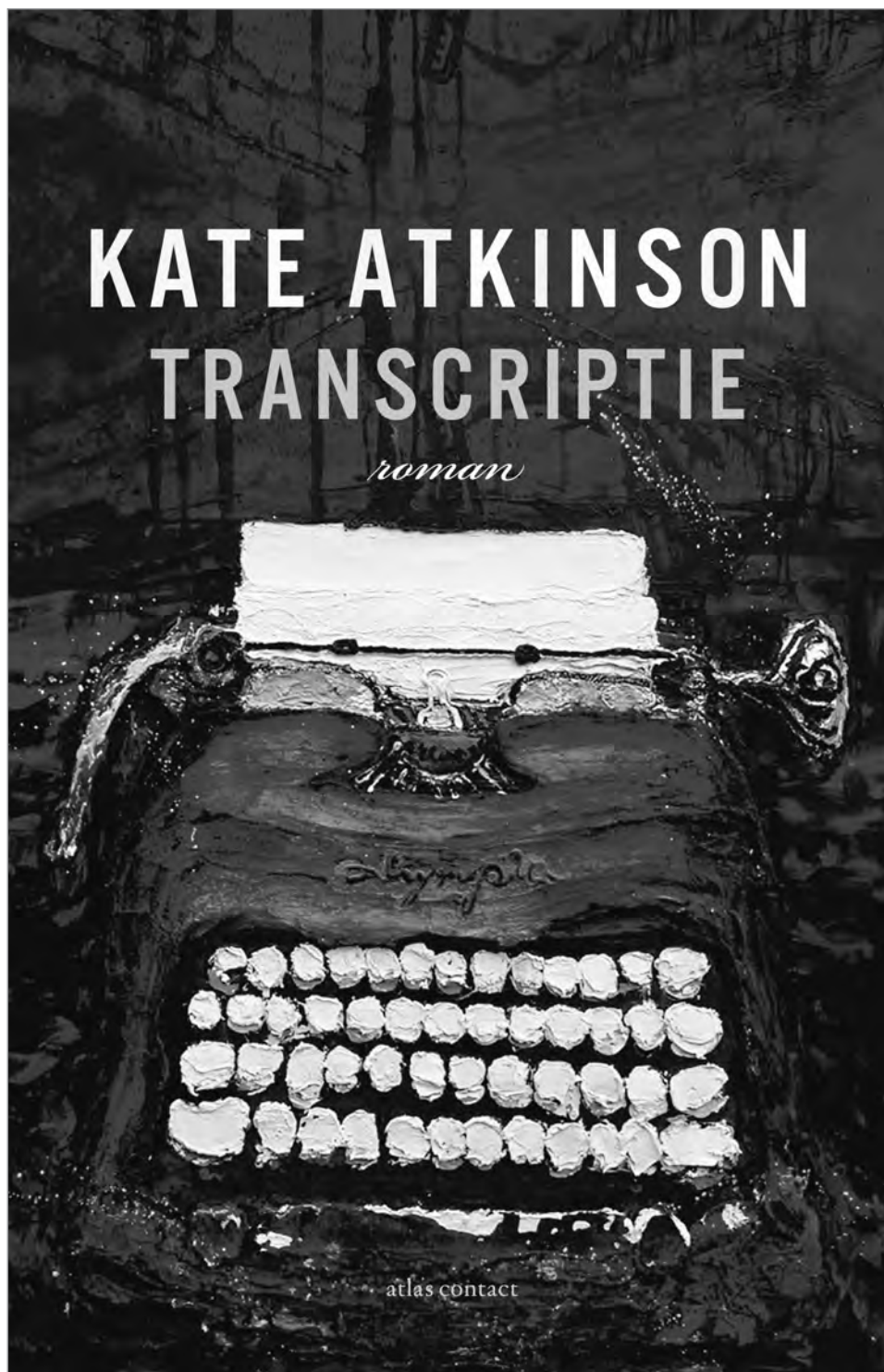
Een jaar later klom ik op de muur, hakte met een hamer de flessenscherflos waaraan ik me had gesneden en stopte die in een la. Ik stel me zo voor dat stierenvechters dat doen met de hoorn van de stier die hun been heeft doorkliefd.

Op mijn been vormde zich een litteken van veertig centimeter. Ik had minder gevoel achter mijn knie, rond mijn enkel en aan het uiteinde van mijn voet. Dat gevoel van verdoving is moeilijker te verdragen dan pijn. Als je pijn hebt, voel je tenminste nog dat dat deel van je lichaam leeft. Verdoving is de bijna-zekerheid dat iets in je is gestorven.

De vrouw die die middag mijn leven redde was de moeder van de jongen die vijfjaar later mijn vijand zou worden, de moordenaar van mijn broer. Een moord waaraan ik hoe dan ook medeplichtig was en die de keten van doden in gang zette die mijn familie zou vernietigen.

KATE ATKINSON TRANSCRIPTIE

roman

atlas contact

KATE ATKINSON

TRANSCRIPTIE

1981

HET KINDERUURTJE

‘Juffrouw Armstrong? Juffrouw Armstrong, hoort u mij?’

Ze hoorde hem, hoewel ze niet scheen te kunnen antwoorden. Ze was zwaar beschadigd. Kapot. Ze was aangereden door een auto. Het kon haar eigen schuld zijn geweest, ze was afgeleid geweest – ze had zo lang in het buitenland gewoond dat ze waarschijnlijk de verkeerde kant op had gekeken toen ze in de schemering van hartje zomer Wigmore Street had overgestoken. Tussen duisternis en daglicht.

‘Juffrouw Armstrong?’

Een agent? Of iemand van een ambulance. Een officiële figuur, iemand die in haar tas moest hebben gekeken en iets had gevonden waar haar naam op stond. Ze was naar een concert geweest – Sjostakovitsj. De strijkkwartet, alle vijftien, die in de Wigmore Hall werden geserveerd in porties van drie per dag. Het was woensdag – het zevende, achtste en negende. De rest zou ze nu waarschijnlijk missen.

‘Juffrouw Armstrong?’

In juni 1942 was ze in de Royal Albert Hall geweest voor de concertpremière van de zevende symfonie, de Leningrad. Een man die ze kende had een kaartje voor haar geregeld.

De zaal was afgeladen vol geweest en de sfeer meeslepend, indrukwekkend – het had net geleken of ze een waren met de mensen die werden belegerd. En ook met Sjostakovitsj. Ze hadden collectief hun hart voelen opzwellen. Heel lang geleden. Nu zonder enige betekenis.

De Russen waren hun vijanden geweest en toen waren ze hun bondgenoten, en daarna waren ze weer vijanden. De Duitsers ook – de grote vijand, de ergste van allemaal, en nu waren ze onze vrienden, een van de pijlers van Europa. Het was allemaal verspilde energie. Oorlog en vrede. Vrede en oorlog. Er zou nooit een eind aan komen.

‘Juffrouw Armstrong, ik doe alleen even deze kraag om uw nek.’

Ze merkte dat ze aan haar zoon dacht. Matteo. Hij was zesentwintig, het gevolg van een korte verhouding met een Italiaanse musicus – ze had jarenlang in Italië gewoond. Juliets liefde voor Matteo was een van de overweldigende wonderen van haar leven geweest. Ze maakte zich zorgen over hem – hij woonde in Milaan met een meisje dat hem ongelukkig maakte en daar had ze over lopen tobben toen de auto haar had geraakt.

Liggend op het plaveisel van Wigmore Street, aan alle kanten omringd door bezorgde omstanders, wist ze dat hier geen uitweg uit was. Ze was pas zestig, hoewel

haar leven vermoedelijk lang genoeg had geduurd. Toch leek het allemaal ineens net een illusie, een droom die iemand anders was overkomen. Wat was het bestaan toch vreemd.

Er zou een koninklijk huwelijk plaatsvinden. Op ditzelfde moment, terwijl zij op het Londense plaveisel lag met deze aardige vreemde mensen om haar heen, werd ergens verderop een maagd klaargemaakt voor haar offer, om de behoefte aan pracht en praal te bevredigen. Overal hingen Britse vlaggen. Het stond buiten kijf dat ze thuis was. Eindelijk.

‘Dit Engeland,’ mompelde ze.

1950

MENEER TOBY! MENEER TOBY!

Juliet dook op uit de ondergrondse en liep door Great Portland Street. Toen ze op haar horloge keek, zag ze dat ze verrassend laat was voor haar werk. Ze had zich verslapen, het gevolg van een late avond in de Belle Meunière in Charlotte Street met een man die naarmate de avond vorderde steeds minder interessant bleek te zijn. Uit willoosheid – of misschien verveling – was ze aan tafel blijven zitten, hoewel de specialiteiten van het huis, Viande de boeuf Diane en Crêpes Suzette, hadden geholpen.

De ietwat glansloze man met wie ze dineerde was een architect die zei dat hij bezig was ‘het naoorlogse Londen te herbouwen’. ‘Helemaal in je eentje?’ had ze nogal onaardig gevraagd. Ze had hem een – korte – kus toegestaan toen hij haar na afloop van de avond in de taxi had geholpen. Eer-

der uit beleefdheid dan uit begeerte. Hij had per slot van rekening het eten betaald, en ze was onnodig gemeen tegen hem geweest, hoewel hem dat kennelijk niet was opgefallen. De hele avond had haar nogal korzelig gemaakt. Ik ben een teleurstelling voor mezelf, dacht ze toen Broadcasting House in zicht kwam.

Schoolradio had onlangs moeten verhuizen uit de kelder van Film House in Wardour Street, en Juliet miste de vervallen losbandigheid van Soho. De BBC had geen ruimte voor hen in Broadcasting House, dus waren ze gestald aan de overkant van de straat op nummer 1 en staarden ze, niet zonder afgunst, naar hun moederschap, de grote, veeldekkige oceaanreus van Broadcasting House, waar de oorlogscamouflage inmiddels af was geboend en dat zijn boeg een nieuw decennium en een onbekende toekomst binnen dreef.

In tegenstelling tot het onophoudelijke va-et-vient aan de overkant van de straat was het rustig in het gebouw van Schoolradio toen Juliet naar binnen ging. Door de karaf rode wijn die ze met de architect had gedronken had ze een heel duf hoofd en het was een opluchting om niet te hoeven deelnemen aan de gebruikelijke uitwisseling van ochtendbegroetingen. Het meisje van de receptie keek nogal nadrukkelijk naar de klok toen ze Juliet door de deur zag binnenkomen. Het meisje had een verhouding met een producent van de World Service en scheen te denken dat ze daardoor brutaal mocht zijn. Bij Schoolradio kwamen en gingen de meisjes achter de receptie in een verrassend tempo. Juliet verbeeldde zich graag dat ze werden opgegeten door een of ander monster – misschien een Minotaurus in het doolhofachtige inwendige van het gebouw –

hoewel ze in feite gewoon werden overgeplaatst naar een meer aantrekkelijke afdeling aan de overkant van de straat in Broadcasting House.

‘De Circle Line had vertraging,’ zei Juliet, hoewel ze nauwelijks vond dat ze het meisje een verklaring, al dan niet waar, verschuldigd was.

‘Alweer?’

‘Ja, op die route is de verbinding heel slecht.’

‘Klaarblijkelijk.’ (De onbeschaamdheid van die meid!) ‘De vergadering van meneer Prendergast is op de eerste verdieping,’ zei het meisje. ‘Die is vast al begonnen.’

‘Ja, vast.’

‘Een dag uit het arbeidzame leven,’ zei Prendergast enthousiast tegen de rompgroep die zich om de tafel had geschaard. Diverse mensen, viel Juliet op, waren weggebleven. Prendergasts vergaderingen vereisten een zeker uithoudingsvermogen.

‘Aha, juffrouw Armstrong, daar bent u,’ zei Prendergast toen hij haar in de gaten kreeg. ‘Ik begon al te denken dat we u kwijt waren.’

‘Maar nu hebt u me gevonden,’ zei Juliet.

‘Ik verzamel nieuwe ideeën voor programma’s. Een bezoek aan de smid in zijn smidse bijvoorbeeld. Van die onderwerpen die kinderen interesseren.’

Juliet kon zich niet herinneren dat ze als kind ooit geïnteresseerd was geweest in een smidse. Of dat ze dat nu was.

‘De natuur in met een herder,’ hield Prendergast vol. ‘Misschien in de lammertijd. Alle kinderen houden van lammetjes.’

‘Zit er niet genoeg over het boerenbedrijf in Voor plattelandscholen?’ vroeg Charles Lofthouse. Charles had ‘op de planken gestaan’ tot zijn been in ‘4rwas weggevaagd

door de bom in Café de Paris en hij niet meer kon staan. Nu had hij een kunstbeen dat je nooit zou aanzien voor een echt been. Daardoor was iedereen aardig tegen hem, hoewel daar niet echt een reden voor was, want hij was humeurig van aard en het viel te betwijfelen of hij was opgeknapt van het verlies van een been. Hij was de producent van de serie De club van ontdekkingsreizigers. Juliet kon niemand bedenken die daar minder geschikt voor was.

‘Maar iedereen vindt lammetjes leuk, niet alleen plattelandskinderen,’ protesteerde Prendergast. Hij was algemeen programmadirecteur en dienstengevolge behoorden ze allemaal op een of andere manier tot zijn kudde, nam Juliet aan. Tijdens het praten tuurde hij vaag naar de bovenkant van het keurig geschoren hoofd van Daisy Gibbs. Er mankeerde iets aan zijn ogen – een gasaanval tijdens de Eerste Wereldoorlog – en het lukte hem zelden iemand recht aan te krijgen. Hij was een trouwe methodist en een lekenprediker met een pastorale ‘roeping’, zoals hij Juliet had toevertrouwd bij een pot akelig slappe thee in de kantine toen ze zes maanden geleden van Het kinderuurtje in Manchester was teruggekeerd naar Londen en was begonnen bij Schoolradio. ‘Ik neem aan dat u het begrip roeping begrijpt, juffrouw Armstrong.’

‘Ja, meneer Prendergast,’ had Juliet gezegd, omdat dat antwoord een stuk eenvoudiger leek dan ‘nee’. Dat had de ervaring haar geleerd.

Ze probeerde te bedenken aan wat voor hond hij haar deed denken. Een boxer misschien. Of een Engelse bulldog. Verfrommeld en nogal treurig. Hoe oud was Prendergast? vroeg Juliet zich af. Hij zat al sinds mensenheugenis bij de BBC, was ervoor

gaan werken in de baanbrekende fase, toen de omroep onder Reith nog in de kinderschoenen stond en was gevestigd in Savoy Hill. Schoolradio was heilig voor Prendergast – kinderen, lammetjes enzovoorts.

‘Het probleem met Reith was natuurlijk,’ zei hij, ‘dat hij niet echt wilde dat mensen van de radio genóten. Hij was ontzettend puriteins. Mensen moeten genieten, geloof u ook niet? We moeten allemaal een vreugdevol leven leiden.’

Prendergast was blijkbaar in gedachten verdiept – peinsde over vreugde, of eerder het gebrek eraan, veronderstelde Juliet – maar na een paar seconden leek hij zich te vermennen door even een schuddende beweging te maken. Een bulldog, geen boxer, concludeerde ze. Woonde hij alleen? vroeg ze zich af. Prendergasts burgerlijke staat was onduidelijk en interesseerde blijkbaar niemand genoeg om hem ernaar te vragen.

‘Vreugde is een bewonderenswaardig doel,’ zei Juliet. ‘Volstrekt onbereikbaar uiteraard.’

‘Lieve deugd. Wat een cynisme bij iemand die zo jong is.’

Juliet mocht hem, maar ze was misschien de enige. Ze trok een bepaald type oudere mannen aan. Die leken haar op een of andere manier verder te willen ontwikkelen. Juliet was bijna dertig en vond niet dat er nog veel te ontwikkelen viel. Daar had de oorlog voor gezorgd.

‘Naar zee met de vissers,’ opperde iemand – Lester Pelling. Hij deed Juliet denken aan een van de ongelukkige jonge oesters van Lewis Carroll, belust op nieuw vertier. Hij was jongste technicus, pas zeventien, had nog maar net de baard in de keel gehad. Waarom was hij op deze vergadering?

‘Precies.’ Prendergast knikte minzaam.

‘Mijn vader was...’ begon Lester Pelling, maar hij werd afgebroken door een volgend joviaal ‘precies’ van Prendergast, die zijn handen ophief in een gebaar dat eerder aan de paus dan aan John Wesley deed denken. Juliet vroeg zich af of ze ooit zouden weten wat de vader van Lester Pelling was. Visser, oorlogsheld, gek? Edelman, bedelman, dokter, pastoor?

‘Alledaagse verhalen van plattelandslui, dat idee,’ zei Prendergast. Wist hij dat Beasley van BBC Midland aan een concept werkte voor een serie volgens dat principe? Een soort informatieprogramma voor de landbouw dat vermomd was als fictie, ze had het horen omschrijven als ‘Biggles gaat boeren’. (Wie zou daar in vredesnaam naar willen luisteren?) Juliet was een beetje nieuwsgierig. Was Prendergast de ideeën van anderen aan het stelen?

‘Werken in een katoenfabriek,’ stelde Daisy Gibbs voor. Ze keek Juliet even aan en glimlachte. Ze was de nieuwe jongste programma-assistent, kersvers van Cambridge en bekwamer dan strikt noodzakelijk was. Ze had iets geheimzinnigs wat Juliet nog moest doorgronden. Net als Juliet had Daisy geen onderwijsbevoegdheid. (‘Geen nadeel,’ had Prendergast gezegd, ‘absoluut niet. Wellicht juist het tegenovergestelde.’)

‘O nee, juffrouw Gibbs,’ zei Prendergast. ‘Het noorden zal de industrie opeisen, of niet, juffrouw Armstrong?’ Juliet werd beschouwd als hun expert in alle noordelijke aangelegenheden, aangezien ze vanuit Manchester bij hen was gekomen.

Toen de oorlog voorbij was en haar land, in de gedaante van de veiligheidsdienst, zei dat het haar niet meer nodig had, was Juliet overgestapt naar de andere grote nationale

reus en was ze aan een carrière bij de omroep begonnen, hoewel ze het nu nog, na vijfjaar, geen carrière vond, het was gewoon iets wat ze toevallig deed.

De BBC-studio's in Manchester bevonden zich boven een bank in Piccadilly. Juliet was aangenomen als Omroepster. Met een hoofdletter. ('Een vrouw!' zei iedereen, alsof ze nog nooit een vrouw hadden horen spreken.) Ze had nog steeds nachtmerries over de continuïteit – de angst om een stilte te laten vallen, door de piepjes heen te praten of domweg geen woorden meer te hebben. Het was geen baan voor bangeriken. Ze had dienst gehad toen er op een avond een noodbericht van de politie was binnengekomen – afen toe werd er iemand gevaarlijk ziek en moest er dringend een familielid worden opgespoord. Bij deze gelegenheid werd er gezocht naar iemands zoon 'die zich vermoedelijk ophoudt in de omgeving van Windermere' toen er ineens een kat verscheen in de studio (een voormalige bezemkast). De kat, een rode – dat was volgens Juliet de ergste soort kat – was op het bureau gesprongen en had haar gebeten – heel fel, waardoor ze onwillekeurig een gillette van pijn had geslaakt. Vervolgens was hij over het bureau gaan rollen, waarna hij zijn snuit tegen de microfoon had gewreven terwijl hij zo hard aan het spinnen was dat alle luisteraars moesten hebben gedacht dat er een panter losliep in de studio, een dier dat bijzonder zelfvoldaan was omdat het een vrouw had gedood.

Uiteindelijk greep iemand het rotbeest bij zijn nekvel en rukte het weg. Juliet niesde zich door de rest van de mededeling heen en zette Die Forelle van Schubert vervolgens verkeerd klaar.

'Volharding' was het parool van de om-

roep. Juliet had het Hallé Orchestra eens aangekondigd – Barbirolli die de Pathétique van Tsjaikovski dirigeerde – en had een vreselijke bloedneus gekregen toen ze net begon met: 'Dit is de Northern Home Service.' Ze had moed geput uit de herinnering dat ze in 1940 eens naar de nieuwsuitzending van negen uur had geluisterd en een bom in de lucht had horen ontploffen. (Overdraaid nog aan toe, had ze gedacht, niet de BBC.) De nieuwslezer, Bruce Belfrage, had even gezwegen – er klonk het gebruikelijke vreselijke kabaal dat een bom veroorzaakte – en toen was net een flauwe stem te onderscheiden die zei: 'Alles in orde', waarna Belfrage was doorgestaan alsof er niets was gebeurd. Wat Juliet ook had gedaan, hoewel haar bureau onder de bloedspatten had gezeten (haar bloed – dat doorgans alarmerender was dan dat van een ander). Iemand had een bos koude sleutels onder tegen haar nek gehouden, een remedie die nog nooit had gewerkt.

Bij de BBC was natuurlijk niet alles in orde geweest, want op de verdiepingen boven de studio hadden zeven personeelsleden dood op de grond gelegen, maar dat kon Belfrage niet hebben geweten, en zelfs als hij het wel had geweten zou hij toch zijn doorgestaan.

Destijds was Juliet zo afgestemd op het luisteren naar Godfrey Toby's vage gesprekken op Dolphin Square dat ze zich afvroeg of zij als enige die flauwe, geruststellende stem had gehoord. Misschien had het haar daarom na de oorlog aangetrokken om voor de BBC te gaan werken. Alles in orde.

Het was bijna middagpauze toen Prendergasts vergadering hakkeland en zonder definitief resultaat eindigde.

‘Lunch in onze kantine misschien, juf-frouw Armstrong?’ vroeg hij voordat ze kon ontsnappen. Ze hadden hun eigen kantine op nummer 1, een armzalige schim van de kantine in de kelder van hun vlaggenschip aan de overkant van de straat, en Juliet probeerde de rokerige, nogal stinkende sfeer zoveel mogelijk te mijden.

‘Helaas heb ik brood bij me, meneer Prendergast,’ zei ze terwijl ze een spijtige indruk maakte. Met wat toneelspel kwam je bij Prendergast een heel eind. ‘Waarom vraagt u Fräulein Rosenfeld niet?’ Fräulein Rosenfeld, een Oostenrijkse, hoewel iedereen haar Duits bleef noemen (‘Eén pot nat,’ zei Charles Lofthouse), was hun adviseur voor de Duitse taal. ‘De Fräulein’, zoals ze vaak werd genoemd, was in de zestig, corpulent, heel slecht gekleed en wanhopig serieus over de onbenulligste dingen. Ze was in 1937 naar Groot-Brittannië gekomen om een conferentie over ethiek bij te wonen en had het wijze besluit genomen om niet terug te gaan. En na de oorlog was er natuurlijk niemand geweest om naar terug te gaan. Ze had Juliet een foto laten zien: vijf knappe meisjes die lang geleden genoten van een picknick. Witte jurken, grote witte linten in hun lange donkere haar. ‘Mijn zusters,’ zei Fräulein Rosenfeld. ‘Ik zit in het midden – daar.’ Ze wees verlegen naar de minst mooie van de vijf. ‘Ik was de oudste.’

Juliet mocht Fräulein Rosenfeld, ze was zo door en door Europees en alle anderen om Juliet heen waren zo door en door Engels. Voor de oorlog was Fräulein Rosenfeld een ander mens geweest – docent filosofie aan de Universiteit van Wenen – en Juliet nam aan dat al die dingen – de oorlog, filosofie, Wenen – je zowel wanhopig als serieus, en misschien ook slecht gekleed, konden ma-

ken. Het zou een uitdaging voor Prendergast zijn om vreugde in hun lunch te brengen.

In feite was het toevallig waar, Juliet had inderdaad brood bij zich – met slasaus en een ei dat haastig was gekookt terwijl ze die ochtend gapend door de keuken had gelopen. Het was nog maar begin maart, maar er had een stralend vleugje voorjaar in de lucht gezeten en ze had gedacht dat het leuk was om voor de verandering eens in de openlucht te eten.

In de Cavendish Square Gardens was het niet moeilijk om een leeg bankje te vinden, aangezien duidelijk niemand anders zo gek was om het warm genoeg te vinden om hun meegebrachte boterhamen buiten op te eten. Er lag een bos van krokussen op het gras en narcissen schoten dapper uit de aarde op, maar er zat geen warmte in de lusteloze zon en Juliet begon al snel verkleumd te raken.

De boterham bood geen troost, het was een bleek, slap ding, niet te vergelijken met het *déjeuner sur l’herbe* dat ze zich die ochtend had voorgesteld; desondanks at ze hem braaf op. Ze had onlangs een nieuw boek gekocht, van Elizabeth David – *A Book of Mediterranean Food*. Een hoopvolle aankoop. De enige olijfolie die ze kon vinden werd door de plaatselijke drogist verkocht in een klein flesje. ‘Om het oorsmeer zachter te maken?’ vroeg hij toen ze haar geld gaf. Er was ergens een beter leven, nam Juliet aan, als ze maar de moeite wilde doen om het te vinden.

Toen ze haar boterham op had, stond ze op om de kruimels van haar jas te schudden, wat schrik teweegbracht bij een opletend gevolg mussen dat als één dier opvloog en

wegfladderde op stoffige Londense vleugels, klaar om naar hun kruimels terug te keren zodra ze was vertrokken.

Juliet ging weer op weg naar Charlotte Street, niet naar het restaurant van de vorige avond maar naar Moretti's, een café in de buurt van het Scala Theatre waar ze af en toe naartoe ging.

Ze liep net langs het begin van Berners Street toen ze hem zag.

‘Meneer Toby! Meneer Toby!’ Juliet versnelde haar pas en bereikte hem toen hij de hoek naar Cleveland Street wilde omgaan. Ze trok aan de mouw van zijn jas. Het leek een brutale zet. Ze had hem eens laten schrikken door hetzelfde te doen toen ze hem een handschoen had teruggegeven die hij had laten vallen. Ze herinnerde zich nog dat ze had gedacht: geeft een vrouw zo niet haar intenties aan een man te kennen, door het bedeesde zakdoekje, de flirterige handschoen te laten vallen? ‘O, dank u wel, juffrouw Armstrong,’ had hij destijds gezegd. ‘Ik zou geen idee hebben gehad waar hij was gebleven.’ Aan flirten hadden ze geen van beiden gedacht.

Ze was er nu in geslaagd hem in zijn voortgang tot staan te brengen. Hij draaide zich om, was kennelijk niet verbaasd, dus wist ze zeker dat hij haar moest hebben gehoord toen ze zijn naam had geroepen. Hij keek haar gestaag aan, wachtte op meer.

‘Meneer Toby? Ik ben Juliet, weet u nog wel?’ (Hoe zou hij dat niet kunnen weten!) Voetgangers stroomden onhandig om hen heen. We zijn een eilandje, dacht ze, met ons tweeën. ‘Juliet Armstrong.’

Hij lichtte zijn hoed – een grijze slappe vilt-hoed die ze meende te herkennen. Hij glimlachte flauw en zei: ‘Het spijt me, juffrouw...

Armstrong? Ik denk dat u me voor iemand anders hebt aangezien. Goedendag.’ Hij draaide zich op zijn hakken om en begon weg te lopen.

Hij wás het, ze wist dat hij het was. Dezelfde (ietwat gezette) gestalte, het neutrale, plechtige gezicht, de bril met een schildpadmontuur, de oude vilthoed. En ten slotte het onweerlegbare – en nogal veront-rustende – bewijs van de stok met de zilveren bovenkant.

Ze zei zijn echte naam. ‘John Hazeldine.’ Zo had ze hem nog nooit genoemd. Het klonk in haar oren als een beschuldiging.

Hij onderbrak zijn tred, met zijn rug naar haar toe gekeerd. Er lag een heel klein beetje poeder van roos op de schouders van zijn vettige gabardine regenjas. Het leek dezelfde die hij gedurende de hele oorlog had gedragen. Kocht hij nooit nieuwe kleren? Ze wachtte tot hij zich zou omdraaien om zichzelf opnieuw te loochenen, maar na een tel liep hij gewoon verder, terwijl de stok tik-tikte op het grijze Londense plaveisel. Ze was afgedankt. Als een handschoen, dacht ze.

Ik denk dat u me voor iemand anders hebt aangezien. Wat vreemd om zijn stem weer te horen. Hij wás het, waarom zou hij doen of dat niet zo was, piekerde Juliet terwijl ze zich installeerde aan een tafeltje bij Moretti's en koffie bestelde bij de norske kelner.

Voor de oorlog was ze vaak naar dit café gegaan. De naam was hetzelfde gebleven, hoewel er een andere eigenaar was. Het café zelf was klein en nogal sjofel, de roodwitgeruite tafelkleden waren nooit helemaal schoon. Het personeel leek voortdurend te veranderen en niemand knikte Juliet ooit toe of leek haar te herkennen, wat op zich

niet onwelkom was. Eigenlijk was het een vreselijk tentje, maar ze had er een zwak voor. Het was een draad in het labirint, een draad die ze terug kon volgen naar de wereld van voor de oorlog, naar haarzelf van voor de oorlog. In de vette bedomptheid van Moretti's duwden onschuld en ervaring tegen elkaar aan. Het was na haar terugkeer naar Londen nogal een opluchting geweest om te ontdekken dat het er nog steeds was. Er was zoveel verdwenen. Ze stak een sigaret op en wachtte op haar koffie

Het café werd voornamelijk bezocht door allerlei buitenlanders en Juliet zat graag gewoon te luisteren en te proberen of ze kon ontcijferen waar hun accenten vandaan zouden kunnen komen. Toen ze hier voor het eerst naartoe was gegaan, werd het café geleid door meneer Moretti zelf. Hij was altijd voorkomend tegen haar, noemde naar 'signorina' en informeerde naar haar moeder. ('Hoe gaat het met uw mamma?') Niet dat meneer Moretti haar moeder ooit had ontmoet, maar dat was Italiaans, veronderstelde Juliet. Gekker op moeders dan de Britten.

Ze antwoordde altijd: 'Heel goed, dank u wel, meneer Moretti', was nooit stoutmoedig genoeg om 'signor' te zeggen in plaats van 'meneer' – dat leek een aanmatigende stap op het linguïstische terrein van een ander. De naamloze man die op dit moment in Moretti's achter de toog stond, beweerde dat hij Armeens was en vroeg Juliet nooit ergens naar, al helemaal niet naar haar moeder.

Het was natuurlijk een leugen geweest. Het was niet goed, helemaal niet goed gegaan met haar moeder, die in feite op sterfen had gelegen in het Middlesex Hospital even verderop, maar Juliet had de voorkeur

gegeven aan de uitvlucht over haar moeders gezondheid.

Voordat haar moeder te ziek was geworden om te werken was ze kleermaakster geweest, en Juliet was gewend dat ze haar moeders 'dames' klagend de drie trappen naar hun kleine etagewoning in Kentish Town op hoorde komen om stijf in de houding te staan in hun korset en omvangrijke bustehouder terwijl ze in hun kleding werden gespeld. Soms moest Juliet hen geruststellend vasthouden als ze wankel op een driepootkrukje balanceerden terwijl haar moeder om hun knieën rondschuifde om hun zoom te spelden. Toen werd haar moeder te ziek om zelfs de eenvoudigste zoom te naaien en kwamen de dames niet meer. Juliet had hen gemist – ze hadden haar een aai over haar hand en suikergoed gegeven en belangstelling getoond voor haar schoolprestaties. (Wat hebt u een intelligente dochter, mevrouw Armstrong.)

Haar moeder had beknibbeld en gespaard en heel lange dagen gemaakt om Juliet te polijsten, haar op te poetsen voor een stralende toekomst door te betalen voor balletles en pianoles, zelfs voor spraakles bij een vrouw in Kensington. Ze was een beursleerling geweest op een particuliere school, een school die werd bevolkt door vastberaden meisjes en door leraressen die nog vastberadener waren. De rectrix had geopperd dat ze moderne talen of rechten moest gaan studeren. Of misschien moest ze toelatingsexamen doen voor Oxford en Cambridge. 'Die zoeken meisjes zoals jij,' had haar rectrix gezegd, maar ze was niet nader ingegaan op de vraag wat voor meisjes dat wel mochten zijn.

Juliet was niet meer naar die school gegaan, had zich niet langer voorbereid op die

stralende toekomst om voor haar moeder te kunnen zorgen – ze waren altijd maar met hun tweetjes geweest – en ze was niet teruggegaan toen haar moeder was overleden. Dat had op een of andere manier onmogelijk geleken. De leergierige zesdeklasser die het iedereen naar de zin wilde maken, die hockeyde als linksbuiten, die de trots was van de toneelvereniging en bijna elke dag op school piano studeerde (omdat er thuis geen ruimte was voor een piano), dat meisje, een fanatieke padvindster en dol op toneel en muziek en kunst, dat meisje, dat een gedaanteverwisseling had ondergaan door haar verlies, was verdwenen. En voor zover Juliet kon nagaan was ze nooit meer echt teruggekomen.

Juliet had de gewoonte gekregen om naar Moretti's te gaan wanneer haar moeder in het ziekenhuis werd behandeld, en daar was ze geweest toen haar moeder was overleden. Het was slechts 'een kwestie van dagen', volgens de dokter die haar moeder die ochtend had opgenomen op een afdeling in het Middlesex. 'Het is tijd,' zei hij tegen Juliet. Begreep ze wat dat betekende? Ja, dat begreep ze, zei Juliet. Het betekende dat ze weldra de enige persoon die van haar hield zou verliezen. Ze was zeventien en haar verdriet om haarzelf was bijna even groot als haar verdriet om haar moeder.

Omdat ze hem nooit had gekend, voelde Juliet niets voor haar vader. Haar moeder was een tikje ambivalent geweest over dat onderwerp en Juliet leek het enige bewijs te zijn dat hij ooit had bestaan. Hij had gevarren bij de koopvaardij, was omgekomen bij een ongeluk en op zee begraven voordat Juliet was geboren, en hoewel ze zich soms kon uitleven in het tevoorschijn roepen van zijn ogen als parels en botten van koraal

bleef ze emotioneel tegenover de man zelf staan.

Haar moeders dood vereiste daarentegen dichterlijkheid. Toen de eerste kluit aarde tegen haar moeders kist sloeg, kon Juliet nauwelijks lucht krijgen. Haar moeder zou stikken onder al die aarde, dacht ze, maar Juliet stikte ook. Er kwam een beeld in haar op – de martelaren die waren doodgedrukt doordat er stenen op hen waren gestapeld. Dat ben ik, dacht ze, ik word verpletterd door het verlies. 'Streef niet naar uitvoerige metaforen,' had haar lerares Engels gezegd van haar schoolopstellen, maar haar moeders dood had onthuld dat geen metafoor te opvallend kon zijn voor verdriet. Het was iets verschrikkelijks en moest worden verfraaid.

Het was hondenweer geweest, nat en winterig, op de dag dat haar moeder was overleden. Juliet had zo lang mogelijk gedraald in het warme toevluchtsoord van Moretti's. Ze had tussen de middag kaas op toast gegeten – de kaas op toast die meneer Moretti maakte was oneindig veel beter dan alles wat ze thuis maakten ('Italiaanse kaas,' legde hij uit. 'En Italiaans brood'), en vervolgens had ze op de terugweg naar het Middlesex het hele stuk door Charlotte Street geworsteld met haar paraplu. Toen ze op de afdeling kwam, ontdekte ze dat je iets wat iemand je zei niet met een gerust hart kon geloven. Het bleek dat haar moeder niet 'een kwestie van dagen' had gehad maar slechts een handjevol uren, en ze was overleden terwijl Juliet had genoten van haar lunch. Toen ze een zoen gaf op haar moeders voorhoofd was het nog warm en was de flauwe geur van haar parfum – lelietjes-van-dalen – nog te ruiken onder de akelige ziekenhuisluchtjes.

'HARD, STERK. WE ZIJN
ER DOL OP.' L'EXPRESS

SCHOUDE
HOON
HEIDS
SALON

MELBA ESCOBAR

- HET FEMINISTISCHE
ANTWOORD OP NARCOS -

atlas contact

MELBA ESCOBAR DE NOGALES

DE SCHOONHEIDSSALON

1

Ik haat kunstnagels in extravagante kleuren, geblondeerde haren, kunstzijden blouses en glimmende oorbellen, en zeker om vier uur 's middags. Nog nooit leken zoveel vrouwen travestieten of prostituees, vermomd als keurige echtgenotes.

Ik haat het overmatige parfum van deze vrouwen die zo zwaar zijn geschminkt dat ze eruitzien als kakkerlakken in een bakkerij, en ze maken me bovendien aan het niezen. Om nog maar te zwijgen van hun spullen, slimme telefoons in van die kinderachtige, fuchsiakleurige hoesjes met pailletten of nepedelstenen en belachelijke plaatjes. Ik haat alles waar deze niet biologisch afbreekbare vrouwen met hun geëpileerde wenkbrauwen voor staan. Ik haat hun schrille, geaffecteerde stemmetjes als van vierjarige poppetjes, kleine narcohoertjes geperst in een vrouwenlichaam maar wel rechtop als een man. Het is allemaal heel benauwend, deze macho-kindvrouwtjes brengen me in de war, maken me bang, doen me denken aan alles wat verpest en kapot is in een land als dit, waar de waarde van een vrouw wordt afgemeten aan de omvang van haar kont, hoe rond haar borsten zijn en hoe dun haar taille is. Ik haat ook de kinderachtige mannen, gereduceerd tot de prietiefste versie van zichzelf, altijd op zoek

naar een vrouw om te neuken, om als een trofee mee te pronken, om in te ruilen voor een ander of om zich een status te verwerven tussen zijn mede-neanderthalers. Maar al haat ik nog zo hartgrondig dit maffioze wereldje dat in dit land al meer dan dertig jaar de boventoon voert in de stijl en de logica van gewetenloze lieden, politici, ondernemers en bijna iedereen die ook maar een greintje contact heeft met de macht, minstens zo erg haat ik de dames van Bogotá, onder wie ik ook mezelf reken, al doe ik mijn uiterste best me van hen te onderscheiden.

Ik haat hun gewoonte om de term 'indianen' te gebruiken voor degenen die volgens hen tot een lagere klasse behoren. Ik haat hun obsessie om onderscheid te maken tussen het 'u' en het 'jij', en waarbij het personeel 'u' moet zeggen. Ik verafschuw de slaafsheid van obers in restaurants, als ze aan komen hollen om de klanten te helpen en zeggen 'Wat wenst u, meneer', 'Zoals u wilt, meneer', 'Uw bestelling, meneer'. Ik haat zoveel dingen en op zoveel manieren, zoveel dingen die me onrechtvaardig, dom, willekeurig en wreed lijken, en ik haat ze des te meer wanneer ik mezelf haat omdat ik deel uitmaak van deze onontkoombare realiteit.

Mijn eigen verhaal is heel gewoon. Het is de moeite niet waard er dieper op in te gaan. Misschien moet ik vertellen dat mijn vader

een Franse immigrant was, die naar Colombia kwam dankzij een aanbesteding voor de bouw van een staalfabriek. Hier zijn mijn broer en ik geboren. Hier zijn we opgegroeid, net als zoveel mensen zoals wij, en hier hebben wij ons gedragen als buitenlanders, een leven omringd door muren. In het noorden van Bogotá, in een appartement in het historische centrum van Cartagena, een aantal zomers in Parijs en af en toe op de Rosario-eilanden. Mijn leven verschilde niet zo veel van dat van een gemiddelde Italiaanse, Franse of Spaanse vrouw. Van kinds af aan leerde ik om verse zee kreeft te eten en zee-egels te vangen, op mijn eenentwintigste proefde ik al het verschil tussen een wijn uit de Bordeaux en eentje uit de Bourgogne, speelde ik piano, sprak ik accentloos Frans en wist ik aardig wat van de geschiedenis van het oude continent terwijl ik van mijn eigen continent zo goed als niets wist.

Zolang ik me kan herinneren, was onze veiligheid iets waar we zelf voor moesten zorgen. Ik ben blond, heb blauwe ogen en ben een meter vijfenzeventig lang, iets wat hier nu steeds minder exotisch is, maar in mijn jeugd beslist een troef was om het lievelingetje te worden van de nonnen en de populairste onder mijn vriendinnen, maar ook iets wat de aandacht trok en in het geval van mijn vader uitgroeide tot de paranoia dat ik ontvoerd zou worden, wat in onze familie gelukkig nooit is gebeurd. Onze rijkdom en mijn blanke huid droegen bij aan mijn isolement. Al ben ik de laatste tijd geneigd te denken dat ik dat altijd tegen mezelf heb gezegd omdat ik niet wilde weten dat ik geheel vrijwillig opentop een balling ben. Waar ik ook heen ging, ik was altijd ergens anders.

Op mijn leeftijd maakt melancholie deel uit van het innerlijke landschap. De vorige maand ben ik negenenvijftig geworden. Ik kijk veel meer achterom en naar binnen dan naar de wereld om me heen. Voornamelijk uit desinteresse en omdat ik niet blij ben met wat ik daarbuiten aantref. Misschien is dat wel hetzelfde. Ik vermoed dat mijn neurose verband houdt met mijn zwartgallige kijk op de werkelijkheid die me omringt, maar het is iets onvermijdelijks. Of zoals Octavio Paz het zei: dit is 'het huis van de vluchtig blikken', mijn huis van de vluchtige blikken, ik heb geen ander huis. Ik aanvaard mijn snobistische aard. Ik aanvaard, nee, meer dan dat ik hem aanvaard, omarm ik mijn haat. Misschien is dat de definitie van volwassenheid.

Toen ik uit Colombia wegging, letten de moeders er nog op dat de knieën van hun dochters bedekt waren, nu wordt niets aan de verbeelding overgelaten. Dat was ook iets wat me choqueeerde toen ik terugkwam. Ik had het gevoel dat de borsten van sommige vrouwen me achtervolgden met haast agressieve brutaliteit. Hoe het ook zij, het is me nooit gelukt me helemaal aan te passen in Colombia, en in Frankrijk was en bleef ik een buitenlandse.

Dat ik naar Parijs ging was eerder een vlucht dan dat ik er ging studeren. Ik voelde me daar heel veel jaren op mijn gemak, ik trouwde, kreeg een dochter en oefende mijn beroep uit, maar de jaren gingen steeds zwaarder tellen en mijn herinneringen vervaagden, tot ik op een dag begreep dat het tijd was om terug te gaan. Gescheiden, zevenenvijftig lentes om mee te torsen en met een dochter van tweeëntwintig die aan de Sorbonne studeerde, moest ik mijn leven in drie oude koffers pakken en zonder haar aan

de terugreis beginnen. Aline spreekt Spaans met een accent en ze maakt fouten. Ze is mooi, lang en slank en geeft de voorkeur aan vrouwen boven mannen, al is nog niet duidelijk of dat definitief is of van voorbijgaande aard. Ik maak me er ook niet al te druk over. Al weet ik dat het arme kind, als ze hier woonde, zich wel zorgen zou moeten maken, of op zijn minst het hoofd zou moeten bieden aan hypocriet moralisme en sociale intimidatie. Iets is er wel veranderd, dat is waar. Je ziet nu tenminste een paar buitenlanders op straat en er zijn meer mensen die anders denken. Maar toch ben ik erg alleen, afgezien van mijn vriendin Lucía Estrada, met wie ik na bijna twee decennia het contact weer heb hernieuwd. Maar eigenlijk heb ik ook niet echt iemand nodig.

COLOMBIA IS PASSIE stond op het bord dat me op het vliegveld verwelkomde. En onlangs schreef de krant nog over vijftien doden bij een bloedbad in het zuiden van het land. Tegelijkertijd komt het door die passie dat ik iedereen zo hartstochtelijk haat. Zoals de dames Urrutia, Pombo en MacAllister, die me op de thee vragen om te bidden voor een zieke vriendin of voor de elf kinderen die zijn omgekomen bij de laatste aardverschuiving in het zuiden van de stad, waar ik nog nooit ben geweest. Al net zo erg haat ik de portiers die met het grootste plezier iedereen de toegang weigeren, de lijfwachten die met hun dure wagens andere auto's wegdrukken, de bedelaars die bij de stoplichten spiegels afrukken. Enkel in mijn werk verzoen ik me met mijn meelevende kant, waar verbittering nog geen vat op heeft gekregen.

Begin 2013 vond ik een mooi appartement in de Calle 93, dicht bij het Chicó Park. Terug in het land diepte ik enkele maatschap-

pelijke aandelen op, waarmee ik niet alleen het appartement kon kopen maar ook een stuk grond in Guasca, in de bergen, met het plan daarop een huisje te bouwen. In het appartement maakte ik een spreekkamer en dankzij mijn diploma's kreeg ik in korte tijd een paar patiënten. Ik moet toegeven dat ik de meesten saai vind. Hun angsten, maar ook hun complexen, remmingen en manieren van denken zijn meestal zo voorspelbaar. Maar bij gebrek aan andere ontspanning viel ik terug op de therapie. Gelukkig is het culturele aanbod in de stad behoorlijk groot, dus por ik mezelf af en toe op om naar een concert of een expositie te gaan, waarvoor ik wekelijks twee vrije middagen uittrek. Psychotherapeuten verdienen tenslotte meer dan genoeg, en gezien mijn leeftijd en omstandigheden hoef ik niet al te hard te werken.

Na verloop van tijd ging ik op mijn vrije middagen ook wandelen. Je kunt met geen mogelijkheid in het centrum komen zonder zeker twee uur vast te zitten in het verkeer, daarom besloot ik in mijn eigen buurt te blijven en alles alleen lopend te doen. Tijdens een van die uitstapjes ontdekte ik een paar nieuwe boekwinkels, een fantastische banketbakkerij en enkele boetiekjes. Maar ik had niet echt de behoefte iets te passen, want mijn lichaam voelt steeds minder vertrouwd. Vaak word ik verrast door mijn eigen gezicht in de spiegel, mijn blote benen zijn een weinig hoopgevende, vergeelde en vergeten kaart.

Het was tijdens een van die tochten door de wijk, nadat ik, rondneuzend in de Avenida 82, ten slotte bij Michel Patisserie een chocoladetimbaal met een cappuccino had genomen. Ik voelde me schuldig, besloot door te lopen tot Carrera 15 en dan terug te

gaan naar huis, ook lopend. Een paar hui-zenblokken verderop, op die mooie middag in mei, hield ik stil voor het witte gebouw met zijn glazen deuren, waar ik nog nooit binnen was geweest. *La Casa de la Belleza* stond er te lezen in zilverkleurige letters. Ik liep erheen, puur uit nieuwsgierigheid. Volgens mij kwam het door de naam 'De Schoonheidssalon'. Ik kwam op een eerste verdieping vol dure producten tegen rimpels, striae en cellulitis, om te hydrateren en af te vallen toen ik haar ineens zag, bij de receptie. Ze droeg witte gymschoenen en een lichtblauw uniform, en ze had een paardenstaart. Het lange, gitzwarte haar hing over haar rug. De kringen onder haar ogen en de vermoeide uitdrukking deden er niet toe, haar schoonheid was krachtig, haast schaamteloos. Het meisje blaakte van leven. Iets in haar was wild en ruw waardoor ze, hoe zal ik het zeggen, puur leek. Ik weet nog altijd niet of het een gevolg was van discipline en ijdelheid of simpelweg een gave die ze had geërfd. Ik zal het nooit weten. Karen is een groot mysterie. Meer nog in een stad als deze, waar je aan alle mensen kunt zien wie ze zijn, en waar hun kleding, manier van praten en de plek waar ze wonen een even voorspelbare als zich altijd herhalende code verraden. Mijn aandacht werd gewekt door haar figuur als van een gazelle, maar vooral door een soort serene uitdrukking op haar gezicht. Ik durfde te wedden dat ze er totaal niets aan deed om er zo uit te zien. Als ik al iets had kunnen zeggen nadat ik alleen naar haar had gekeken, was het dat alles in haar rust uitstraalde.

Misschien kwam het doordat ik zo verdwaasd naar haar stond te kijken, alsof ik een geestverschijning zag, dat ze naar me toekwam en vroeg:

'Kan ik u ergens mee helpen, mevrouw?'

Ze glimlachte moeiteloos, alsof ze te kennen gaf dat ze dankbaar was dat ze leefde. Ik was verbaasd dat niemand haar schoonheid leek op te merken. Het was alsof een terre orchidee bij toeval in een modderplas was gevallen. Om haar heen hooggehakte vrouwen met gemaakte glimlachjes. Het meisje van de receptie was een monster met kersenrode lippen en een overdreven blos. Zij niet. Zij leek zich overal boven te verheffen en betekenis te geven aan de naam van het gebouw.

'Dank je, ja, ik wil me laten epilieren,' zei ik toen, alsof ik mezelf niet al epileer sinds ik kan nadenken.

'Het is niet zo druk, wilt u nu meteen?'

'Ja, dat is prima,' antwoordde ik als gehypnotiseerd.

'Pardon, wat is uw naam?'

'Claire. Claire Dalvard,' zei ik.

'Loop maar met mij mee, alstublieft,' voegde ze eraan toe. En dus liep ik met haar mee.

2

'Al van kleins af aan maken zwarte vrouwen en mulattinnen hun haar steil met een steiltang, met crèmes, met een föhn, met kauwtabletten, ze wrappen hun haar, gebruiken haarmaskers, slapen met panty's om hun hoofd, brengen een conditioner met siliconen aan. Het hebben van steil haar is net zo belangrijk als het dragen van een beha, het is een onmisbaar onderdeel van je vrouwelijkheid, en wat moet dat moet, flink zijn, je hoofd volstoppen met metalen pinnen, bereid zijn te verdragen dat het trekt en pijnlijk is, en uren van je tijd besteden aan iets

wat duur en onprettig is, maar ook noodzakelijk als je wilt bereiken dat je haar de perfecte steilheid krijgt,' zegt Karen met haar lage, volle stem.

'En kleine meisjes, moeten die dat ook doen?'

'De allerkleinsten niet, maar zodra ze wat groter zijn, zeg maar acht of negen, hebben ze allemaal al steil haar, absoluut,' zegt ze terwijl ze de zwachtels verwijderd.

Toen ze hier kwam, vond ze de stad leuk. Ja! Voor veel mensen is hij mooi. Juist door die ijle, zo kenmerkende droefheid, die soms wordt doorbroken door een onverwacht stralende, zonovergoten zondagochtend.

Ze had haar zoontje van vier achtergelaten bij haar moeder in Cartagena en was naar Bogotá gekomen. Een van haar collega's was in de wijk Quirigua een schoonheidsinstituut begonnen en had haar een baan aangeboden. Ze had haar moeder beloofd dat ze maandelijks geld zou sturen voor Emiliano, en dat heeft ze ook gedaan. Haar moeder woont in een huis in de wijk San Isidro, samen met haar oom Juan, een verstokte vrijgezel die ziekelijk is. Ze leven hoofdzakelijk van het pensioen van haar oom, die dertig jaar op het postkantoor had gewerkt, en van het geld dat zij stuurt.

Karen was opgegroeid met de klanken van de *vallenato*, de *bachata* en later de *champeta*. Haar moeder, amper zestien jaar ouder dan zij, was ooit schoonheidskoningin van de wijk geweest, iets waarmee ze dacht aan de armoede te kunnen ontsnappen, maar in plaats daarvan was ze zwanger geworden van een blonde man die nauwelijks Spaans sprak en die volgens haar een zeeman was. Uit dit heimelijke bezoekje van de liefde was het mulattinnetje geboren dat met haar moeder niet alleen haar achternaam maar

ook haar schoonheid en haar armoede gemeen had.

Doña Yolanda Valdés had illegale loten en frituur verkocht, ze was hulp in de huishouding geweest, had in een bar in het centrum gewerkt en ten slotte wijdde ze zich aan de verzorging van haar kleinzoon, aan het gelaten ondergaan van haar artritis en aan klagen over het feit dat ze een dochter had gebaard en geen zoon. Op haar veertigste was ze al bijna een oude vrouw.

De kortstondige avontuurtjes van doña Yolanda hadden haar nog twee zwangerschappen opgeleverd, beide keren een jongen, maar ze had zo weinig geluk gehad dat de eerste dood was geboren en de tweede enkele dagen na zijn geboorte overleed. Yolanda Valdés zei dat er een vloek rustte op de vrouwen van haar familie. Onheil trof hen als ze er het minst op bedacht waren en eenzaamheid was hun onafwendbaar lot.

Karen herinnert zich de zondagochtend-mis van zeven uur, en dat ze wakker werd van het gekwinkeleer van de kanaries. Ze herinnert zich de visstoof op Playa Los Morros, haar strakke huid en de duizelingwekkende aanblik van de witte lichtjes als ze lange tijd in het water dreef. Dat ritueel – zij en ik samen in de beslotenheid van die massagekamer beschermd door haar jeugd, haar ritme als van de zee en de kracht van haar stevige maar zachte handen – werd voor mij gaandeweg een noodzaak, net zo dwingend als honger.

Vanaf het allereerste moment dat ik haar zag, wilde ik weten wie ze was. Liefdevol, haast teder overstelpte ik haar met vragen terwijl zij met haar vingertoppen over mijn rug ging. Zo kwam ik te weten dat ze in januari 2013 in Bogotá was gekomen, in het zonnige jaargetijde. Aanvankelijk woonde

ze in Suba, in de wijk Corinto, waar een familie een klein appartement met een badkamer en een keukentje verhuurde voor driehonderdduizend peso, alles inbegrepen. Ze verdiende het minimumloon. Aan het eind van de maand had ze geen peso over, ze kon niets naar huis sturen, en bovendien was de buurt onveilig en was ze voortdurend bang. Op de ochtend dat een dronken man twee mensen neerschoot omdat ze tijdens een familiefeest de openbare weg versperden, besloot Karen een andere plek te zoeken om te wonen.

Ze verhuisde naar Santa Lucía, in het zuiden, dicht bij de Avenida Caracas, alleen moest ze nu wel de hele stad door om bij de salon te komen waar ze werkte.

Toen een collega haar vertelde dat ze in een exclusief schoonheidsinstituut in het noorden iemand zochten, lukte het Karen een sollicitatiegesprek te krijgen. Dat was begin april. De stad ging gebukt onder stortregens. Karen woonde pas een paar weken in haar nieuwe huis en beschouwde de regen als een teken van overvloed.

De Schoonheidssalon is in Zona Rosa, de beroemde winkel- en uitgaanswijk van Bogotá. Vanbuiten straalt het witte gebouw schoonheid en eenvoud uit, iets tussen een tandheelkundige kliniek en een chique modeboetiek. Als je eenmaal door de glazen deuren bent, betreed je een land vol vrouwen. De receptioniste achter de balie begroet je met haar liefste glimlach. Verscheidene geüniformeerde, opgemaakte, gekapte en glimlachende werkneemsters staan klaar met crèmes, parfums, oogschaduw en maskers van de duurste merken, die staan uitgestald in de winkel op de eerste verdieping. Allerlei tijdschriften liggen opgestapeld op het tafeltje in het

midden van de wachtruimte.

Karen herinnert zich dat ze daar op vijf april omstreeks halftwaalf 's ochtends binnenkwam. Ze was de glazen deuren nog niet door of ze werd overspoeld door een aroma van vanille, amandel, rozenwater, lak, shampoo en lavendel.

De receptioniste, die ze al snel beter zou leren kennen, zag eruit als een porseleinen pop. Ze had een wipneus, grote ogen en volle, kersenrode lippen. Welke lippenstift zou ze gebruiken, vroeg Karen zich af terwijl ze naar de wachtruimte liep.

Achterin was een grote spiegel met twee kappersstoelen waar een paar vrouwen wenkbrauwen epileerden, make-up aanbrachten en producten testten. Ze droegen allemaal een lichtblauwe broek en een blouse met korte mouwen in dezelfde kleur. Ze leken verpleegsters, maar anders dan zij waren deze vrouwen keurig gekapt en opgemaakt, en ze hadden onberispelijke handen en een wespentaille. Een van de vrouwen had een perfect bruine huidskleur, op een op haar borst bevestigde badge stond haar naam: Susana.

De schoonmaakster droeg ook een blauw uniform, maar in een iets donkerder tint. Ze kwam naar Karen toe met een geurige kruidenthee. Ze pakte hem aan. Ze zag de tropipop-zangeres, Rika genaamd, binnenkomen. Het was een voluptueuze brunette, benijdenswaardig bruin en waarschijnlijk ouder dan ze eruitzag. Ze droeg haar zonnebril als een diadeem op haar hoofd, had veel armbanden en aan elke vinger een gouden ring. Net als zij meldde ze zich bij de receptie en kwam toen met een tijdschrift naast haar zitten.

‘Doña Fina verwacht u, u kunt doorlopen,’ zei de receptioniste.

‘Bedankt,’ zei Karen, en ze probeerde de letters s en r zo neutraal mogelijk uit te spreken om haar accent te verbergen.

Ze ging over een wenteltrap naar boven, passeerde de tweede verdieping en liep door naar de derde. Aan de rechterkant stonden vier stoelen voor wimpers en drie voor nagels. In het midden waren vier behandelkamers en links achterin was het kantoor van doña Josefina de Brigard. Karen liep naar de halfgeopende deur en hoorde een stem binnen zeggen dat ze verder kon komen. Midden in een plezierig vertrek met bovenlichten waardoor een stralende ochtend zichtbaar was, stond een onberispelijk gekapte en subtiel opgemaakte vrouw van onbestemde leeftijd. Ze droeg schoenen met een klein hakje, een kakikleurige broek, een beige blouse en om haar hals een parelketting.

‘Ga zitten,’ zei ze met een diepe stem.

Doña Josefina keek hoe ze naar de stoel liep die aan de andere kant van het enige bureau in de kamer stond. Met haar diepgroene ogen monsterde ze Karen van top tot teen en trok even haar wenkbrauwen op.

‘Laat me je handen zien,’ zei ze.

Karen boog haar hoofd en stak ze naar voren, plotseling terug op de lagere school. Doña Josefina pakte echter geen liniaal om haar te straffen maar liet de hand van het meisje even op de hare rusten, zette haar bril op, bekeek hem nauwlettend, herhaalde de handeling met de linkerhand, keek Karen toen aan en wees naar de stoel.

Zelf liep ze daarentegen rond door het vertrek. Als ik die leeftijd en dat figuur had, zou ik ook niet gaan zitten, dacht Karen.

‘Weet u hoeveel jaar De Schoonheidssalon al bestaat?’

‘Twintig?’

‘Vijfenveertig. Toen had ik al drie kinderen. Waarmee ik maar wil zeggen dat ik nu overgrootmoeder ben.’

Karen keek naar haar taille, subtiel omsloten door een ceintuur van slangenleer. Haar bleekroze nagels. Haar amandelvormige ogen, de uitstekende jukbeenderen, blank en glanzend als opaal. De vrouw tegenover haar had filmster kunnen zijn.

‘De Schoonheidssalon en mijn familie zijn alles wat ik heb. Daarom ben ik veeleisend en doe ik geen concessies.’

‘Ik begrijp het,’ zei Karen.

‘Ja, liefje, je kijkt of je het begrijpt. Je bent van een exclusief instituut in Cartagena overgestapt naar een doodgewoon instituut in Bogotá. Waarom?’

‘Omdat ik hier meer verdien dan daar, of dat dacht ik tenminste toen ik van de kust hierheen kwam.’

‘Altijd het geld...’

‘Ik heb een zoontje van vier.’

‘Dat hebben ze allemaal.’

‘Van vier?’ zei Karen gedachteloos.

‘Ik zie dat u gevoel voor humor hebt,’ zei doña Josefina, die haar ineens weer aansprak met ‘u’. ‘Dit is een uitstekende plek voor serieuze, discrete vrouwen die bereid zijn om twaalf uur per dag te werken, die gevoel hebben voor hun werk en die begrijpen dat schoonheid honderd procent professionaliteit vereist. U hebt stijl, daarom ben ik er zeker van dat u hier ver kunt komen. Kijk: onze klanten hebben waarschijnlijk geld, sommigen heel veel geld, maar ze zijn vaak ontzettend onzeker over hun vrouwelijkheid. We zijn allemaal bang, en naarmate we ouder worden, wordt die angst groter. Daarom moeten wij van De Schoonheidssalon excellent zijn in ons werk, maar ook warm en begripvol, en

we moeten kunnen luisteren.’

‘Ik begrijp het,’ zei Karen automatisch.

‘Natuurlijk begrijpt u het niet, kindje. U hebt de leeftijd niet om het te begrijpen.’

Karen zweeg.

‘En dus, zoals ik zei, u spreekt klanten niet tegen, als ze willen praten, dan praat u, willen ze niet praten, dan bent u nooit degene die een gesprek begint. Fooien vragen, of gunsten van welke aard ook, is reden voor ontslag. Uw mobiele telefoon opnemen tijdens werktijd is reden voor ontslag. De Salon verlaten zonder voorafgaande toestemming is reden voor ontslag. Zonder toestemming iets meenemen uit de Salon, onverschillig wat, is reden voor ontslag. Na het eerste jaar krijgt u vakantie, u moet zelf zorgen voor uw pensioen en ziektekostenverzekering. Hetzelfde geldt voor vakanties, die eigenlijk onbetaald verlof zijn en nooit langer mogen duren dan twee weken, inclusief officiële vrije dagen. Vijlen, crèmes, olie, spatels en overige producten zijn ook voor uw eigen rekening.’

‘Mag ik vragen hoeveel het salaris betaald wordt?’

‘Dat hangt ervan af. Van elke behandeling is veertig procent voor jullie. Als je het goed doet en veel klanten willen afspraken maken met jou, kun je na verloop van een paar maanden een miljoen peso verdienen, inclusief de fooien.’

‘Ik doe het.’

Doña Josefina lachte.

‘Niet zo haastig, liefje. Ik heb vanmiddag nog twee gesprekken.’

Karen vond het opvallend dat deze elegante vrouw met haar beschaafde voorkomen zo gemakkelijk en zonder aanwijsbare reden van ‘jij’ kon overgaan op ‘u’.

‘Ik wilde u alleen maar zeggen dat ik heel

geïnteresseerd ben,’ voegde ze er beleefd aan toe.

‘Je krijgt binnen een paar dagen antwoord.’

Bij de deur hield doña Josefina haar tegen.

‘En nog iets, voor al diegenen die niet van het Caribische accent houden. Trek je er niets van aan, helemaal niemand, hier niet en nergens anders, vindt het leuk hoe wij, de bewoners van Bogotá, praten.’

Een week later hoorde Karen bij De Schoonheidssalon. ‘Als ik op de afdeling wenkbrauwen, make-up en wimpers had gezeten, had ik het moeten opnemen tegen Susana,’ vertelde ze me. Elke vrouw had haar eigen sterke punten, en al snel was ze de ster van de tweede verdieping. Ze kreeg behandelkamer drie toegewezen, voor gezichtsbehandelingen, massages en epilieren. Haar schoonheid, zorgvuldigheid en professionaliteit maakten haar tot een van de favorieten, speciaal voor waxen. Ze kwam erachter dat de vrouwen uit Bogotá die kwamen voor een Brazilian wax, het ontharen van de schaamstreek, dat bijna nooit uit zichzelf deden maar omdat hun man, vriend of minnaar dat vroeg. Ze vertelde over haar klanten en die van haar andere collega’s van De Salon. En zo viel de naam van Sabrina Guzmán.

Karen weet wie een moedervlek op haar dij heeft, wie last heeft van spataderen, wie problemen heeft met haar borstprothese, wie gaat scheiden, wie een minnaar heeft, wie wordt bedrogen, wie voor een lang weekend naar Miami gaat, bij wie de week ervoor kanker is gediagnosticeerd en wie dagelijks een *waist-slimming* massage krijgt zonder dat tegen haar man te zeggen.

Wat in de behandelkamer wordt opgebiecht, komt nooit naar buiten. Een

schoonheidsspecialiste heeft net zo'n geheimhoudingsplicht als een therapeut of een biechtvader.

De behandeltafel lijkt op de divan. De vrouw ligt erop, met haar weerloze lichaam, en geeft zich over. Ze geeft gehoor aan de boodschap 'Ontspan, zet uw mobiele telefoon uit' en gaat de behandelkamer in, klaar om voor even los te koppelen. Vijftien minuten, een halfuur, misschien langer is ze weg van de wereld, alleen verbonden met haar lichaam, met de stilte en met de vertrouwelijke gesprekken, ontboezemingen die zelden worden gedeeld, zelfs niet met intieme vrienden.

Sabrina Guzmán kwam op een donderdag, midden in een stortbui, amper een halfuur voor sluitingstijd, stinkend naar sterke drank, met kletsnatte haren en in haar schooluniform. Ze had gezegd dat haar vriend haar had uitgenodigd voor een romantisch dinertje dat zou worden afgesloten in een vijfsterrenhotel. Voor zover Karen het begreep, was het dezelfde vriend die al twee keer eerder was gekomen om met haar naar bed te gaan, maar die weer was vertrokken zonder haar die eer aan te doen, omdat ze niet zo glad was als een appel, in Sabrina's woorden.

Hij kwam voor twee dagen naar Bogotá en moest dus van de gelegenheid gebruikmaken. Sabrina had niet verteld welke gelegenheid, maar Karen veronderstelde dat ze bedoelde dat hij haar zou ontmoagen. Het was voor beiden een marteling. Sabrina jammerde veel te hard, en toen Karen een paar druppels bloed zag, had ze een duister voor gevoel.

Toen het meisje weg was, staarde Karen naar de bloedvlek op het laken op de behandeltafel en vroeg zich af hoe ze die eruit

moest krijgen. Ze probeerde het met water, zeep en ammoniak, maar uiteindelijk bleef er een bleekroze vlek achter die haar de rest van haar tijd in De Salon zou moeten vergezellen.

3

Een paar dagen later, toen het levenloze lichaam van Sabrina Guzmán was gevonden, zou Karen zich de voornaam van Sabrina's minnaar weer herinneren. In een kort krantenberichtje werd alleen gezegd dat het zeventienjarige meisje, leerlinge van het Meisjesgymnasium, was overleden aan een aneurysma en dat de uitvaartdienst diezelfde dag, 24 juli, om twaalf uur 's middags plaats zou vinden in de Kerk van de Onbevleete Ontvangenis.

Hoewel ze De Schoonheidssalon zonder toestemming niet mochten verlaten, voelde Karen toch dringend de behoefte erheen te gaan. Ze ging naar het toilet, deed haar uniform uit, trok haar skinny jeans en een wit T-shirt aan en leende de zwarte blazer waarin Susana die ochtend naar het werk was gekomen.

Het was een regenachtige dag en ze nam haar goedkope paraplu van vijfduizend peso mee. Springend over plassen baande ze zich een weg tussen de toeterende auto's tot ze bij Carrera 11 was, waar ze in een gammal minibusje stapte. Eenmaal binnen vouwde ze de paraplu dicht, pakte haar portemonnee, betaalde het kaartje en wurmde zich naar achteren, ingeklemd tussen de warme billen van de mannen en de geur van patchoeli van de vrouwen met hun lange, lelijk geverfde haren. Toen ze de stang vastpakte dacht ze, zoals altijd als ze in een minibus-

je stapte, dat er niets zo vies was als het contact van haar hand met dat vette, kleverige metaal.

Er stapten steeds meer mensen in. De borst van een man met een dikke pens drukte tegen haar aan. Hij was zo lang dat ze, toen ze omhoogkeek, boven haar hoofd zijn donkere onderkin zag.

Een jongetje van ongeveer elfjaar stapte in om pepermunt te verkopen. Hij zei dat hij was gevlucht uit het departement Tolima. Hij zei dat hij vier broertjes en zusjes had. Hij zei dat hij 'hoofd van het gezin' was. Karen wroette in haar portemonnee en gaf hem vijfhonderd peso voor ze op de stopknop drukte. De chauffeur stopte abrupt en ze kwam met een sprong op straat terecht.

Voordat ze bij de kerk kwam, ging ze een groot warenhuis in. Ze wilde af van de smerige geur. Ze deed parfum op uit een tester van Chanel N° 5. Ze keek in een spiegelkje dat tussen de potjes rouge hing, bracht met haar vingers haar haar in orde, pakte lippenstift uit haar tas, stiftte zorgvuldig haar lippen en liep weer door.

Toen ze aankwam bij de kerk, bewoog ze voort in de menigte alsof ze op een lopende band stond. Op de vierde of vijfde rij vond ze een vrije plaats. Voor haar stond de gesloten kist. Karen bedacht dat maar heel weinig mensen zich het lichaam zouden kunnen herinneren zoals zij. De lange, smalle tenen. De zichtbare aderen op de kuiten. Ze dacht aan de sproeten op de smalle schouders, de rechte neus, de grote ogen en de fijne lippen, en plotseling kwam het bij haar op dat Sabrina mooi was, misschien van een soort grijze schoonheid, net zoals deze stad, maar tegelijkertijd onopvallend en vol geheimen.

Het verdriet kwam als een golf midden in

een rustige zee. In een reflex balde ze haar vuist om niet te huilen. Ze dacht aan haar mascara die uitliep over haar wangen en aan de mensen die zich afvroegen wie die indringster met haar donkere gezicht, die hilde om het dode meisje, eigenlijk was. Ze dacht aan de moeite die ze allebei nog amper een paar dagen geleden hadden gedaan om haar glad te maken als een appel, of als een klein meisje. Ze bedacht dat ze in de kerk was en schaamde zich. Pas toen keek ze naar de man die naast haar zat. Ze wist zeker dat ze hem eerder had gezien. Hij was een beroemd iemand. Heel even dacht ze dat ze hem had gezien in het avondjournaal, als presentator van het shownieuws, maar toen realiseerde ze zich dat hij daarvoor veel te oud was. Ineens wist ze het weer. Hij was de auteur van *Het geluk dat ben jij* en *Ik houd van mij*. Karen glimlachte. Vier jaar geleden, voordat haar leven op zijn kop kwam te staan door de geboorte van Emiliano, volgde Karen het eerste semester Maatschappelijk Werk aan de Universiteit van Cartagena.

Wat haar is overkomen, is haar overkomen uit onnozelheid, denkt ze nu, al is ze nauwelijks minder onnozel dan toen, en uit preutsheid, al is ze dat nog steeds. Maar de docent Intellectuele Vaardigheden praatte zo mooi. En ja, hij was oud, veel ouder dan zij, net achttien was ze geworden, maar voor haar was hij een wijze, een verlicht mens. De docent Nixon Barros had de swing van de Caribische man. En hij praatte mooi en lachte vanuit zijn buik. Dat alles fascineerde haar, en als ze hem zag praten, was ze als gehypnotiseerd. Nixon was niet bang voor tederheid. Voor haar was hij het prototype van een echte man. Ze hield van zijn krullende haar, van het zweet dat op zijn voorhoofd parelde zonder dat het hem iets leek

te kunnen schelen, van zijn *guayabera*-hemden die altijd te groot waren en van de geur van zijn eau de cologne.

Met de docent Nixon verkende ze de Bazurto-Markt en was ze voor het eerst dronken in de bar Quiebra Canto. Bijna een jaar lang spijbelde ze veel en bewaarde ze een geheim waarvan ze moest blozen. Karen had altijd geweten dat hij voor de tweede keer was getrouwd, dat hij een vrouw had die jonger was dan hij, en een kind. Maar op de dag dat die man zich vooroverboog om haar te kussen, dacht Karen niet aan de prins op het witte paard die haar moedervoor haar in gedachten had, en ook niet dat hij zwart was, of oud, of getrouwd, ze sloot gewoon haar ogen en opende haar lippen.

Terwijl de dagen verstreken was Karen zo blij, zo smoorverliefd, zo stapelgek dat ze alleen nog maar dacht met haar huid.

Ze liet zich ontmaagden in een donker straatje in de wijk Getsemaní, en in de drie of vier maanden die volgden, liet ze zich neuken waar en wanneer ze maar kon, met steeds meer plezier en steeds meer overgave, terwijl Nixon Abelardo Barros haar zo veel vertelde dat haar hoofd ervan tolde. Voor hem las ze *Honderd keer een borstel door je haar halen voor je gaat slapen* van Melissa Pannarello, *De tweede sekse* van Simone de Beauvoir, *Wie inspireerde Kahlil Gibran* van Coelho en *Aldus sprak Zarathoestra* van Nietzsche en nog allerlei andere boeken, en in haar binnenste woelde een chaotische revolutie. Vanaf toen ging ze op een andere manier naar vrouwen met geëpileerde wenkbrauwen kijken en liet ze haar okselhaar groeien als een uiting van vrijheid. 'Ik ben niet op deze wereld om de man te behagen,' zei ze tegen haar moeder toen die vroeg wat de bedoeling was van die pruik die uit haar ok-

sels groeide. 'Sodemieter op, kind, dan behaag je mij maar,' had doña Yolanda gezegd, die als ze weinig geld had in staat was niet te eten maar die nooit de kapper over zou slaan.

Haar moeder gokte op Karens schoonheid als de beste manier om uit de armoede te komen. Ze zei altijd tegen haar dochter dat als zijzelf toonbaar was geweest op die ochtend dat die gringo haar had betrappt met wallen onder haar ogen en piekharen, hij haar niet met lege handen zou hebben laten zitten. Voor zover Karen begreep was haar vader een dichter, of een kunstenaar, of een reiziger, al dacht Karen vaak dat haar moeder een rijke fantasie had, want andere keren zei ze net zo makkelijk dat hij een zanger uit Sincelejo, een bokser uit Turbaco of een Engelse zeeman was, een versie die Karen de leukste vond van allemaal.

Ze was een lange, magere puber, en hoewel haar moeder haar zo goed mogelijk voedde, zag ze alleen haar botten maar groeien. En al maakte ze elke ochtend op de bakplaat roereieren met wei, rijst, bonen, maniok en vis, het meisje groeide alleen maar in de hoogte. Voor Karen was het puur geluk, dat ontbijt met bramensap op de patio van haar huis, als de herrie van de geluidsinstallaties was gestopt en de klanken van elkaar continu beconcurrerende *valle-nato's*, *reguetóns*, *champeta's* en *ranchera's* niet langer door de Calle del Pirata dreunden, dezelfde oorlog, elk weekend weer, met kinderen die op blote voeten rondraafden in de stoffige straat, haar neven die kwamen aanzetten met manden met ijskoud Costeñita-bier dat ze opdronken voor de veranda van het huis, terwijl anderen zaten te praten op goedkope Rimax-stoelen en oom Richard vanuit zijn schommelstoel naar

haar staarde, altijd zwijgend, altijd ernstig, met rode ogen door het gebrek aan slaap en een behoeftige glimlach vol alcoholische genegenheid.

In haar rebellie had Karen de woeste krullen waarmee ze was geboren gelaten voor wat ze waren. Maar door het voortdurende gezeur van haar moeder en de opleiding tot schoonheidsspecialiste kreeg ze er niet alleen genoeg van steeds maar weer uit te leggen waarom ze liever haar eigen, natuurlijke krullen behield, en werd ze een expert in steil haar.

Voor haar familie, haar vriendinnen en de andere mensen die ze kende, was naar bed gaan met een man die een condoom gebruikte hetzelfde als behandeld te worden als een prostituee. 'Waar liefde is, is geen condoom,' zei doña Yolanda altijd, steevast gevolgd door een van haar vele bijgelovige uitspraken: 'Als een man zegt dat hij van je houdt, kijk dan naar zijn pupillen. Worden die groter, dan liegt hij.' Nixon had gezegd dat hij van haar hield, maar zijn pupillen waren niet veranderd. En los daarvan vertrouwde Karen hem.

Nixon was niet een van die zwarte mannen die alleen maar over geld en auto's konden praten, of over vrouwen alsof ze vee waren. Nixon liep niet rond volgehangen met gouden kettingen en hij was niet geobsedeerd door de champeta of de concerten van Rey de Rocha. Nixon hield van poëzie, net als haar vader, dacht Karen, al wist ze eigenlijk niets van haar vader, en hij begreep dat zij liever een universitaire studie deed dan aan het eind van het jaar deel te nemen aan de lokale missverkiezingen.

Behalve examens doen en werkstukken maken probeerde Karen in dat eerste semester ook marihuana en klassieke salsa,

maar bovenal was ze bezig met seks, waar en wanneer ze maar kon, en ze merkte dat ze terug kon keren naar een primitieve toestand waarin ze zich fijn voelde. Ze leerde in een soort trance te raken, bijna altijd met Nixon maar ook met behulp van het voetmassageapparaat van oom Juan, met de Chinese balletjes die haar moeder bewaarde in de keukenla of met haar eigen hand.

Het lezen van *Ik houd van mij* hielp Karen het schuldgevoel over haar handelen op een veilige afstand te houden, en het leidde haar op zijn minst af met de argumenten van een boek dat gebaseerd was op hedonisme. Terwijl ze het las, begon de ochtendlijke miselijkheid, haar borsten zwollen op en deden bij de geringste aanraking pijn, en ze werd moe en slaperig. Ze was halverwege het boek toen ze op een zondagochtend besloot de test te doen.

'Shit,' hoorde ze zichzelf zeggen. Ze was net negentien geworden.

Haar moeder praatte een paar weken niet tegen haar, tot Karen op een snikhete middag, toen ze met krulspelden in haar haar op bed in een oud tijdschrift lag te kijken, haar motorfiets hoorde.

'Wat ben je van plan, de hele dag op je luie reet te blijven liggen?'

'Ik heb oom zijn eten gegeven,' zei Karen. 'Ga iets doen, je bent wel zwanger maar niet ziek. Of je doet wat ik zeg, of je kunt vertrekken.'

Van alles wat ze in tijd las, bleef *Ik houd van mij* haar het meeste bij, en dat las ze tot de dag dat ze beviel, al had ze niet langer het gevoel dat de boodschap voor haar was bedoeld.

De man die op deze ochtend tijdens de begrafenis van Sabrina Guzmán naast Karen zat, was niemand minder dan Eduardo Ra-

melli, de auteur van haar lijfboek. De meester moest al over de zestig zijn, zijn huidskleur was egaal geelbruin, hij had blauwe ogen en goed verzorgde grijze haren die met brillantine naar achteren waren geplakt, zoals dandy's dat vroeger deden. 'Chanel N° 5' hoorde ze hem in haar oor fluisteren.

Karen zweeg, niet omdat ze niet wist dat de auteur van *Het geluk dat ben jij* 1 Million van Paco Rabanne gebruikte, en ook niet omdat ze zijn spel niet mee wilde spelen, maar omdat haar keel zat dichtgesnoerd. Ramelli glimlachte van opzij, zijn blik strak op de priester maar zich bewust van de broze aanwezigheid naast hem.

'Hoe heet je?' vroeg hij na de eucharistie. Een zwaar, langgerekt 'sssst' maakte een eind aan zijn pogingen haar iets te ontlokken. Ten slotte kwam het bekende 'Ga in vrede', waarna de mis was afgelopen. Op de eerste twee rijen zat de naaste familie. Een vrouw hilde ontroostbaar met in haar armen een kind van ongeveer negen jaar. Het elektronische orgeltje speelde en een vals klinkend koor zong het *Ave Maria* terwijl de aanwezigen de kerk begonnen te verlaten. Karen kwam bij het gangpad en ging op weg naar de uitgang. Nog enkele meters rook ze achter zich Ramelli's geur, tot ze die kwijtraakte toen hij werd aangeklampt door twee lange vrouwen. Ze keek aandachtig naar alle dames met hun pluizige, op stijfgeklopt eiwit lijkende kapsels, hun katoenen mantelpakken en hun fragiele lichamen. Sommigen hadden een paraplu, anderen een chauffeur of een lijfwacht met een enorme paraplu, die hij bij de uitgang aan zijn werkgeefster overhandigde zodat ze zelf probleemloos de plassen kon ontwijken, terwijl de bediende blootshoofds in de stortregen naar de auto holde waar ze alle-

bei in zouden stappen, de dame achterin, de bediende voorin.

Toen Karen de Calle Cien overstak, werd ze overdonderd door de geluiden van de claxons, de uitlaatgassen, de groene minibuses, net zo oud als de honger van de bedelaars, de met raamtrekkers gewapende eenarmige mannen op jacht naar munten, de ontheemden met hun smerige stukken karton met daarop onveranderlijk de verhalen van een verdwenen volk, de geschiedenis van een massamoord, neergekrabbeld met dezelfde, bijna altijd zwarte marker en de betonnen stoep als enige steun, in het bibberige handschrift, vol grammaticale fouten, van iemand die nauwelijks de derde klas van de lagere school had afgemaakt, waarna ze zich hadden geïnstalleerd op dezelfde straathoek van elke dag, op zoek naar het onverschillige medelijden van de automobilisten. Een paar vrouwen – bijna altijd zwart of inheems, met kinderen hangend aan hun borst of op hun rug – klemden met hun ene hand het kleintje vast, het stuk karton met hun andere hand en het blikje voor de munten onder hun arm, in een meelijwekkend evenwicht altijd bedacht op het verspringen van het stoplicht.

Zodra dat rood werd, bestormden de bedelaars, ontheemden, landlopers, drugsverslaafden, kreupelen, acrobaten, werklozen, analfabeten, mishandelden, invaliden, kinderen en zwangere vrouwen de voertuigen in een zo dagelijks terugkerende, voor spelbare performance dat niemand er nog door werd verrast. Of bijna niemand. De mensen die hier net waren aangekomen, raakten vaak van streek bij de trieste aanblik van de stad, hoewel de bergen eromheen, zo leerden de leerlingen van het Colegio San Bartolomé in de jaren zeventig, 'de grenzen

van de beschaving markeerden’.

En elke dag kwamen er meer mensen naar deze bergachtige, haast altijd koude streek, afkomstig uit alle uithoeken van het land. Karen bedacht dat zij een van hen was. Net als de mangoverkopers, de opkopers van oud ijzer, de verzamelaars van botten, de dieven en de bedelaars.

Maar wat haar nog het meest verbaasde, was niet zozeer de veelheid van beroepen die voortkwamen uit honger, maar hoe routinematig alles ging. Ze zag de vrouwen in hun geblindeerde auto’s die stevast het raampje dichtdraaiden als er iemand met uitgestoken arm naar hen toe kwam. Dat gebaar, net als zoveel andere gebaren, leek afkomstig uit een handleiding die iedereen had gelezen in een land waar bewakers, hekken en gemuilkorfde honden illustratief waren voor het dagelijkse landschap.

Toen ze aankwam in De Schoonheidssalon, had ze pijn in haar benen. Haar handen waren koud. Ze holde naar de tweede verdieping en kleepte zich zo snel ze kon om. Ze was bijna klaar om naar de behandelkamer te gaan toen er kort op de deur van het toilet werd geklopt.

‘Ja,’ zei ze terwijl ze de veters van haar gym schoenen vastmaakte.

‘Doña Fina wil je spreken,’ zei een stem aan de andere kant.

‘Ik kom,’ antwoordde ze, ze bekeek zichzelf in de spiegel en trok voor ze naar buiten ging haar paardenstaart recht. Dit overkomt mij, omdat ik ergens heen ben gegaan waar ik niet ben uitgenodigd, zei ze bij zichzelf. Net nu ze in de buurt begon te komen van het felbegeerde miljoen zou ze worden ontslagen vanwege een klant die ze nauwelijks kende.

‘U wilde mij spreken?’ vroeg ze.

‘Ga zitten,’ zei doña Josefina kortaf.

Karen keek haar onderzoekend aan, maar vond geen aanwijzing voor wat er ging komen. Alleen haar linkerwenkbrauw was licht opgetrokken.

‘Karencita, ik heb gehoord dat je onder werktijd bent weggegaan zonder mijn toestemming,’ begon ze. ‘Ik wil dat je weet dat mij niets ontgaat en dat ik zelfs als ik niet in De Salon ben mijn informanten heb. Hoor je dat, liefje?’

‘Ja, mevrouw.’

‘Prima. Om je te laten zien hoe goed ik altijd van alles op de hoogte ben, zal ik je vertellen waar je bent geweest: je was naar de begrafenisplechtigheid van dat meisje Sabrina Guzmán. Wil je weten hoe ik dat weet? Vanochtend belde de moeder van het meisje, ze zei dat Sabrina hier regelmatig kwam en dat ze volgens haar eergisteren hier was geweest. Ze wist niet wie haar had geholpen en daarom hebben we in het afsprakenboek gekeken. Zo kwam ik erachter dat je een klant kwijt bent. Van harte gecondoleerd, liefje.’

‘Ik heb haar maar twee of drie keer gezien.’

‘Vier, om precies te zijn,’ antwoordde doña Josefina. ‘En wat weet je van haar?’

‘Niet zo veel, doña Fina, ze was een normale puber.’

‘Ach, liefje, alsof die bestaan. Je moet goed begrijpen dat als er een onderzoek komt, de politie je dezelfde vragen gaat stellen, het is dus belangrijk dat je weet wat je moet antwoorden. Wat heb je gedaan?’

‘Het gewone.’

‘Harsen?’

‘Ja.’

‘En de bikinilijn?’

‘Ja, mevrouw.’

‘Compleet?’

‘Ja.’

‘Weet je zeker dat je niet weet met wie ze een afspraak had? Want die persoon zou heel goed iets te maken kunnen hebben met haar verdwijning.’

Op dat moment kwam Annie plotseling binnen.

‘Het spijt me dat ik jullie onderbreek. Karen, je klant zit al op je te wachten.’

‘Kan ik gaan, mevrouw?’

‘Ja, toe maar. Maar het is beter om hier met niemand over te praten. Als je gaat rondvertellen dat een klant na een afspraak met jou is overleden, zet niemand ooit nog een

voet in jouw behandelkamer.’

‘Dank u,’ voegde Karen eraan toe, terwijl ze zich afvroeg of doña Fina het serieus bedoelde, en ze ging naar buiten zonder de deur helemaal achter zich te sluiten. Maar halverwege stond ze stil en draaide zich om.

‘Neem me niet kwalijk, mevrouw, maar het meisje is toch al begraven. Wat willen ze dan nog onderzoeken?’

‘Hoe moet ik dat weten,’ zei doña Josefina met een onverschillig gebaar. ‘En doe nu die deur dicht, ik heb belangrijke dingen te doen.’

asymmetrie

LISA HALLIDAY

ROMAN atlas contact

LISA HALLIDAY

ASYMMETRIE

I

ZOTTERNIJ

Ons leven is een farce, overschaduwd door een onbevattelijk doodvonnis...

– Martin Gardner, *The Annotated Alice*

Alice begon er schoon genoeg van te krijgen om hier in haar eentje te zitten met niets omhanden. Om de zoveel tijd waagde ze zich weer eens aan het boek dat op haar schoot lag, maar het bestond vrijwel geheel uit lange alinea's, met nergens een aanhalingsteken te bekennen, en wat heeft een boek zonder aanhalingstekens nu voor zin, dacht Alice bij zichzelf.

Ze vroeg zich juist af (een beetje tegen beter weten in, want ze was geen ster in dingen afmaken) of ze, wie weet, zelf nog eens een boek zou schrijven, toen er een man naast haar kwam zitten met tingrijze krullen en een ijsje van de Mister Softee op de hoek.

'Wat lees je?'

Alice toonde hem de titel.

'Is dat met die watermeloenen?'

Alice knikte, al had ze nog niets over watermeloenen gelezen.

'Wat lees je verder zoal?'

'O, vooral 't oudere werk.'

Ze zaten een tijdje zwijgend naast elkaar,

terwijl de man zijn ijsje at en Alice deed alsof ze haar boek las. Twee joggers op een rij keken in het voorbijgaan naar hen om. Alice wist wie hij was – ze wist het al zo gauw hij was gaan zitten, en ze had er een watermeloenroze bloes van gekregen – maar ze was zo overdonderd dat ze alleen maar als een ijverige tuinkabouter naar de onbewogen bladzijden van het boek op haar schoot kon staren. Ze hadden net zo goed van beton kunnen zijn.

'En hoe heet je?' vroeg de man, overeind komend.

'Alice.'

'Alice, liefhebber van 't oudere werk. Nou, tot later.'

De zondag daarop waagde ze zich op dezelfde plek aan een ander boek, ditmaal eentje over een rommelende vulkaan en een winderige koning.

'Jij daar,' zei hij.

'Alice.'

'Alice. Waarom zit je dat te lezen? Ik dacht dat je schrijver wilde worden.'

'Wie heeft dat gezegd?'

'Heb jij dat niet gezegd?'

Zijn hand beefde een beetje toen hij een stukje chocolade afbrak en het haar aanbood.

'Dank u wel,' zei Alice.

'Tot uw diensjt,' antwoordde hij.

Alice keek hem vragend aan en nam een hap van de chocolade.

‘Ken je die mop niet? Een man zit in het vliegtuig naar Zweden en vraagt aan de man op de stoel naast hem: “Pardon, weet u misschien wat de juiste uitspraak is? Stockholm of Sjtockholm?” “Sjtockholm,” zegt de andere man. “Dank u wel,” zegt de eerste man. Waarop die ander zegt: ‘Tot uw diensjt.’”

Met volle mond schoot Alice in de lach. ‘Is dat een joodse mop?’

De schrijver sloeg zijn benen over elkaar en vouwde zijn handen in zijn schoot. ‘Wat denk je zelf?’

Op de derde zondag kocht hij twee ijsjes bij Mister Softee, waarvan hij eentje aan haar gaf. Alice nam het aan, zoals ze ook de chocolade had aangenomen, omdat het al begon te smelten en omdat meervoudige winnaars van een Pulitzer Prize doorgaans geen gifmengers zijn.

Ze likten aan hun ijsje en sloegen een kop-pel duiven gade dat naar een strootje pikte. Alice droeg sandalen in dezelfde kleur blauw als de zigzagstrepen van haar zomerjurk en strekte loom een voet uit in de zon.

‘Dus, juffrouw Alice. Durf je het aan?’

Ze keek naar hem.

Hij keek naar haar.

Alice lachte.

‘Durf je het aan?’ herhaalde hij.

Ze richtte haar blik weer op haar ijsje: ‘Tja, ik zie geen reden waarom niet.’

De schrijver stond op om zijn servetje weg te gooien en kwam weer terug. ‘Er zijn tal van redenen waarom niet.’

Alice keek tegen de zon in naar hem op en glimlachte.

‘Hoe oud ben je?’

‘Vijfentwintig.’

‘Vriendje?’

Ze schudde van nee.

‘Baan?’

‘Ik ben redactieassistent. Bij Gryphon.’

Hij stond met zijn handen in zijn zakken, bracht zijn kin iets omhoog en keek alsof hem dat niet verbaasde.

‘Goed. Zullen we aankomende zaterdag samen gaan wandelen?’

Alice knikte.

‘Om vier uur hier?’

Ze knikte nogmaals.

‘Het is wel handig als ik je nummer heb. Voor als er iets tussen komt.’

Alice noteerde het op de boekenlegger die ze bij het boek had gekregen, terwijl de zoveelste jogger zijn pas inhield om hem beter te bekijken.

‘Nu weet je niet meer waar je was,’ zei de schrijver.

‘Dat is niet erg,’ zei Alice.

Op zaterdag regende het. Alice zat op haar geblokte badkamervloer en probeerde haar kapotte wc-bril met een botermesje vast te schroeven toen haar mobiele telefoon bleepte: ONBEKEND NUMMER.

‘Dag Alice? Je spreekt met Mister Softee. Waar ben je?’

‘Thuis.’

‘Waar is dat?’

‘Ter hoogte van Eighty-Fifth en Broadway.’

‘O, vlak om de hoek dus. We kunnen een blikjstelefoon maken.’

Alice stelde zich een koord voor dat als een reusachtig springtouw Amsterdam Avenue overspande en dat trilde als een van hen iets zei.

‘Dus, juffrouw Alice. Wat zullen we doen? Heb je zin om hierheen te komen om te klet-

sen? Of moeten we onze wandeling verzetten?’

‘Ik kom wel daarheen.’

‘Jij komt hierheen. Heel goed. Om halfvijf?’

Alice noteerde het adres op een foldertje. Daarna sloeg ze een hand voor haar mond en wachtte af.

‘Weet je wat, maak er maar vijf uur van. Om vijf uur bij mij?’

De regen zette de zebrapaden blank en doorweekte haar voeten. De taxi's die op Amsterdam Avenue water deden opspatten leken veel harder te rijden dan toen het droog was. Zijn conciërge gaf haar ruim baan door zich met gespreide armen tegen de muur te drukken en Alice stapte resoluut naar binnen: ze nam grote passen, zuchtte nadrukkelijk en schudde haar paraplu uit. De lift was vanbinnen overal met gebogen messing bekleed. Of de etages waren bijzonder hoog of de lift was bijzonder traag, want ze had volop gelegenheid om met gefronst voorhoofd haar talloze bizarre spiegelbeelden te aanschouwen en zich danig zorgen te maken over wat er nu ging gebeuren.

Toen de liftdeuren opengingen, zag ze een gang met daarin zes grijze deuren. Ze wilde net bij de eerste de beste daarvan aankloppen, toen aan de andere kant van de lift een andere deur zich op een kier opende en er door de kier een hand met een glas erin verscheen.

Alice nam het volle glas water aan.

De deur ging dicht.

Alice nam een slokje.

Toen de deur weer openging, leek hij als vanzelf open te zwaaien. Alice aarzelde even voordat ze met haar glas water door de hal

naar een zonnige witte kamer liep, waarin onder meer een tekentafel en een opvallend breed bed stonden.

‘Laat me je tas zien,’ zei hij van achter haar rug.

Ze toonde haar tas.

‘Maak je tas open, alsjeblieft. Om veiligheidsredenen.’

Alice zette haar tas neer op de kleine glazen tafel tussen hen in en maakte de gesplons. Ze haalde haar portemonnee eruit, een aftands herenmodel van bruin leer. Toen een kraskaartje van een dollar dat één dollar opleverde. Lippenbalsem. Een kam. Een sleutelring. Een haarklem. Een vulpotlood. Wat losse muntjes en, ten slotte, drie tampions in meeneemverpakking, die ze als kogels op haar vlakke hand presenteerde. Stof. Gruis.

‘Geen telefoon?’

‘Die ligt thuis.’

Hij pakte de portemonnee op en wreef over een hoekje waar de naad losliet. ‘Alice, dit is geen gezicht.’

‘Ik weet het.’

Hij klapte de portemonnee open en haalde haar bankpasje eruit, haar creditcard, een verlopen geschenkbond van Dunkin' Donuts, haar rijbewijs, haar collegekaart en drieëntwintig dollar aan briefgeld. Hij hield een van de pasjes omhoog: ‘Máry-Alice.’ Alice rimpelde haar neus.

‘Je bent niet kapot van Mary.’

‘Jij wel dan?’

Hij keek een paar keer van het pasje naar haar en weer terug, alsof hij probeerde te besluiten welke versie van haar zijn voorkeur had. Toen knikte hij, maakte een keurig stapeltje van de pasjes, pakte een elastiekje van zijn bureau, bundelde ze samen met het briefgeld en liet het pakketje in haar tas val-

len. De portemonnee wierp hij in een metalen prullenmand die al met een witte hoorn van weggegooide kopij was bekleed. De aanblik hiervan scheen hem een moment te ergeren.

‘Dus, Mary-Alice...’ Hij ging zitten en gebaarde haar hetzelfde te doen. De zitting van zijn luie stoel was van zwart leer en hing vlak boven de grond, als een Porsche. ‘Wat kan ik verder voor je betekenen?’

Alice keek om zich heen. Op de tekentafel lag een kersvers manuscript op hem te wachten. Daarachter gaven glazen schuifdeuren toegang tot een klein balkon dat door het balkon erboven tegen de regen werd beschut. Het enorme, kreukloos opgemaakte bed achter haar had iets onaantastbaars.

‘Wil je naar het balkon?’

‘Goed.’

‘Oké, maar duwen is uit den boze. Afgesproken?’

Alice glimlachte en stak haar hand naar hem uit, al zat ze nog anderhalve meter van hem vandaan. De schrijver staarde er een poosje besluiteloos naar, alsof de voors en tegens van alle keren dat hij iemand de hand had geschud in haar handpalm stonden opgesomd.

‘Bij nader inzien,’ zei hij toen. ‘Kom eens hier.’

Zijn vel was rimpelig en koel.

Zijn lippen waren zacht, maar dat was buiten zijn tanden gerekend.

Aan de wand in de ontvangstruimte van haar werk hingen maar liefst drie ingelijste National Book Award-oorkonden met zijn naam erop.

De tweede maal dat ze bij hem aanklopte bleef het een tijdje stil.

‘Ik ben het,’ zei Alice tegen de deur.

De deur opende op een kier en er verscheen een hand die een doos vasthield.

Alice pakte de doos aan.

De deur ging dicht.

Lincoln Stationers stond er met elegant bewerkte gouden letters op de doos. In de doos lag onder een enkel vel wit vloeipapier een bordeauxrode portemonnee met een muntvakje en een knipsluiting.

‘O jeetje!’ zei Alice. ‘Wat mooi. Dank je wel.’

‘Tot uw diensjt,’ zei de deur.

Ze kreeg wederom een glas water.

Ze deden wederom wat ze deden zonder de lakens te kreuken.

Hij legde zijn handen over haar trui heen op haar borsten, alsof hij haar tot zwijgen wilde brengen.

‘Deze is groter.’

‘O,’ zei Alice, met een ongelukkige blik omlaag.

‘Nee nee, dat is geen onvolkomenheid. Geen enkel paar is gelijk.’

‘Zoals bij sneeuwvlokken?’ zei Alice.

‘Zoals bij sneeuwvlokken,’ beaamde hij.

Van zijn maag tot aan zijn borstbeen liep een roze litteken als een rits. Een ander litteken doorkliefde zijn been van zijn lies tot aan zijn enkel. Nog twee andere vormden een vage circonflex boven zijn heup. En dat was alleen nog maar de voorkant.

‘Wie heeft je dit aangedaan?’

‘Norman Mailer.’

Terwijl ze haar panty aantrok stond hij op om de New York Yankees aan te zetten. ‘Ooo, ik ben dol op honkbal,’ zei Alice.

‘Ja? Welke club?’

‘De Red Sox. Toen ik klein was nam mijn oma me elk jaar mee naar Fenway.’

‘Leeft je oma nog?’

‘Jazeker. Wil je haar telefoonnummer? Julie zijn ongeveer even oud.’

‘Onze relatie is nog te pril om de spot met me te drijven, Mary-Alice.’

‘Ik weet het,’ zei Alice lachend. ‘Het spijt me.’

Ze zagen Jason Giambi bij drie wijd, twee slag de bal naar het linksveld slaan.

‘O!’ zei de schrijver, overeind komend. ‘Dat was ik bijna vergeten. Ik heb een koekje voor je gekocht.’

Als ze tegenover elkaar zaten, met tussen hen in zijn kleine glazen eettafel, of zij op het bed en hij op zijn stoel, viel haar op dat zijn hoofd voortdurend heel licht schokte, schijnbaar op het ritme van zijn hart.

Bovendien was hij drie keer aan zijn ruggegraat geopereerd, wat betekende dat ze sommige dingen wel en sommige dingen niet konden doen. Eigenlijk.

‘Ik wil niet dat je je bezeert,’ zei Alice met een bezorgd gezicht.

‘Daarvoor is het al te laat.’

Ze maakten inmiddels gebruik van het bed. Zijn matras was van een speciaal orthopedisch verantwoord materiaal dat haar het gevoel gaflangzaam in een enorme plak fudge te verzinken. Keek ze opzij, dan had ze door zijn dubbelhoge ramen uitzicht op de skyline van wolkenkrabbers, die er in de regen somber en ineengedoken bij leken te staan.

‘O, God. O, Jezus. O, Christus. O, Jezus Christus. Wat doe je? Weet je wel... wat... je dóét?’

Na afloop, toen ze een tweede koekje at:

‘Van wie heb je dat geleerd, Mary-Alice? Met wie heb je verkeerdt?’

‘Niemand,’ zei ze, terwijl ze kruimels van

haar schoot plukte en opat. ‘Ik stel me gewoon voor wat lekker zou zijn en dan doe ik het.’

‘Nou, petje af voor je voorstellingsvermogen.’

Hij noemde haar een zeemeermin. Waarom wist ze niet.

Naast zijn toetsenbord stond een gevouwen tentje van wit papier waarop hij had getikt:

Lange tijd ben je een leeg vat, dan groeit er iets wat je niet wilt, er sluipt iets in dat je niet kunt verwezenlijken. Want in ons scheidt de God van het Toeval... In de kunsten is geduld een schone zaak.

En daaronder:

Een kunstenaar is, vermoed ik, niets anders dan een krachtig geheugen dat vrijelijk ongebaande paden door ervaringen bewandelt...

Toen ze de koelkast opendeed, klingelde de aan het handvat bungelende gouden medaille van het Witte Huis luid tegen de deur. Alice ging terug naar het bed.

‘Liefje,’ zei hij. ‘Ik kan onmogelijk een condoom gebruiken. Niemand kan dat.’

‘Oké.’

‘Dus hoe gaan we dat oplossen wat soa’s betreft?’

‘Nou, ik vertrouw jou, als jij...’

‘Je moet niemand vertrouwen. Stel dat je zwanger raakt?’

‘O, maak je geen zorgen. Dan laat ik abortus plegen.’

Later stond ze zich in de badkamer op te frissen en reikte hij haar een glas witte wijn aan.

Blackout cookies, zo heetten ze, en ze kwamen van Columbus Bakery, waar hij tijdens zijn dagelijkse wandeling langskwam. Hij probeerde ze zelf niet te eten. Hij dronk ook niet, want alcohol ging niet goed samen met een van zijn medicijnen. Maar voor Alice kocht hij flessen sancerre of Pouilly-Fuissé, en nadat hij haar zoveel had ingeschonken als ze wenste, deed hij de kurk weer op de fles en zette de fles naast de voordeur op de grond, voor thuis.

Op een avond trok Alice na een paar hap- pen van haar koekje en een slokje wijn een kieskeurig gezicht.

‘Wat is er?’

‘Het spijt me,’ zei ze. ‘Ik wil niet ondank- baar klinken, maar dit is gewoon geen ge- lukkige combinatie.’

Na enig nadenken liep hij naar de keuken en kwam terug met een whiskeyglas en een fles Knob Creek.

‘Probeer dit eens.’

Hij keek begerig toe terwijl ze een hap nam en toen een slok. De bourbon schroeide haar slokdarm.

Alice hoestte. ‘Zalig,’ zei ze.

Andere geschenken:

Een ontzettend degelijk, analoog, water- dicht horloge.

Allure Chanel eau de parfum.

Een velletje postzegels van 32 cent uit de reeks ‘Amerikaanse muziekglegenden’, ter herdenking van Harold Arlen, Johnny Mer- cer, Dorothy Fields en Hoagy Carmichael.

Een cover van de *New York Post* uit maart 1992 met als kop ‘Bizarre seks op inwerpveld (Late City Final)’.

De achtste keer zei hij, terwijl ze een van de dingen deden die hij niet zou moeten doen:

‘Ik hou van je. Daarom hou ik van je.’

Naderhand zat hij haar zwijgend te bekij- ken terwijl ze aan tafel haar koekje at.

De volgende ochtend:

ONBEKEND NUMMER.

‘Ik wou alleen maar even kwijt dat het mis- schien vreemd was om mij dat te horen zeg- gen. Je sloeg vast steil achterover, in de zin van S-T-E-I-L, niet S-T-I-J-L, al kan dat na- tuurlijk ook. Wat ik bedoel is dat ik het op dat moment oprecht meende, maar dat het tussen ons niets moet veranderen. Ik wil niet dat er iets verandert. Jij doet waar je zin in hebt en ik doe waar ik zin in heb.’

‘Vanzelfsprekend.’

‘Brave meid.’

Alice hing met een glimlach op.

Toen ze er iets langer over nadacht betrok haar gezicht.

Ze zat de handleiding van haar horloge te lezen toen haar vader belde om haar voor de tweede keer die week te vertellen dat er op de dag van de aanslag geen enkele Jood op zijn werk in de Twin Towers was versche- nen. Maar het duurde nog dagen voordat de schrijver weer belde. Alice sliep met haar te- lefoon op het hoofdkussen naast haar, en als ze niet in bed lag nam ze hem overal mee naartoe, naar de keuken als ze iets te drin- ken ging halen, naar de wc als ze naar de wc ging. Waar ze ook gek van werd was haar toi- letbril, die steeds iets opzij schoof als ze er- op ging zitten.

Ze overwoog terug te gaan naar hun bank- je in het park, maar besloot te gaan wande- len. Het was het weekend van Memorial Day en Broadway was afgesloten vanwege een straatmarkt. Om elf uur was de buurt in rook gehuld en zinderde de atmosfeer van de falafel, fajitas, friet, Sloppy Joe’s, ge- roosterde maïskolven, venkelworstjes,

trechterkoeken en oliebollen zo groot en plat als een frisbee. Ijskoude limonade. Gratis check-up wervelkolom. 'Wij, het Volk' juridische administratie: scheiding \$300, faillissement \$199. Bij een van de stalletjes met merkloze boho-kleding deinde een snoezig klaproosrood zomerjurkje in de wind. Het kostte maar tien dollar. De Indiase verkoper haalde het voor Alice naar beneden zodat ze het achter in zijn wagen kon passen, gadeslagen door een Duitse herder met waterige oogjes en met zijn kin op zijn voorpoten.

Toen ze die avond haar pyjama al aanhad:
ONBEKEND NUMMER.

'Hallo?'

'Hallo Mary-Alice. Heb je naar de wedstrijd gekeken?'

'Welke wedstrijd?'

'Red Sox-Yankees. De Yankees hebben met 14-5 gewonnen.'

'Ik heb geen televisie. Wie was er pitcher?'

'Wie was er pitcher. Wie niet. Jouw grootmoeder heeft ook een paar innings gedaan. Wat ben je aan het doen?'

'Niks.'

'Heb je zin om hierheen te komen?'

Alice verruilde haar pyjama voor haar nieuwe jurk. Er zat al een draadje los dat ze eraf moest bijten.

Toen ze zijn appartement binnenkwam, brandde alleen de lamp op zijn nachtkastje en zat hij met een kussen in zijn rug en een glas sojachocomel bij de hand te lezen in bed.

'Het is lente!' riep Alice terwijl ze de jurk over haar hoofd uittrok.

'Het is lente,' zei hij met een diepe zucht.

Alice kroop als een lynx over het sneeuw-witte dekbed naar hem toe. 'Mary-Alice, soms lijkt je echt zestien.'

'Oude bok.'

'Jonge blom. Voorzichtig met mijn rug.'

Soms voelde het net of ze Dokter Bibber speelde, alsof zijn neus zou knippen en zijn zoemer afgaan als ze zijn lachbotje er niet ongeschonden uit peuterde.

'O, Mary-Alice. Je bent niet goed snik, weet je dat? Je bent niet goed snik en je snapt alles en daarom hou ik van je.'

Alice glimlachte.

Toen ze thuiskwam was er slechts een uur en veertig minuten verstreken sinds zijn telefoontje en lag alles er nog precies zo bij als ze het had achtergelaten, maar haar slaapkamer leek om de een of andere reden te fel verlicht en onvertrouwd, alsof hij nu van iemand anders was.

ONBEKEND NUMMER.

ONBEKEND NUMMER.

ONBEKEND NUMMER.

Hij liet een bericht achter.

'Wie scheidt er het grootste genoeg in de ander om de tuin te leiden?'

Nog een bericht:

'Vinden jullie 't hier ook zo naar zeemeermin ruiken?'

ONBEKEND NUMMER.

'Mary-Alice?'

'Ja?'

'Ben jij dat?'

'Ja.'

'Hoe is het?'

'Prima.'

'Wat ben je aan het doen?'

'Lezen.'

'Wat ben je aan het lezen?'

'Niks interessants.'

'Heb jij een airco?'

‘Nee.’
‘Dan zul je het wel warm hebben.’
‘Inderdaad.’
‘Het wordt dit weekend zelfs nog warmer.’
‘Ik weet het.’
‘Hoe ga je dat oplossen?’
‘Weet ik niet. Smelten.’
‘Ik ben zaterdag weer terug in de stad. Heb je zin om dan af te spreken?’

‘Ja.’
‘Om zes uur?’
‘Goed.’
‘O, sorry. Halfzeven?’
‘Oké.’
‘Misschien kan ik zelfs je avondeten verzorgen.’

‘Dat zou fijn zijn.’
Hij was het eten vergeten of hij was van gedachten veranderd. In plaats daarvan posteerde hij haar op de rand van zijn bed en zette twee tot aan de hengsels met boeken gevulde grote tassen van Barnes & Noble voor haar neer. *De avonturen van Huckleberry Finn. Teder is de nacht. Reis naar het einde van de nacht. Dagboek van de dief. July's mensen. Kreeftskerkring. Axels burcht. De hof van Eden. De grap. De minnaar. De dood in Venetië en andere verhalen. Eerste liefde en andere verhalen. Vijanden, een liefdesroman...* Alice koos er een uit van een schrijver wiens naam ze weleens had gezien maar nooit gehoord. ‘Ooo, C amus!’ zei ze, waarbij ze de naam liet rijmen op ‘dames’. Er volgde een lange stilte waarin de schrijver wachtte tot Alice de tekst achter op *De eerste man* had gelezen. Toen ze opkeek stond zijn gezicht nog steeds licht verbijsterd.

‘Het is Ca-m u , liefje. Hij is een Fransman. Ca-m u .’

Haar eigen appartement bevond zich op de bovenste verdieping van een oud herenhuis,

waar het pal op de zon lag en alle warmte absorbeerde. De enige andere huurder op haar etage was een oude dame genaamd Anna, voor wie de beklimming van vier steile trappen een twintig minuten durende beproeving inhield. Stap, rust. Stap, rust. Eens was Alice haar op de trap tegengekomen en toen ze later terugkeerde met haar bagel van H&H was de arme ziel nog steeds op weg naar boven. Afgaand op de boodschappen-tassen die ze meezeulde zou je denken dat haar ontbijt uit bowlingballen bestond.

‘Zal ik een handje helpen, Anna?’
‘Nee hoor, liefje. Dat doe ik al vijftig jaar zo. Houdt me gezond.’

Stap, rust.
‘Weet je het zeker?’
‘Ja, hoor. Wat ben je toch een knap ding. Zeg, heb je een vriendje?’

‘Op het moment even niet.’
‘Niet te lang mee wachten, liefje.’
‘Nee, hoor,’ zei Alice lachend, en ze rende de trap op.

‘Capitana!’
Zijn conci erge begroette haar inmiddels als een oude bekende. Hij liet de schrijver weten dat ze er was en tikte aan zijn pet toen ze de deur uit gingen voor een wandeling. Met een zakje pruimen van Zingone in de hand vroeg de schrijver of Alice had gehoord dat de gemeente van plan was om sommige luxe wooncomplexen te hernoemen naar honkballers uit de Major League: Het Posada, Het Rivera, Het Soriano. ‘Het Garciaparra,’ zei Alice. ‘Nee nee,’ onderbrak hij haar doodernstig. ‘Alleen Yankees.’ Ze liepen het parkje achter het natuurhistorisch museum in, waar Alice een van zijn pruimen at en deed alsof ze zijn naam onder die van Joseph Stiglitz op het monument

voor Amerikaanse Nobelprijswinnaars beitelde. Maar meestal bleven ze thuis. Hij las haar voor wat hij had geschreven. Ze wilde weten hoe je ‘toges’ spelde. Ze keken honkbal en hoorden op weekendnamiddagen Jonathan Schwartz wegzwimelen bij Tierney Sutton en Nancy LaMott. ‘Come Rain or Come Shine’. ‘Just You, Just Me’. Doris Day kweelde weemoedig ‘The Party’s Over’. Op een middag barstte Alice in lachen uit en zei: ‘Die man is zo’n zachtgekookt ei.’

“Zachtgekookt ei,” herhaalde de schrijver, terwijl hij een nectarine at. ‘Dat is een mooie uitdrukking uit de oude doos.’

‘Waarschijnlijk,’ zei Alice, speurend naar haar onderbroek op de vloer, ‘ben ik ook een meisje uit de oude doos.’

“Het feest is voorbij...” zong hij altijd, vrij naar Doris Day, als hij wilde dat ze naar huis ging. “Morgen weer ‘n dah-haag...”

Daarna maakte hij blijmoedig een ronde door het huis om de telefoon, de fax en de lampen uit te schakelen, een glas sojachocomel in te schenken en een bergje pillen uit te tellen. ‘Hoe ouder je wordt,’ verklaarde hij, ‘hoe meer je moet doen voordat je naar bed kunt. Ik zit al op honderd dingen.’

Het feestje voorbij, de airco voorbij. Dan liep Alice ietwat wankel in de hitte naar huis, haar buik vol met bourbon en chocola, haar ondergoed in haar broekzak. Als ze de vier in broeierigheid toenemende trappen naar haar appartement had beklommen, deed ze nog maar één ding, namelijk haar kussens via de hal naar de voorkamer verhuizen, waar ze op de vloer vlakbij de deur naar de brandtrap tenminste nog een schijn van kans op een briesje had.

‘Zeg lieverd, luister eens. Ik ga er even tussenuit.’

Alice legde haar koekje neer en veegde de

kruimels van haar mond.

‘Ik ga de stad uit. Deze eerste versie moet nu echt af.’

‘Oké.’

‘Maar dat betekent niet dat wij elkaar niet meer spreken. We gaan elkaar regelmatig spreken en wanneer ik dan klaar ben kunnen we elkaar weer zien. Als jij dat ook wilt. Goed?’

Alice knikte. ‘Goed.’

‘En intussen...’ Hij schoof haar over de tafel een envelop toe. ‘...Is dit voor jou.’

Alice pakte hem op – voorop stond ‘Bridgethampston National Bank’ met ernaast een regatta als logo – en haalde er zes briefjes van honderd dollar uit.

‘Voor een airco.’

Alice schudde haar hoofd. ‘Dat kan ik onmogelijk...’

‘Jawel. Gun me dat plezier.’

Het was nog licht buiten toen ze naar huis ging. De lucht had iets afwachtends, alsof er een dreigende onweersbui verdwaald was geraakt. Voor de jongelui die met een drankje in de hand buiten stonden was de avond pas net begonnen. Alice naderde treuzelend de treden naar haar voordeur, met haar hand op de envelop in haar tas, in dubio wat ze zou doen. Haar maag voelde alsof ze nog in zijn lift stond en iemand de kabels had doorgesneden.

Een eindje verderop in de straat bevond zich een restaurant met een lange houten toog en een tamelijk nette clientèle. Alice bemachtigde een barkruk helemaal achterin, naast de servethouder, en ging zo zitten dat het leek alsof ze in de eerste plaats was gekomen voor de hoog in een hoek opgehangen televisie. New York stond vier punten voor op Kansas City in de tweede helft van de derde inning.

'Heiss geeft een
wilde urgentie aan
het vertrouwde; ik
moest hardop lachen
bij de herkenning.'

MIRANDA JULY

RIMINI

SONJA HEISS

ROMAN
atlas contact

SONJA HEISS

RIMINI

40 JAAR, 3 MAANDEN EN 8 DAGEN

Lieve papa,

Ik mis je. Er zijn zoveel dingen die ik graag zou willen doen, als je er nog was geweest.

- 1 Je terugroepen.
- 2 Je vragen hoe het met je gaat.
- 3 Met je schaken, omdat je dat zo graag deed en er op een gegeven moment niemand meer was die het met je wilde doen
- 4 Vragen aan je stellen, omdat je zoveel wist waar niemand je ooit iets over gevraagd heeft.
- 5 Je een mop vertellen.
- 6 Naar je luisteren.
- 7 Met je gaan wandelen.
- 8 Met je op reis gaan, omdat je over elk land ter wereld een boek hebt gelezen, maar bijna niets van de wereld hebt gezien.
- 9 Je over je hoofd aaien.

Veel liefs,
je dochter Masha

P.S. Ik stuur je deze brief als e-mail, omdat hij dan misschien wel bij je aankomt. Weet je nog dat je altijd op mijn voicemail tegen me riep en dat ik je uitlegde dat ik je op dat moment niet kon horen, dat je stem ergens in Utah of Scandinavië

in de vorm van miljoenen cijfers in een zoutgrot opgeslagen lag?

Ik stel me zo voor dat e-mails daarentegen door het hemelgewelf vliegen, dus dat de lucht eigenlijk vol zit met woorden, waardoor de kans dat mijn boodschap je bereikt groter is dan wanneer het een stuk papier was geweest.

Ik kan me gewoon niet voorstellen dat jij op de aarde kunt neerkijken, ook al zou dat een troostrijke gedachte zijn. Maar je bent geen engel en ik geloof ook niet in engelen. Jij zou dat ook gevonden hebben, want je hebt immers altijd tegen me gezegd dat het bestaan van Jezus wel wetenschappelijk bewezen is, maar dat hij niet meer was dan een charismatische goeroe. Engelen bestaan dus niet, maar jij bestaat nog wel. In wat voor vorm dan ook. Je hebt natuurlijk geen lichaam meer. Maar je bril heb je waarschijnlijk nog wel. Ik hoop dat je hier nu om moet lachen. Ook al zijn mijn grappen weleens beter geweest.

39 JAAR, 1 MAAND EN 2 DAGEN

1

De zure Lufthansa-koffie had het nog steeds gemunt op zijn maagslijmvlies en het verlangden naar een sigaret op zijn hersencellen. Het felle licht van de tl-buizen in het plafond van de kale rechtszaal brandde in zijn vermoeide ogen en Hans had het gevoel dat de boord van zijn roze Van Laack-overhemd zijn keel dichtkneep.

Hij legde zijn handen onder de tafel op de uiteinden van het *Scholting, von Giersberg, Grüben, Schulz & Altmann*-potlood, zijn duimen in het midden. Het gaf een mooi krakend geluid, het potlood was doormidden, dat deed hem goed en hielp hem een paar minuten te doen alsof hij nog aanwezig was.

Hans' ogen gingen weer over de formica tafel, hij had willen zweren dat hij nog een potlood had meegenomen, maar er lag er geen. Hij zocht in zijn aktetas. Hij moest snel nog iets doormidden breken. Er moest verdorie toch nog ergens zo'n kutpotlood van *Scholting, von Giersberg, Grüben, Schulz & Altmann* zijn? Als hij het zou vinden, kwam het allemaal goed. Hij zou er vrede mee hebben dat de zitting erbarmelijk verliep en hij zou zijn zelfbeheersing niet verliezen, nee, als hij dat andere potlood maar vond.

Eindelijk hadden zijn vingers iets langs en ronds te pakken. Maar dat kon toch niet waar zijn? Dat was een metalen balpen.

Plastic had hij nog wel doormidden gekregen, plastic was geen probleem. 'Meneer Armin, hebt u geen commentaar op de zojuist beschreven toedracht?' onderbrak de rechter zijn gedachtegangen.

'Wat?'

De rechter keek verbaasd.

'Ik zoek iets om mee te schrijven,' zei Hans. Hij was zijn cliënt vergeten en had ook nu niet in de gaten dat deze hem niet-begrijpend aankeek.

'Heeft iemand van de aanwezigen misschien een pen voor de heer Armin, zodat hij weer aan de zitting kan deelnemen?' vroeg de rechter, en een van de advocaten van de tegenpartij gaf hem een plastic balpen.

Hans liet de pen door zijn vingers gaan. Hij moest doormidden gebroken worden. Hij wilde doormidden gebroken worden, absoluut. Hij had hem nu immers in zijn hand. Hans kon er niets tegen doen. Steeds weer zei hij tegen zichzelf dat het volkomen idiotoot was om een pen doormidden te willen breken. Zeker als volwassene. Dat hij dit als kind moest doen, kon hem nog vergeven worden, kinderen hadden nu eenmaal niet altijd gepaste impulsen. Volwassen worden betekende echter juist dat je ongepaste impulsen onder controle probeerde te krijgen. Aan de andere kant wist hij zeker dat hij zich beter zou voelen als hij het zou doen.

Het kraakte harder dan bij het potlood, Hans wiebelde wat op zijn stoel om de aandacht af te leiden van het geluid. Hij was verbaasd dat de rechter vrij snel daarna de datum noemde waarop de uitspraak zou volgen en de zitting sloot, hij was nog helemaal niet ingegaan op alle argumenten van de tegenpartij. Maar dat zou toch niets veranderd hebben, hield hij zichzelf voor. Bovendien was hij blij dat er nu eindelijk een eind kwam aan deze farce.

Hij stopte de stukken in zijn aktetas en mompelde tegen zijn start-upmiljonair dat ze nog twee beroepsmogelijkheden had-

den, toen de advocaat van de tegenpartij om zijn pen vroeg.

‘Eh, ja, hebt u er misschien nog een? Ik moet namelijk tijdens mijn terugreis aantekeningen maken.’

‘Deze pen is een aandenken.’

‘O, op die manier.’ Hans keek naar het uitzonderlijk hoge voorhoofd boven de montuurloze bril en dacht na. Hij besloot te doen alsof hij er in zijn tas naar zocht en schudde wanhopig zijn hoofd.

‘Maar hij kan toch niet weg zijn? U bent nergens naartoe gegaan.’

‘Ja, vreemd.’

Hans rommelde nog een keer in zijn tas, maar nee, niets te vinden.

‘Vreemd. Gewoon weg.’

‘Misschien in de zak van uw colbert?’ suggereerde de advocaat.

Hans schudde zijn hoofd. ‘Heel vreemd,’ zei hij weer. ‘Wilt u in plaats daarvan mijn Mont Blanc hebben?’

‘Nee, dank u. Maar als u uw tas nu eens helemaal leeggooit?’

‘Wilt u nu alles doorzoeken? Alleen maar voor uw goedkope balpen?’

‘Nu moet u eens goed luisteren. Het gaat er helemaal niet om wát hier precies kwijt is. Het gaat er alleen maar om dat het iets van mij is.’

Hans pakte zijn aktetas en hield hem op de kop. De inhoud verspreidde zich over de vloer.

‘Maar hij is kapot!’ gilde de advocaat een octaaf te vrouwelijk. Aan zijn ernstig bedrukte gezicht te zien, moest het bij de balpen om een sterk emotioneel beladen aandenken gaan.

Hans gaf hem de twee helften van de doormidden gebroken pen, stopte zijn spullen weer in de tas en ging naar de wc. Hij haal-

de de documenten uit de ordner, legde ze op de aktetas en zette zijn tanden in de map. Het stugge karton liet zich niet gemakkelijk verscheuren, maar het voelde goed. Hier kon geen enkele sport aan tippen. Het was heerlijk om erin te bijten tot zijn tanden zeer deden. Als kind al had hij zijn woede weggebeten. Hij beet de adrenaline uit zijn lichaam.

Als een warme, zachte deken vielen er stilte en een aangename vermoeidheid over hem heen. Zijn ademhaling vertraagde en werd een kalme stroom. Hij gooide de stukken ordner weg, stopte de papieren weer in zijn tas, maakte voor de spiegel zijn haar weer in orde en terwijl hij het toilet verliet, dacht hij aan zijn cliënt, die hij had laten staan en die nu onvindbaar was. Dat ook nog. Kut, dacht Hans.

Hans keek uit het raampje van het vliegtuig de duisternis in en stelde zich voor dat die lila was. Gisteren had zijn dochter hem gevraagd waarom de lucht blauw was en ze hadden zich voorgesteld dat die, zonder ozon in de dampkring, misschien rood was en dan ’s nachts paars. Lou dacht dat een leven onder een rode hemel vast heel mooi was. Hij dacht daarentegen dat de mensen in dat geval al lang geleden waren uitgestorven. Ze hadden dan allemaal zelfmoord gepleegd.

Wat waren kinderen toch optimistisch. Hoewel hij meende zich te herinneren dat hij als zesjarige al een sceptische kijk op de toekomst had. Net als zijn vader.

Hij bestelde nog een flesje wijn bij de breed glimlachende stewardess in de businessclass en vroeg zich af waarom het cabinepersoneel er niet meer zo uitzag als vroeger. Het was natuurlijk wel begrijpelijk dat Luf-

thansa zijn medewerkers niet ontsloeg zodra ze boven de veertig waren, maar jammer was het wel.

Het viel hem op dat hij twee minuten niet aan sigaretten had gedacht. Een gedachte die ertoe leidde dat hij de rest van de vlucht alleen nog maar aan roken dacht.

Toen hij bij terminal 2 van het vliegveld van München in de vrieskou stapte, zag hij zijn polsslagader weer. In de vorm van een knobbeltje ter grootte van een speldenknop raasde hij door de arteriën op zijn onderarm. Geagiteerd peuterde hij een stengel bleekselderij uit een plastic bewaardoos en stak hem tussen zijn tanden. Het duurt maar een paar tellen dat je aan roken denkt, had de alternatieve genezeres gezegd, en daar moet je even doorheen door in een stuk rauwkost te bijten. Hans had echter vastgesteld dat het maar een paar tellen duurde dat hij níét aan roken dacht en nu merkte hij dat hij aan het stuk bleekselderij liep te zuigen. Hij beet er snel een stuk af, kauwde het fijn, spuugde het weer terug in de doos en kocht een pakje Gauloises. Hij inhaleerde een keer diep, gooide de sigaret toen samen met het pakje op de grond en keek er verwijtend naar.

Hij dronk in de keuken nog snel een glas pomerol en begaf zich toen, terwijl hij zijn overhemd al losknoopte, naar de slaapkamer.

Ellen lang ontspannen en op de een of andere manier onaangedaan in het hoge bed. Ze had haar bruinrode, diep uitgesneden zijden nachtjapon aan, die goed bij haar dennengroene kattenogen, haar grijzig blonde haar en haar lichte teint paste, en las een boek.

Toen hij zich uitkleedde, keek ze op en glimlachte naar hem. Eindelijk, dacht Hans, zag ze weer wat voor aantrekkelijke man ze had.

Hans kroop vlot onder het dubbele dekbed van IJslands eendendons, keek haar aan en streelde over haar bovenarm naar haar borst toe. Het boek gleed uit haar hand, ze viste het weer op uit het vederlichte dekbed.

‘Hans, ik ben aan het lezen.’

‘Hm.’

Deze reactie had hij niet verwacht, maar er zat vast een tactische reden achter. Ze hadden immers vanmorgen onenigheid gehad.

Hij wachtte even en begon opnieuw, deze keer doelgerichter, direct richting haar borst, die zich door de dunne stof van de nachtjapon heen aftekende en een magnetische aantrekkingskracht had op zijn hand.

Maar Ellen draaide zich geagiteerd van hem af.

‘Mag ik misschien verder lezen?’

‘Waarom glimlach je dan naar me als ik me aan het uitkleden ben?’

‘Omdat ik je leuk vind en je er mooi uitzag.’

‘En dan denk je niet dat dat als een uitnodiging opgevat kan worden?’

‘Moet ik elke keer meteen met de benen wijd als ik naar je glimlach?’

‘Ellen, wat bedoel je?’

‘Ja, dat is toch zo? Ik mag niet eens naar je glimlachen als ik niet ook meteen met je naar bed ga. Dat dwingende, daar kan ik niet meer tegen. Laat het een keer achterwege, dan zou ik waarschijnlijk de hele tijd met je naar bed willen.’

‘Maar het gaat er toch om wanneer je naar me glimlacht?’

‘Je bedoelt dat ik in onze slaapkamer niet meer naar je mag glimlachen als ik niet met-

een door je gepakt wil worden?’

‘Je glimlachte naar me toen ik mijn shorts uittrok.’

‘Dat heb ik helemaal niet gezien. Ik keek naar je gezicht. In tegenstelling tot jou kijk ik niet alleen maar naar de primaire geslachtskenmerken van mijn partner.’

‘Ik kijk ook naar je gezicht.’

‘Nee, dat doe je alleen maar als we ruzie hebben, anders staar je naar mijn kont en borsten. Je praat zelfs tegen hen in plaats van tegen mij.’

Dat was natuurlijk niet zo aardig, maar toch kon Hans een grijns niet onderdrukken. Ze had altijd al een uitgesproken gevoel voor ironie gehad, vroeger had ze hem daar voortdurend mee aan het lachen gemaakt. En dat deed ze nu ook nog af en toe. Soms zelfs als ze een discussie hadden, zoals nu.

Hij keek haar dan aan en dacht dat hij niet begreep wat er met hun relatie was gebeurd. Ellen was nog altijd mooi, op haar koele, bijna aristocratische manier, die hem meteen had aangetrokken. De kleur van haar ogen had hem al het gevoel gegeven dat een middenklassenbestaan hem bespaard zou blijven en daarmee een bestaan zoals dat van zijn ouders.

Tegelijkertijd was ze wild en open geweest en had ze nog niets van de onbuigzaamheid, die ze had gekregen na de geboorte van de kinderen.

Een onbuigzaamheid waar hij niet tegenop kon. Misschien was het echter ook haar beroep dat, zoals ze zelf zei, een zekere vorm van performance van haar vergde. Ze was van mening dat ze nooit iets van onzekerheid mocht laten zien en hij had de indruk dat ze dat, zonder dat ze zich daar zelf van bewust was, ook toepaste in haar privéleven. Wat de opvoeding van de kinderen

betrof, wist ze bijvoorbeeld altijd precies wat goed en wat fout was. Maar ook over hem wist ze meer dan hij over zichzelf wist. En elke keer als ze tegen hem zei wat voor probleem hij op dat moment of in het algemeen had, voelde hij zich gekwetst op een manier waar ze nooit weet van zou hebben, want dit soort emoties uitte hij niet.

Maar misschien, dacht hij, waren ze allebei ook enigszins murw geworden door de eindeloze reeks tandenborstels, terechtwijzingen, volkorenproducten, blokfluiten, kleine verwondingen, reparaties aan de auto, kindershockeytoernooien, verboden op zoetigheden, momenten van gebrek aan aandacht, te duidelijk gespeelde belangstelling en tijdstippen die hen opbraken. Misschien was het Ellens toewijding aan de kinderen, waarbij er geen ruimte meer was voor haar man. De belangrijkste taak in haar leven was een perfecte moeder zijn en daar werd ze natuurlijk helemaal door in beslag genomen, wat bepalend was voor de levens van hen allemaal. De stemming van de dag was afhankelijk van de stemming en het gedrag van de kinderen, de onderwerpen waarover ze praatten waren tot een minimum teruggebracht en veranderden alleen maar dankzij de ontwikkeling van de kinderen. Voor de fopspeen kwamen spelfouten in de plaats, een cursus beweging voor peuters werd gevolgd door muziekinstrumenten.

Ellen had het opgegeven een mens te zijn, ze was moeder en wetenschapsjournaliste. Verder bestond ze niet meer. Net zo min als hij, die was gereduceerd tot medeopvoeder, maar haar in deze rol maar zelden kon overtuigen.

Vroeger, toen ze nog avonden stoned voor de tv zaten, urenlang opgingen in het be-

spiegelen van homeshoppinguitzendingen en oude misdaadseries en elkaar met hun commentaren een lachstuip bezorgden, toen ze in hun eerste gezamenlijke woning wilde feesten vierden, hadden ze zich nooit kunnen voorstellen dat hun leven er ooit zo zou uitzien. Aan de andere kant was het precies dit leven dat hij altijd voor ogen had gehad.

‘Je reduceert me tot seksobject,’ zei Ellen, wat nu echt niet meer grappig was.

‘Ik begeer je, dat heeft niets met seksobject te maken. Daar zou je blij om kunnen zijn, in plaats van je op te winden. Welke vrouw met twee kinderen wordt tegenwoordig nog door haar man begeerd? Dat is een teken dat ik van je hou.’

‘Ik hou ook van jou, zonder voortdurend naar je penis te staren.’

‘Ellen, dat is een rotopmerking. Bovendien zijn jouw borsten heel klein. Dat is helemaal niet van die seksbom-... erotiek, ach, laat maar.’ Ellen keek hem belangstellend aan.

Hans liet zich in zijn kussen vallen en streek met zijn handpalmen door zijn gezicht.

‘Adem nou niet zo pijnlijk getroffen.’

‘O, haal ik nu niet goed adem? Neem me niet kwalijk.’

Hans stond op en verliet de kamer, hij zag dat ze haar aandacht weer naar haar roman bracht en vroeg zich af of ze zich überhaupt nog wel voor zijn gevoelens interesseerde.

Hij ging naar de keuken, schonk nog een groot glas rode wijn in en dacht nu weer aan sigaretten in plaats van aan geslachtsgemeenschap. Hij doorzocht zijn colberts, jassen en zakken, en vond uiteindelijk nog een half pakje verdroogde peuken in een lang niet meer gebruikte sporttas. Hij zei te-

gen zichzelf dat hij best af en toe een sigaret kon roken als hij gestrest was, en dit was een uitzonderingstoestand. Bovendien had het leven zonder seks en sigaretten geen zin, zodat hij ook nog een tweede mocht nemen. Morgen zou hij weer stoppen.

Hij drukte de sigaret uit en vroeg zich af of hij zich voor het slapengaan nog zou aftrekken.

Eigenlijk had hij er geen zin meer in. Hij had het lange tijd graag gedaan, omdat hij het in tegenstelling tot echte seks had ervaren als tijdbesparend en minder ingewikkeld. Maar de laatste tijd vond hij echte seks toch weer beter.

Helaas was Ellen er nu echter aan gewend geraakt niet meer met hem te vrijen en daar was ze zelfs tevreden over.

Hij nam nog één slok en was eindelijk zover dat hij de dag kon beëindigen. Zijn gedachten vervaagden aangenaam, binnen in zijn lichaam voelde hij zoiets als tevredenheid. Hij liet zich in de diepten van het visco-elastische Nasa-schuimmatras vallen en zonk binnen een paar tellen weg in een zacht ronkende slaap.

Door een dreigend gebrom werd hij gewekt uit zijn lichte alcoholische sluimering. Hij maakte Ellen wakker en attendeerde haar op het onheilspellende geluid, maar het interesseerde haar niet. Hans had zichzelf echter al uit bed gesleept en meanderde enigszins versuft door de kamer. Hij voelde zijn hersens tegen zijn schedel bonken, was graag weer gaan liggen, maar dit was een noodsituatie. Hij zocht in de kamer naar een wapen en pakte uiteindelijk het tennisracket, waarmee hij waggelend de slaapkamer verliet.

Het gebrom was misschien afkomstig van een boormachine met geluiddemper, waarmee een inbreker het slot op de deur te lijf ging. Het was echter ook mogelijk dat een elektrisch apparaat oververhit aan het raken was en het huis in brand zou zetten of misschien al had gezet. Ook een schrikaanjagend scenario, te meer daar zijn vader vroeger heel vaak had gezegd hoe gemakkelijk zo iets kon gebeuren.

Bijna geruisloos rolde hij van zijn hielen op de ballen van zijn voeten over de verwarmde kunstharvloer, tot alles bereid, maar flink vertraagd door de pomerol. Hij baande zich een weg naar de huiskamer, want hij had de indruk dat het gebrom van de deur naar het terras kwam.

Ineens hoorde hij voetstappen achter zich. Het belangrijkste was nu plotseling te reageren. Te doen alsof hij zijn achtervolger niet zag en dan onverwacht toe te slaan. Hij telde in gedachten tot drie en haalde toen uit met een perfecte zwaai van een halve cirkel, en maakte een draai om het af te maken. Maar tijdens de zwaai botste het racket al op een zacht maar tegelijkertijd sterk obstakel. Het geluid van de slag was zacht en dof, en werd gevolgd door een hoge gil. Het duurde even voor Hans doorhad dat hij zijn vrouw had neergeslagen.

‘Ellen, o god! Kut, o god!’

‘Idioot,’ zei ze zachtjes, en het bloed vloeide in een dikke stroom uit een grote, gapende wond op haar voorhoofd. Toch was Hans wel enigszins opgelucht, want dat ze ‘idioot’ kon zeggen was een goed teken. Het ging dus min of meer goed met haar. Niet bewusteloos en kennelijk ook geen schade aan haar ruggengraat. Hans trok zijn T-shirt uit en drukte hem op de open wond.

‘Het spijt me, Ellen.’

‘Wat ben je toch ook een sukkel. O, het doet pijn.’

‘Kun je je armen en benen bewegen?’

‘Ja,’ kreunde Ellen.

‘Goed, heel goed. Zo, hier, knijp eens in mijn hand.’

Ellen kneep stevig.

‘Super, geweldig. Ik moet nog even verder, maar daarna kijk ik er nog een keer naar.’

‘Hoezo, verder?’

‘Ik moet ze vinden.’

‘Wie?’

‘De inbrekers, wie anders?’

‘Inbrekers zoemen niet,’ antwoordde Ellen vermoeid.

‘Het is geen gezoem, maar gebrom.’

‘Inbrekers brommen ook niet. Dan kunnen ze net zo goed meteen aanbellen of van te voren een telefoontje plegen.’

‘Hoe kun jij dat nou weten?’

‘Dat is logica. O, Hans, het doet zo’n pijn.’

‘Sorry hoor, maar dat is alleen maar jóúw logica.’

‘Je hebt een kegel.’

‘Alsjeblieft, laten we het daar nu niet over hebben.’

‘Hans, het doet echt pijn.’ Ze ademde met korte stoten in en uit door haar tot een o getuited lippen.

‘Maar ja, als jij me ook van achteren ...’

‘Wat, is het nu mijn schuld?’

‘Ik heb nu geen tijd om in discussie te gaan, ik moet erachter zien te komen wat er in ons huis aan de hand is.’

Hans drukte de kant van het T-shirt dat nog niet vol bloed zat tegen Ellens voorhoofd en vervolgde zijn weg naar de deur van het terras. Hij constateerde echter dat hij verder van het geluid verwijderd raakte. Hij sloop langzaam de huiskamer uit. Hij hield het tennisracket met twee handen

vast, alsof hij op de service van een tegenstander wachtte. Hij wachtte even en hield zijn adem in, zodat hij door de stilte kon horen waar het gedreun vandaan kwam.

Hoe dichter hij bij de badkamer kwam, hoe luider het werd. Maar wie zat er in zijn schitterende badkamer met een dubbele wastafel van natuursteen?

Hij moest denken aan de Zuid-Afrikaanse paralympische atleet die zijn vriendin door de badkamerdeur heen had doodgeschoten. Misschien had hij echt gedacht dat er een inbreker zat. En er had bij hem inderdaad iemand in de badkamer gezeten. Hans had in tegenstelling tot de Zuid-Afrikaan geen pistool, maar slechts een fluorescerend groen tennisracket. Intuïtief hield hij hem weer in één hand, met zijn arm enigszins omhoog gebogen. Hij stormde de badkamer binnen, keek om zich heen en ontdekte uiteindelijk de bron van het geruis. De elektrische tandenborstel stond te brommen. Het leek niet logisch dat een inbreker de badkamer was binnengeslopen en de tandenborstel had aangezet. Het was dus de schuld van de tandenborstel. Hij gooide hem op de grond, trapte erop en ging terug naar Ellen, die nog altijd in de huiskamer lag en het nu volledig met bloed doordrenkte T-shirt tegen haar voorhoofd drukte.

‘En, heb je hem buiten gevecht gesteld?’ mompelde ze.

‘Kom, ik breng je naar het ziekenhuis. Dit moet gehecht worden.’

Leo sliep. Lou had haar ogen wijd open, maar bleef doodstil toen ze haar op de achterbank legden. Ellen legde aan haar uit dat het er veel erger uitzag dan het was, het moest alleen dichtgenaaid worden, net als een gat in een sok, en dan hield het gewoon

weer op. Het meisje knikte.

Het drong pas tijdens de rit door de kalme nacht tot Hans door dat hij in deze toestand helemaal niet mocht autorijden, een constatering waarvoor het nu echter te laat was.

Een veel belastender inzicht kwam echter op de terugweg.

‘Wat zeggen we eigenlijk tegen je ouders? Nog maar even afgezien van de vraag wat voor consequenties we hier misschien zelf uit moeten trekken?’ vroeg Ellen.

‘Kut, mijn ouders.’

‘Hans!’

‘Wat?’

‘Je hebt beloofd dat woord niet meer te gebruiken waar de kinderen bij zijn.’

‘Die slapen.’

‘Nou ja, je kunt sowieso proberen het wat minder te gebruiken.’

‘Maar het is gewoon kut dat mijn ouders komen.’

‘Ja, dat is altijd zwaar. Maar dat ze nu met kerst komen, is helaas niets nieuws. Maar wat ik echt veel meer kut vind, is dat jij me tegen de grond hebt gemept en ik nu met een wond op mijn voorhoofd zit. Niet dat zij komen.’

‘Ja, Ellen, ik weet het.’

‘Ach, het is ook wel te overzien.’

‘Maar wat zeggen we tegen hen? Dat je bent gevallen?’

Ellen wilde niet beloven tegen zijn ouders te liegen, wat waarschijnlijk bedoeld was als een soort opvoedmaatregel, veronderstelde hij.

Een ijzige wind woei over het nog duistere perron. Masha blies warme lucht in haar koude handen, terwijl ze, nog niet echt wakker, van haar ene been op het andere stapte. ‘Iets posten,’ dacht ze. Zich vrolijk maken over dit ‘Met kerst naar huis gaan’. Ze pakte haar met plakband omwikkelde smartphone uit haar tas en maakte een selfie, waarop ze bewust vermoeid in de camera keek. Maar ze zag niet alleen deze bijzondere slaperige blik. Haar huid was moe. Geschokt trok ze het beeld groter. Er waren veel meer rimpels te zien dan in de spiegel. In de toch al verschrikkelijke kraaienpootjes hadden zich verticale vertakkingen genesteld. Naast haar mond zaten nieuwe lijnen, zoals ze op tubes crème werden genoemd. Zij vond dat er echter eerder sprake was van scheuren. Schuin van opzij, zoals ze er meestal goed uitzag, was nu het begin van een onderkin te zien. Het komt alleen maar door het licht en omdat het nog zo vroeg is, hield ze zichzelf voor. Ze zou er gewoon nog een maken en dan zou ze er zoals altijd uitzien. Maar dat was niet het geval, haar huid vertoonde ook op de vierde foto nog dezelfde verouderingsverschijnselen. Ze stopte haar telefoon weg, keek naar de rails en stak afwisselend haar kleine, tot vuisten gebalde handen in haar lekker warme mond. Na een tijdje had ze door dat ze haar hand in haar mond had en toen keek ze als een buitenstaander naar deze Masha. Een vrouw van 39 met kraaienpootjes en een kinderlijke wollen muts, die niet aan haar handschoenen had gedacht en daarom haar hand in haar mond moest steken.

Een oud meisje, dat op de trein naar haar grote broer en vader en moeder stond te

wachten. Dat zelf niet in de omstandigheid verkeerde de verantwoordelijkheid voor een klein mensje op zich te nemen, in plaats daarvan een kat had gekocht, een luie pers met uitpuilende ogen, waarvan de lange, witte haren op haar donkerblauwe wollen jas bleven plakken.

Ze had er ook al niet aan gedacht dat je met kerst een plaats moet reserveren en daarom zag ze nu ook nog de kleine Masha met opgetrokken knieën op de grond buiten de coupés zitten. Ze had het gevoel dat iedereen in deze trein medelijden had dat ze een oude kleuter was. Ze had er zo een moeten hebben, in plaats van er een te zijn. Maar ze had nog nooit het idee gehad dat ze er klaar voor was, was bang geweest dat ze haar figuur zou verliezen en geen rollen meer zou krijgen, ze had gedacht dat juist op het moment dat ze zwanger zou worden de film van haar leven voorbij zou komen, dat kon altijd gebeuren. Bovendien was ze er voor teruggeschrokken een beslissing te nemen die voor altijd wat zou hebben veranderd. Beslissingen-voor-eeuwig had ze altijd al vermeden.

Toch was de enige redding van de kerstreurnis een kind. Dan moesten haar ouders naar haar toe komen of ze zouden kerst helemaal niet meer met elkaar doorbrengen. Er zou nooit meer een kerstruzie zijn, ze zouden nooit meer in beschonken toestand briefjes op hun voorhoofd plakken en raden of ze Adolf Hitler of Jezus waren. Hoewel ze dat best leuk had gevonden, als ze eerlijk was. Haar ouders waren grappig, vooral als ze gedronken hadden. Maar dan werd ze 's morgens wakker in het logeerbed van haar broer of in de kamer waar ze als kind had geslapen en moest ze huilen. Ze kon

zich het gevoel op de late ochtend van de afgelopen tien eerste kerstdagen zo goed herinneren dat ze het op dit moment echt voelde. En ze dacht dat ze nooit meer dat kind wilde zijn, geen seconde. Het was nu voorbij. Haar jeugd was afgelopen. Hij had lang genoeg geduurd.

De trein stopte op station Jena Paradies, Masha stapte uit. Ze zou de volgende trein terug naar Berlijn nemen, Georg op zijn afdeling in het ziekenhuis opzoeken en tegen hem zeggen dat ze hun leven moesten veranderen. Daar zou hij het wel mee eens zijn, dacht ze.

Ze kocht bier bij de kiosk op het station en controleerde wanneer de volgende trein zou gaan, toen er een harde, ijsskoude wind opstak. Twee minuten later vielen er zware druppels uit de lucht, die op het moment dat ze de grond raakten veranderden in ijs.

3

‘Wij gingen vroeger nooit mee om de boom uit te zoeken,’ zei Hans tegen zijn kinderen, die de grootste wilden kopen die ze hier, op een braakliggend terrein aan de rand van de stad waar soms ook een verwaarloosd circus met treurige dieren stond, nog hadden.

‘Opa en oma kochten altijd een heel kleintje, die ze op een tafel zetten.’

‘Dat vind ik stom,’ zei Leo met zijn heldere dictie, die helemaal niet bij het voor zijn leeftijd piepkleine lichaam paste en daarom iedereen betoverde. Hans maakte zich zorgen dat zijn zoon altijd klein zou blijven. Hij was zelf met 1.74 meter niet echt lang, maar

hij kwam toch enigszins onbeschadigd door het leven. Zijn zoon zou echter, als het zo doorging, niet boven de 1.65 meter uit komen.

‘Ja, klopt. Dat vond ik ook.’ Hans vroeg zich af of hij alleen vanwege het treurige formaat van de boom geen goede associaties had met Kerstmis.

‘En ze maakten elke keer ruzie als ze hem hadden neergezet. Ze zeiden elk jaar op hetzelfde moment precies hetzelfde tegen elkaar.’ Hans wist zelf niet precies waarom hij dit aan zijn kinderen vertelde. Misschien om een betere vader te lijken.

‘Maar jullie maken ook altijd ruzie,’ zei Lou.

‘Wij?’

‘Ja,’ bevestigde Leo.

‘Is dat erg?’

‘Ja.’

‘O. Maar we houden van elkaar.’

‘Maar waarom zei mama gisteren dan zo boos dat ze niet wil neuken?’

‘Eh ... ze wil niet neuken, liefje. Dát zei ze.’

‘Wat is dat dan?’

‘Nou ja, dat is ons geheime woord voor opruimen. Soms ligt er zoveel rommel dat we het alleen maar weg krijgen als we de beuk erin gooien. Zo zeg je dat, als je heel hard moet werken. Vandaar “beuken”. En je weet zelf: niemand vindt het leuk om op te ruimen. Jij toch ook niet?’

Lou schudde haar hoofd.

‘Kom, laten we die hele grote boom nemen.’

Hij kocht de blauwspaar van 140 euro.

‘Georg?’ zei Masha met een zachte stem in de telefoon.

‘Ja?’

‘Ik wil een kind met je.’

‘Oké.’

‘Oké, ja?’

‘Ja, absoluut. Graag.’

‘Meteen?’

‘Oké, meteen. Tenminste zo snel als het biologisch mogelijk is.’

Dat hij gelijk zo wetenschappelijk moest worden nu ze hem zo iets dramatisch en prachtigs meedeelde, begreep ze niet en vond ze niet leuk.

‘Ja, natuurlijk,’ zei ze en ze leunde tegen de wand van het wachthokje.

‘Ik kom met de volgende trein naar huis, dan beginnen we.’

‘Heel graag, schatje.’

Masha stond nog lang in deabri en hoopte dat de intercity van 14:09 uur nog wel reed. Op een gegeven moment zou ze zelfs liever ergens anders naartoe gaan dan naar huis, als ze hier maar weg was. Ze was ertoe veroordeeld tot nader order in dit paradijs te blijven, in elk geval minstens tot de volgende ochtend.

‘Ach, arme,’ zei Barbara, toen ze Ellen zag, ‘wat heb je gedaan?’

‘Ik heb helemaal niets gedaan, dat was Hans.’

‘O.’

‘Met zijn tennisracket,’ vervolgde Ellen en ze beschreef het incident zakelijk, maar

geenszins objectief, vond Hans.

‘Maar dat heeft hij natuurlijk niet met opzet gedaan. Dus ...’ zei Barbara. Ellen had kunnen weten dat zijn moeder hem in bescherming zou nemen, wat hij ook deed. Zelfs als hij Ellen opzettelijk tegen de grond had geslagen, had ze daar wel een verklaring voor gevonden.

‘Nee, hij wist namelijk zeker dat ik een inbreker was.’

‘Ja, dan begrijp ik heel goed dat hij zo iets doet, daar kan hij dan niets aan doen, Ellen. Toch, Alexander?’

Alexander knikte, wekte echter niet de indruk dat hij overtuigd was van de onschuld van zijn zoon, wat Hans evenmin verbaasde. Voor even gerustgesteld over het verloop van het gesprek begaf hij zich richting wijnfles. Als zijn ouders op bezoek waren, was het openen daarvan ook al vroeg in de middag toegestaan.

‘Maar hij had nog een tel kunnen wachten, dan had hij gezien dat ik geen inbreker was,’ voegde Ellen er nog aan toe. ‘Maar hij had helaas weer eens te diep in het glaasje gekeken.’

Hans hield even stil toen hij de kurkentrekker wilde pakken.

‘Ja, maar als je bang bent, Ellen ...’ zei Barbara.

Alexander zei geen woord, hij was uit zijn humeur omdat Masha er nog niet was. Bovendien was hij sowieso veel liever thuis geweest dan hier.

Hij begreep niet waarom moderne huizen altijd zo ongezellig moesten zijn. Dan kréég je ook geen kerstsfeer. Hij vermoedde dat zelfs zijn zoon niet van dit soort minimalisme hield, maar dat hij zijn nieuwe huis zo had ingericht omdat ze het in zijn

kringen zo deden. Je durfde bijna geen glas op tafel te zetten en als je naar de wc ging, moest je oppassen dat je niet op een knop drukte die de een of andere kettingreactie in werking zette. Waarbij 'drukken' niet het juiste woord was, want bijna alles in dit huis werd bediend door middel van licht aantikken of een zachte streling. Ze hadden waarschijnlijk ook apparaten die van start gingen zodra je er naar keek, dacht Alexander.

'Dat zal vast wel goed genezen,' zei Barbara.

'Ja, hopelijk blijft er geen groot litteken over,' zei Ellen.

'Anders laat je een pony staan,' antwoordde Barbara, waarop Ellen haar meedeelde dat dat natuurlijk een waanzinnig goed idee was, maar dat een pony haar niet stond.

Ellen kon gewoon niet aardig zijn, dacht Barbara. Uit haar mond klonk zelfs een woord als 'idee' scherp. Ellen kon iemand alleen al kleineren door 'en, daarmee, voor, nieuw' of 'groen' te zeggen. Barbara begreep niet dat haar zoon dat niet zag. Die schonk net een tweede glas wijn voor zichzelf in, om vier uur. Misschien was dat zijn medicijn tegen de vlijmscherpe toon van zijn vrouw.

Barbara trok zich met Lou terug in de kinderkamer. Ze vond het heerlijk om met hen te spelen, ze verveelde zich niet als haar smurfen zinnen moesten zeggen die haar kleinkinderen voorzeiden of wanneer ze urenlang poppen met lucht voerde en door de kamer schommelde. Met haar eigen kinderen had ze dat ook gedaan. Ze was als moeder ook altijd een vriendin geweest en dacht graag terug aan de middagen die ze

met Hans en Masha in hun kamer had doorgebracht.

Hans hielp Ellen met het klaarmaken van de gans en de knoedels, sneed de knoflook echter te klein en de uien te groot, voegde de verkeerde hoeveelheid zout toe, kneedde slecht en stond in de weg, zodat Ellen hem uiteindelijk de keuken uit stuurde en Barbara het van hem overnam, maar ook zij had niet het talent om assistent te zijn. Zij was de eigenlijke kokkin, zij had tientallen jaren meer ervaring en vertelde Ellen bij elke tweede handeling hoe zij die kon optimaliseren. Hans nam de stemming in de open keuken vanaf de bank waar en troonde zijn moeder uiteindelijk weg uit de keuken. Maar daar was Ellen weer niet blij mee, want nu moest zij alles in haar eentje doen.

Masha was nog steeds niet gearriveerd en Alexander maakte zich zorgen, zoals altijd wanneer een van hen op reis was. Het maakte niet uit waarnaartoe.

Overall kon iets gebeuren, zelfs in huis, zei hij. Je hoefde maar naar Ellen te kijken. Alexander had echt humor. Zelfs Ellen lachte. Toen het gelach voorbij was, maakte Alexander zich weer zorgen.

De kinderen waren aan het dreinen, ze hadden enorme achterstand opgelopen en Ellen stond erop dat ze de pakjes pas na het eten kregen.

'Laat ze toch minstens één of twee dingen uitpakken, Ellen,' zei Barbara.

'Nee, we gaan eerst eten.'

'Ach, toe nou. Die arme kindertjes.'

'Zo arm zijn ze heus niet, als ze eerst lekker gebraden vlees moeten eten voordat ze hun driehonderd cadeautjes openmaken.'

Als ze eenmaal met de pakjes beginnen, zijn ze niet meer te stuiten. Dan krijgen we ons eten nooit, geloof mij nou maar.

‘Oké, prima. Jij zegt het, Ellen. Je zult het wel weten.’

Toen ze eindelijk, met twee uur vertraging, de elektrische kaarsjes in de boom aandeden en de kinderen op de berg pakjes af-

renden, kwam er een uitdrukking van melancholie op de gezichten van de grootouders. Ze dachten terug aan de kerstdagen met hun nog kleine kinderen, die zoveel mooier waren geweest dan dit moment, waarop ze nog niet eens compleet waren, voor deze gigantische kerstboom, die subtiel versierd was in drie op elkaar afgestemde kleuren.

'Verveelt geen moment.' ★★★★★ - NRC HANDELSBLAD

BEVRIJDING

ELIZABETH JANE HOWARD

DE
CAZALET'S
DEEL 4

ELIZABETH JANE HOWARD

BEVRIJDING

DEEL 4

DE CAZALET'S

DE BROERS

JULI 1945

‘Daarom dacht ik dat als ik tot de herfst bleef u alle tijd zou hebben om iemand te vinden die geschikt is. Ik zou natuurlijk niet willen dat u er hinder van ondervindt.’ In de daaropvolgende stilte zocht en vond ze een wit kanten zakdoekje in de mouw van haar vest en snoot ze onopvallend en weinig doeltreffend haar neus. In deze tijd van het jaar had ze altijd last van hooikoorts.

Hugh staarde haar ontsteld aan. ‘Ik zal nooit iemand vinden die ook maar half zo geschikt is als u.’ Het compliment trof haar als een kleine steen, en ze verstrakte: ze was vooral bang geweest dat hij tijdens dit gesprek aardig tegen haar zou zijn.

‘Er wordt gezegd dat niemand onmisbaar is, hè?’ antwoordde ze, hoewel ze vond dat dit als puntje bij paaltje kwam, zoals nu, helemaal niet waar was.

‘U bent al zo lang bij me dat ik me geen raad zal weten zonder u.’ Toen ze hier net was komen werken, hadden alle meisjes kort opgeknipt haar gehad; dat van haar was

inmiddels grijs. ‘Het moet ruim twintig jaar geleden zijn. Mijn hemel, wat vliegt de tijd.’

‘Dat wordt gezegd.’ Dit, dacht ze, was evenmin waar. Maar in al die drieëntwintig jaar had ze het nooit in haar hoofd gehaald om hem tegen te spreken. Ze zag nu dat hij uit zijn doen was: een klein adertje aan de zijkant van zijn voorhoofd begon zichtbaar te kloppen, en hij kon elk moment zijn hand er geïrriteerd op leggen en vervolgens naar zijn haar bewegen.

‘En ik neem aan,’ zei hij, toen hij niet meer over zijn hoofd wreef, ‘dat ik u op geen enkele manier op andere gedachten kan brengen?’

Ze schudde haar hoofd. ‘Het is moeder, weet u. Zoals ik al eerder heb gezegd kan ze niet meer de hele dag alleen zijn.’

Het was even stil terwijl hij inzag dat ze terug waren bij het begin van het gesprek. Ze schoof zijn sigarettendoosje van laurierhout naar hem toe – dat had ze die ochtend als gewoonlijk bijgevuld, het was zo’n stuk gemakkelijker voor hem met zijn ene hand dan worstelen om een pakje open te krijgen – en ze wachtte terwijl hij er een uitpakte en aanstak met de zilveren aansteker

die hij van mevrouw Hugh had gekregen in het jaar van de kroning. Dat jaar had de firma het iepenhout geleverd voor alle knielbanken in de Westminster Abbey: ze had het bankje gezien dat meneer Edward na afloop had gekocht, het had er beeldig uitgezien met het blauwe fluweel en het goudgalon. Ze was er trots op geweest dat hún hout was uitgekozen voor een stuk geschiedenis. Haar pensioen zou vol herinneringen zitten.

‘Ik vroeg me af,’ zei ze, ‘of u het soms prettig zou vinden als ik u hielp om iemand anders te zoeken?’

‘Kent u iemand die zou kunnen voldoen?’

‘O, nee! Ik dacht alleen dat ik misschien zou kunnen helpen de mensen die gesolliciteerd hebben te schiften voor een gesprek.’

‘Dat kunt u beslist veel beter dan ik.’ Zijn hoofd begon te bonzen.

‘Wilt u soms dat ik het raam openzet?’

‘Ja, graag. Het heeft geen zin om op een dag als vandaag hermetisch verzegeld te zijn.’

Zodra ze de grendel van het raam had gehaald en het zware schuifraam een paar centimeter omhoog had geduwd, voerde de warme bries de rauwe, staccato kreten mee van de oude krantenverkoper beneden op de hoek van de straat. ‘Extra verkiezingsuitgave! Twee ministers niet herkozen! Grote verschuiving naar Labour! Lees er alles over!’

‘Wilt u Tommy een krant laten kopen, juffrouw Pearson? Zo te horen is het slecht nieuws, maar we kunnen het ergste maar beter weten.’

Ze ging zelf, aangezien Tommy, de loopjongen, chronische onvindbaarheid paarde aan een vermogen om vertraagd te bewegen waarmee, zoals ze meneer Rupert eens had

horen opmerken, een tweevingerige luiard eer had kunnen behalen. Ze zou hen allemaal missen, hield ze zichzelf voor in een poging het vreselijke gevoel van naderend verlies te spreiden. En dit was pas het begin. Er zou op kantoor een afscheidsfeestje komen, waarop iedereen haar veel geluk zou wensen en op haar gezondheid zou drinken, en er was wellicht – dat was héél waarschijnlijk – met de pet rondgegaan voor een afscheidscadeau. Daarna zou ze wachten op de bus die haar voor de laatste keer naar het station zou brengen, zou ze in twintig minuten van New Cross naar Laburnum Grove lopen tot ze bij nummer vierentachtig kwam, de sleutel in het deurslot steken – de deur weer achter zich op slot draaien en dat zou het dan zijn. Moeder had altijd een hekel aan haar gehad omdat ze een onwettig kind was – absoluut niet deugde, zoals moeder steevast zei wanneer ze het echt beu was. Ze zou er natuurlijk wel uit komen, boodschappen doen en hun bibliotheekboeken ruilen, en misschien zou ze een enkele keer kunnen wegglippen naar de bioscoop, hoewel ze heel zuinig zou moeten zijn. Doordat ze zoveel eerder met pensioen ging dan de bedoeling was, zou ze een behoorlijk deel van het pensioen verspelen dat de firma voor alle werknemers had geregeld. Van vakanties zou in elk geval geen sprake zijn, of er zou een einde moeten komen aan moeders incontinentie – wat zou kunnen gebeuren als ze de hele dag thuis was om ongelukjes te voorkomen.

Het was de afgelopen weken door haar heen gegaan dat moeder het expres deed, maar het was niet erg aardig om dat te denken.

Toen ze met de krant bij meneer Hugh terugkwam, had hij duidelijk weer last van zijn

hoofd. Hij had de bovenste zonwering voor het raam laten zakken zodat de zon niet meer op het bureau viel en fonkelde op het grote zilveren inktstel dat hij nooit gebruikte. Ze legde de krant op het bureau.

‘Goeie genade!’ zei hij. ‘Macmillan en Bracken niet herkozen. Er wordt een verpletterende overwinning voorspeld. Die arme Churchill!’

‘Het lijkt een schande, hè? Na alles wat hij voor ons heeft gedaan.’ Daarop liet ze hem alleen, maar voordat ze zich installeerde in het achterkamertje waar ze typte en haar dossiers bijhield, vond ze het juist om te zeggen dat ze natuurlijk zou blijven – in elk geval tot september, en langer als het moeilijk was om de juiste vervangster te vinden.

‘Dat is bijzonder aardig van u, juffrouw Pearson. Ik kan u niet zeggen hoezeer het me spijt dat u überhaupt weggaat.’

Hoewel hij naar haar glimlachte, wist ze dat hij pijn had.

Op het damestoilet, waar ze naartoe ging om kort en geluidloos te huilen, schoot de gedachte door haar hoofd hoe anders alles zou zijn als ze haar baan zou moeten opzeggen om voor iemand als meneer Hugh in plaats van moeder te zorgen. Het was een belachelijk idee: ze had geen idee hoe ze daarop was gekomen.

Toen ze de deur achter zich had dichtgedaan op de manier waarop ze dat altijd deed wanneer hij hoofdpijn had (ze had wel tien manieren om hem te laten merken dat ze het wist, wat hem mateloos had geïrriteerd, tot jaren van gewenning tot onverschilligheid hadden geleid), schoof Hugh de krant weg, en hij leunde in zijn stoel naar achteren, sloot zijn ogen en wachtte tot de medicijnen gingen werken. Een Labourregering – het zag er werkelijk naar uit dat het

die kant op zou gaan – was een verontrustend vooruitzicht. Dit toonde aan dat als het erop aankwam ideeën inderdaad belangrijker waren dan mensen, wat in moreel opzicht misschien beter, maar in alledaags opzicht verrassend was. Churchill was – terecht – een nationale figuur: iedereen kende hem, zijn flamboyante emotionaliteit, zijn welsprekendheid, zijn bronchitis, zijn sigaren, terwijl er heel weinig, en voor de meeste mensen niets, bekend was over Attlee. De stemmen van de strijdkrachten, concludeerde hij, moesten de doorslag hebben gegeven. Deze overpeinzingen werden onderbroken door de verschijning van Cartwright met zijn rapport over hoe het gesteld was met de vrachtwagens van de firma, een kwestie die zorgen baarde. De meeste hadden het stadium bereikt waarin het niet meer rendabel was om ze te onderhouden, maar het zou nog enige tijd duren voor er een aanzienlijk aantal nieuwe vrachtwagens beschikbaar zou zijn. ‘Je zult gewoon moeten doen wat je kunt, Cartwright.’ En Cartwright, wiens glimlach graatmager was – met een minimum aan vrolijkheid liet hij een angstaanjagende hoeveelheid vergelende tanden zien – eindigde met zijn vaste klacht over het oververven van de voertuigen. De Cazalet-vrachtwagens waren blauw met gouden letters. In dit opzicht waren ze uniek, want het blauw verschoot zo snel dat het voortdurend moest worden bijgehouden. Het stoorde Cartwright dat hij zijn budget daarvoor moest gebruiken, vooral met het huidige antieke wagenpark, maar de generaal had jaren geleden verordonneerd dat de vrachtwagens blauw moesten zijn zodat ze op de weg te onderscheiden waren van alle andere vrachtwagens. Hugh noch Edward vond dat dit een traditie was

waarmee kon worden gebroken, al helemaal niet omdat hun vader niet langer kon zien dat ze dat hadden gedaan. ‘Begin daar niet over, Cartwright, maar staak het schilderen tot ik bij Rootes ben geweest om te zien of zij ons iets kunnen leveren.’

‘Vrachtwagens van Seddon zouden beter zijn dan die van Commer, meneer, als we kunnen kiezen, gezien de huidige prijs van benzine.’

‘Ja – juist. Een goed punt.’

Cartwright zei nou dan ging hij maar, maar maakte geen aanstalten om dat te doen. Het bleek dat hij een neef had die in de nabije toekomst zou worden gedemobiliseerd – de zoon van een broer van zijn vrouw, legde hij uit. De familie woonde in Gosport en hij vroeg zich af of er soms een baan zou zijn op de nieuwe werf in Southampton. Hugh zei dat hij het aan zijn broer zou vragen en Cartwright zei heel hartelijk bedankt meneer hij was hem zeer erkentelijk. En toen ging hij echt.

De steek van ergernis en ongerustheid die Hugh altijd voelde wanneer Southampton werd genoemd, trad op en veroorzaakte tegelijkertijd een sterkere en directere wrevel over het vertrek van juffrouw Pearson. Hij had er helemaal geen zin in om na al die jaren een nieuwe secretaresse te gaan inwerken. ‘Jij wilt helemaal níets veranderen, lieveling,’ had Sybil gezegd toen hij had uitgeroepen dat de scheiding in haar haar anders zat. Goeie god, het kon hem niet schelen wát ze met haar haar deed, als ze nog maar leefde! Het was inmiddels drie jaar – drie jaar en vier maanden – geleden dat ze was overleden en hij had de indruk dat er in die tijd niets anders was gebeurd dan dat hij er gruwelijk aan gewénd was geraakt om haar te missen. Dit werd door an-

deren omschreven als eroverheen komen.

Op dit punt nam hij als gewoonlijk zijn toevlucht tot de overweging dat ze in elk geval geen pijn meer had – hij zou nooit hebben gewild, had nooit kunnen verdrágen dat ze nog meer had moeten doorstaan. Het was beter dat ze was overleden en hem had achtergelaten dan dat ze nog langer zo was gekweld.

Hij las en tekende alle brieven die juffrouw Pearson had gebracht toen ze haar ontslag had ingediend. Die zou ze ophalen en in enveloppen stoppen terwijl hij lunchte. Hij belde haar om te zeggen dat ze een taxi voor hem moest laten komen en dat hij laat terug zou kunnen zijn.

Hij ging lunchen met Rachel – het zou tenminste niet zo’n alcoholische zakenlunch zijn die hij altijd een hele bezoeking vond als hij hoofdpijn had. Hij merkte dat hij zichzelf voortdurend geruststelde met van die kleine zegeningen.

Hij had met haar afgesproken in een Italiaans restaurantje in Greek Street – dat was uitgekozen omdat het er rustig was en omdat het waarschijnlijk voedsel verschaftte dat Rachel zou accepteren. Net als de baronie, die helemaal nooit buitenshuis at, koesterde Rachel een diepe argwaan tegen ‘gekocht eten’ – het was te machtig, of te uitgebreid, of op een andere manier bedreigend. Maar deze keer had zij voorgesteld om te gaan lunchen: ze zou toch een nachtje in Londen zijn omdat ze met Sid naar een concert ging. ‘Ik moet gewoon met je praten over Home Place en Chester Terrace en zo,’ had ze gezegd. ‘De baronie en de generaal blijven er allebei maar met me over praten en blijven maar zeggen wat ze willen doen, maar ze willen niet hetzelfde. Het is hopeloos om te proberen of we in het week-

einde kunnen praten – dan worden we be-
slist gestoord.’

Maar toen hij in het restaurant arriveerde,
werd hij begroet door Edda, de oudere eigena-
ressen, die zei dat de dames boven waren, en toen hij bij de tafel kwam, zat Rachel daar – met Sid.

‘Lieverd, ik hoop dat je het niet erg vindt. Sid en ik hadden vandaag min of meer samen afgesproken en ik was onze lunch vergeten toen we dat plan opvatten.’

‘Natuurlijk niet. Leuk je te zien,’ zei hij hartelijk. Persoonlijk vond hij Sid een beetje vreemd: in haar nogal omvangrijke tweedepak dat ze het hele jaar leek te dragen met een overhemd en een stropdas, en door haar onmodieus korte haar en haar gezicht met de huidkleur van een noot, zag ze eruit als een oud jongetje, maar ze was de beste, zo niet oudste en enige vriendin van die lieve Rachel en verdiende daarom zijn welwillendheid. ‘Ik beschouw je altijd als iemand die praktisch bij de familie hoort,’ voegde hij eraan toe, en hij werd beloond met een flauwe blos die over het bezorgde gezicht van zijn zuster gleed. ‘Ik heb het je toch gezegd?’ zei ze tegen Sid. ‘Ik heb haar moeten overhalen om mee te gaan,’ zei ze nu tegen hem.

‘Ik weet dat jullie familiezaken te bespreken hebben – ik wilde niet in de weg zitten, weet je. Ik beloof dat ik muissstil zal zijn. Ik zeg geen woord.’

Dit bleek absoluut niet waar te zijn. Aanvankelijk kwamen ze niet aan het probleem toe: er moest eten worden gekozen. Nadat Rachel het menu had bestudeerd, vroeg ze ten slotte of ze gewoon een simpele omelet kon krijgen – maar een kleintje. Dat was nadat Sid en hij hadden gekozen voor de minestrone en de gesmoorde lever, en toen Sid

en hij een martini dronken, die Rachel had afgeslagen.

Ze rookten tijdens het wachten op hun eten: hij had een pakje Passing Clouds voor Rachel gekocht, omdat hij wist dat ze die het lekkerst vond na haar Egyptische sigaretten, waar vrijwel nooit aan te komen was.

‘O, lieverd, dank je wel! Maar Sid heeft mijn oude merk ergens vandaan getoverd – ik weet niet hoe ze het doet.’

‘Er is één zaakje dat ze soms heeft,’ zei Sid achteloos, als iemand voor wie de regelmaat van kleine triomfen opwoog tegen hun gebrek aan grootte.

‘Nou, hou ze in elk geval – als reserve,’ zei hij.

‘Ik voel me enorm verwend.’ Rachel stopte ze in haar tas.

Toen de minestrone arriveerde, stelde hij voor om over de problemen van hun ouders te beginnen. De generaal wilde terugverhuizen naar Chester Terrace zodat hij dichterbij de zaak zou zijn, ‘hoewel de arme oude stakker niet veel kan doen als hij daar is’, maar de baronie, die altijd een hekel had gehad aan het huis, die het omschreef als somber en donker en sowieso te groot voor hen, wilde in Home Place blijven. ‘Ze vindt het eigenlijk helemaal niet leuk in Londen, de arme lieverd, ze wil haar rotstuin en haar rozen houden. En ze denkt dat het slecht voor de kleinkinderen zou zijn als ze het huis niet hadden voor de vakanties. Maar hij wordt daar heel rusteloos nu hij niet meer kan paardrijden of jagen of iets kan bouwen... En ze blijven maar tegen mij zeggen wat ze willen, maar ze praten er niet met elkaar over. Dus je begrijpt wel...’

‘Kunnen ze niet weer gewoon hetzelfde doen als voor de oorlog? Allebei de huizen

houden en dan kan de baronie zoveel in Sussex zijn als ze wil.'

'Nee, dat geloof ik niet. Eileen kan de trappen in Londen werkelijk niet meer aan, en de generaal heeft de woning boven de garage aan mevrouw Cripps en Tonbridge beloofd als ze gaan trouwen – het lijkt niet eerlijk om hen te verhuizen. Chester Terrace zou minstens drie boden nodig hebben en ik heb gehoord dat het vrijwel onmogelijk is om betrouwbare meisjes te vinden. De bureaus zeggen dat meisjes gewoon geen dienstje meer willen hebben.' Ze zweeg en zei toen: 'Mijn hemel! Ik hoop dat ik jullie soep niet bederf – die ziet er zo heerlijk uit.'

'Wil je een hapje proberen?' Sid hield haar een lepel voor.

'O nee, dank je, lieverd. Als ik soep neem, heb ik geen ruimte meer voor iets anders.'

'Wat zou jij graag willen?'

'Goede vraag,' zei Sid meteen.

Rachel keek perplex. 'Daar heb ik niet over nagedacht. Wat hun het gelukkigst maakt, denk ik.'

'Dat vroeg hij niet. Hij vroeg wat jij leuk zou vinden.'

'Zou je het niet leuk vinden om in Londen te wonen?'

'Tja, in sommige opzichten zou dat wel fijn zijn.'

Terwijl de soepborden werden weggehaald en het hoofdgerecht werd gebracht en opgediend, legde Rachel uit dat het gemakkelijker voor haar zou zijn om een derde dag op kantoor te zijn als ze in Londen was. Ze kon het werk niet echt aan tijdens de twee dagen die ze nu werkte. Tegen de tijd dat ze alle problemen had aangehoord... en ze stak van wal met het laatste pechverhaal: Wilson, wiens vrouw naar het ziekenhuis moest – geen grootouders om voor de kin-

deren te zorgen, en ze waren uit hun huis gebombardeerd, woonden in twee vochtige kelderkamers, en zijn zuster, die de kinderen anders had kunnen overnemen, lag in scheiding omdat haar man, die net uit de marine was gekomen, wilde trouwen met een meisje dat hij op Malta had leren kennen, maar goed, ze was zo overstuur dat ze niet in staat was om voor iemand te zorgen...

Haar omelet lag koud te worden op het bord.

'Mijn hemel,' zei ze terwijl ze een heel klein hapje nam, 'ik verveel jullie met mijn malle kantoorproblemen...'

Maar het waren niet haar problemen, dacht hij, het waren de problemen van andere mensen. Hij vroeg zich een ogenblik af wat het personeel in vredesnaam had gedaan voordat ze bij de firma was komen werken. Officieel bestond haar baan eruit de salarissen, verzekeringen en vakantiedagen van het personeel af te handelen, samen met de kleine uitgaven en de kantoorartikelen. In werkelijkheid was ze de persoon geworden bij wie iedereen aanklopte die een probleem had – op het werk of daarbuiten – en ze wist nu veel meer van iedereen die voor de Cazalets werkte dan hij of zijn broers ooit hadden geweten.

Sid zei: 'Maar dit heeft allemaal niets te maken met wat jij graag zou willen.' Er lag een scherpe klank in haar stem, vond Hugh; ze klonk bijna beschuldigend.

'Nou, het zou natuurlijk ook in andere opzichten leuk zijn, maar je kunt zo'n besluit niet louter om egoïstische redenen nemen.'

'Waarom niet?' Er volgde een korte, geladen stilte en toen herhaalde Sid: 'Waarom in vredesnaam niet? Waarom zijn de gevoe-

lens van alle anderen belangrijker dan die van jou?’

Het was bijna alsof ze het over háár gevoelens had, dacht hij – hij begon het gevoel te krijgen dat hij het niet meer helemaal kon volgen, en hij voelde zich zonder meer ongemakkelijk. Die arme Rach! Ze wilde gewoon dat alles voor iedereen goed was; het was niet eerlijk om haar daarover op haar huid te zitten. Ze was nogal bleek geworden, viel hem op, en ze deed niet eens meer of ze haar omelet at.

‘Nou,’ zei hij, ‘het lijkt me dat Chester Terrace weg móét. Het is veel te groot, en het zou beter zijn om de huurovereenkomst te verkopen nu er nog een redelijke termijn op zit, want dan zijn ze niet aansprakelijk voor de reparaties. Dus wat vind je ervan om Home Place te houden en een appartement te nemen voor jou en de generaal wanneer hij in Londen wil zijn? Dan kan de baronie in Sussex blijven. Voor een appartement heb je maar één bode en een werkster nodig, hè?’

‘Een appartement. Ik weet niet of ze een van beiden een appartement in overweging zullen willen nemen. De generaal zou het hokkerig vinden en de baronie zou het wúft vinden. Ze vindt appartementen iets voor vrijgezellen tot ze gaan trouwen.’

‘Onzin,’ zei Sid. ‘Honderden mensen zullen in een appartement gaan wonen, net zoals ze zullen moeten leren koken.’

‘Maar niet op de leeftijd van de baronie! Je kunt niet verwachten dat iemand van achtenzeventig gaat leren koken!’ Er heerste een onaangename stilte, en toen zei ze: ‘Nee. Als iemand moet leren koken, dan ben ik dat.’

Sid, die er berouwwol uitzag, stak haar hand uit om Rachels arm aan te raken.

‘Touché! Maar we hebben het toch ook over jouw leven?’

Hugh was vagelijk geïrriteerd dat ze hem erbij probeerde te betrekken. Ondanks haar opmerking dat ze geen woord zou zeggen, bemoeide ze zich met iets waar ze volgens hem niets mee te maken had. Hij gebaarde naar de kelner dat hij een menu wilde hebben, en zei – tegen Rachel: ‘Maak je geen zorgen, lieverd. Ik ga met de generaal praten over een alternatief voor Chester Terrace, en jij en ik kunnen samen op zoek gaan naar een geschikte woning. In het ergste geval kunnen jullie in de tussentijd altijd bij mij intrekken. Goed, wie wil er ijs of vruchtensalade of allebei?’

Toen Rachel, die meteen zei dat ze onmogelijk nog iets kon eten, was overgehaald wat vruchtensalade te nemen, en Sid en hij voor van allebei wat hadden gekozen en hij voor iedereen koffie had besteld, hief hij zijn glas en zei: ‘Waar zullen we op drinken? De vrede?’

Rachel zei: ‘Ik vind dat we op die arme meneer Churchill moeten drinken, want het ziet er naar uit dat we hem als een baksteen hebben laten vallen. Is het niet vreemd dat ze hem aan de kant willen schuiven zodra de oorlog voorbij is?’

‘De oorlog is nog niet helemaal voorbij. Er zal in Japan nog zeker twee jaar worden gevochten, lijkt me. We zullen wel moeten zeggen dat het andere stel in elk geval gewend is om te besturen – op regeringsniveau tenminste.’

Sid zei: ‘Ik ben nogal voor dat andere stel. Het is tijd voor verandering.’

Hugh zei: ‘Ik geloof dat de meeste mensen willen dat alles weer zo snel mogelijk net als vroeger wordt.’

‘Ik geloof niet dat iets weer zoals vroéger

wordt,' zei Rachel. 'Ik geloof dat alles anders zal worden.'

'Je bedoelt de welvaartsstaat en de heerlijke nieuwe wereld?'

Hij zag haar gezicht vertrekken door een reeks fronsjes en herinnerde zich ineens dat Edward en hij haar aap hadden genoemd als ze haar hadden willen plagen.

'Nee, ik bedoel dat de oorlog de mensen volgens mij heeft veranderd, ze zijn aardiger voor elkaar geworden.' Ze wendde zich tot Sid. 'Dat geloof jij toch ook? Ik bedoel dat de mensen meer met elkaar hebben meegemaakt – vooral afschuwelijke dingen, zoals gebombardeerd worden en gescheiden worden en die hele distributie en mannen die sneuvelen...'

'Ik geloof dat de arrogante onverschilligheid van vroeger er niet meer is,' zei Sid, 'maar als er geen Labourregering komt, zal die weer verdraaid snel terug zijn.'

'Zoals jullie heel goed weten, heb ik absoluut geen verstand van politiek, maar beide partijen zeggen toch zeker hetzelfde? Beter huizen, langer onderwijs, gelijke beloning voor gelijk werk...'

'Dat soort dingen zeggen ze altijd.'

'We zeggen níét hetzelfde. Wij gaan de spoorwegen en de kolenmijnen en dergelijke niet nationaliseren.' Hij keek Sid dreigend aan. 'Dat gaat tot chaos leiden. En vanuit ons standpunt bekeken, houdt het in dat we nog maar met één klant te maken zullen hebben in plaats van een geruststellend aantal.'

De kelner bracht hun koffie – maar goed ook, dacht hij: hij wilde echt geen politieke discussie met Sid beginnen – hij was bang dat hij onbeleefd tegen haar zou zijn en dat Rachel daardoor van streek zou raken.

Nu zei ze: 'Wat ga jij doen? Met je huis, be-

doel ik. Blijf je er wonen? Edward en Villy gaan dat van hen verkopen en iets kleiner zoeken, wat verstandig lijkt.'

Zodat hij zich een tweede huis kan veroorloven om die vrouw in te stoppen, dacht hij. Hij zei: 'Ik weet het niet. Ik houd ervan. Sybil zei dat ze er nooit meer weg wilde.'

Het was even stil. Toen zei Sid dat ze zo terug zou zijn.

'Juffrouw Pearson gaat bij me weg,' zei hij, om hun gedachten af te leiden.

'Mijn hemel. Daar was ik al bang voor. Haar moeder is heel hulpbehoevend geworden. Ze heeft me verteld dat ze de oude vrouw op de grond heeft gevonden toen ze vorige week thuiskwam. Ze was gevallen toen ze probeerde op te staan uit haar stoel en ze had niet meer overeind kunnen komen.'

'Ik zal haar missen.'

'Dat geloof ik graag. Het is voor haar ook nogal erg, want ze zal niet haar volle pensioen krijgen. Daar wilde ik nog met je over praten. Ik ben bang dat ze erg krap bij kas zal zitten.'

'Ze moet wat hebben gespaard – ze werkt al minstens twintig jaar bij ons.'

'Drieëntwintig om precies te zijn. Maar haar moeder heeft alleen een heel klein weduwepensioentje, waar met haar dood een einde aan zal komen. Afgezien van het huis zal Muriel niets erven, en ik denk dat ze tegen de tijd dat haar moeder overlijdt te oud zal zijn voor een andere baan. Denk je niet dat we, gezien de omstandigheden, er misschien voor moeten zorgen dat ze haar volle pensioen krijgt?'

'De oude heer zou zeggen dat het een gevaarlijk precedent zou scheppen. Als zij het krijgt, zullen alle anderen denken dat ze recht hebben op dezelfde behandeling.'

‘Dat is belachelijk,’ zei ze – heel scherp voor haar doen. ‘Hij hoeft het niet te weten, en dat geldt ook voor de rest van het personeel.’

Hij keek haar aan: er lag een felle uitdrukking op haar gezicht – een uitdrukking die zo vreemd voor haar was en zo slecht bij haar paste dat hij bijna moest lachen. ‘Je hebt natuurlijk volkomen gelijk. Je hebt mijn stenen toryhart helemaal laten smelten.’

Daarop glimlachte ze, waarbij ze rimpeltjes in haar neus trok, zoals ze altijd deed wanneer ze genegenheid aan een glimlach wilde toevoegen. ‘Je hebt absoluút geen hart van steen, lieve jongen.’

Toen kwam Sid terug; hij vroeg om de rekening en Rachel zei dat ze op zoek ging naar de dames.

Zodra ze was vertrokken, zei Sid: ‘Dank je voor de lunch, het was heel aardig van je dat ik erbij mocht zijn.’

Hij keek op van de cheque die hij uit-

schreef: ze zat te friemelen aan de suiker voor de koffie, en haar sterke, elegante, maar op een of andere manier mannelijke handen vielen hem onwillekeurig op.

‘Het punt is,’ zei ze, ‘dat ik weet dat ik mijn mond had moeten houden over iets wat vanuit jouw standpunt bekeken zuiver een familieaangelegenheid is, maar ze geeft zichzelf nóóit een kans! Ze maakt zich áltijd zorgen om andere mensen – denkt nooit aan zichzelf. En ik nam aan dat ze nu de oorlog voorbij is – hier tenminste – in elk geval zou kunnen overwegen een soort eigen leven te gaan leiden.’

‘Misschien wil ze dat niet.’

Om een of andere reden, hoewel hij met de beste wil van de wereld niet kon bedenken waarom, leek deze volstrekt onschuldige opmerking hard aan te komen. Gedurende een fractie van een seconde zag ze er ronduit ontsteld uit; daarna zei ze zo stilletjes dat hij haar nauwelijks kon verstaan: ‘Ik hoop werkelijk dat je geen gelijk hebt.’

HET CIRCUS

JONAS KARLSSON

atlas contact

JONAS KARLSSON

HET CIRCUS

1

Het begon allemaal met de aloude discussie: kun je echt bevriend zijn met iemand die luistert naar 'Fix You' van Coldplay? Daarna liep het uit de hand en ging het steeds meer over vrienden en vriendschap in het algemeen. Een tijdje dacht ik dat het aan de telefoon lag. Want dat heb je wel: gesprekken worden verbroken, verkeerd doorverbonden, oude vrienden worden uitgeschakeld, nieuwe ingeschakeld. Dansson zei dat je zomaar met een wildvreemde kon worden doorverbonden. Maar ik had kunnen weten dat Dansson niet te vertrouwen is. En Jallo ook niet. Nou ja, nu vertel ik het in de verkeerde volgorde. Ik weet trouwens niet helemaal zeker in welke volgorde alles zich afspeelde. Maar ik weet wel wat er gebeurde. Wat er gebeurde, was dat Magnus Gabrielson in het circus verdween. En dan bedoel ik niet dat hij opging in de menigte of in het publiek. Ik bedoel dat hij verdween, en niet meer terugkwam.

2

Mijn oude vriend Magnus belde en vroeg of ik met hem mee wilde naar het circus. Ik was niet zo dol op circussen, maar Magnus zei dat het best leuk was.

'Er zijn clowns,' zei hij.

Ik stond met de telefoon tussen mijn oor en mijn schouder geklemd voor de platenkast. In mijn ene hand had ik Fun Boy Three en in de andere een soloplaat van Terry Hall, die ik tussen de lp's van The Specials en The Special AKA probeerde te duwen.

Ik had al de hele ochtend bij Jallo op de bank gelegen. We dronken koffie en luiden over van alles. Muziek, herinneringen, het gebruikelijke gezwets. Eindeloze discussies over dingen. De stemming was van het begin af aan al slecht, en op het laatst kregen we echt ruzie. Het begon allemaal met die discussie over 'Fix You' van Coldplay, maar die ging al gauw over in een langdurig gehakketak over 'echte vrienden'.

'Wat is eigenlijk een echte vriend?' had Jallo gevraagd, terwijl hij aan zijn kin krabde.

Het was allemaal zo belachelijk. Ik had helemaal geen zin om in dat soort quasifilosofisch geleuter verzeild te raken. De vraag alleen al was in zekere zin nogal beschuldigend. Ben jij heus een echte vriend? Hoezo een échte vriend?

'De echte vriend is misschien niet altijd degene van wie je denkt dat hij het is,' ging Jallo door, en hij begon over een verwaande, gemene pestkop op school, die Dennis heette en een abominabele muzikale smaak had.

'We worden voortdurend een ander mens,' zei Jallo.

‘Wat bedoel je daarmee?’

‘We veranderen. Daar is niks raars aan.’

Op het laatst werd ik zo kwaad dat ik tegen hem stond te schreeuwen. Ik smiet de deur achter me dicht en liep de hele weg naar huis. Het enige wat ik nu wilde, was even alleen zijn.

Magnus kletste maar door over het circus, over allerlei artiesten en nummers. Hij hield een hele verhandeling over wie wat deed en in welke volgorde. Ik luisterde met een half oor en liet hem praten, terwijl ik mijn lp's sorteerde en controleerde of ze wel in de juiste associatieve volgorde stonden. Madness naast The Selecter naast The Specials naast Elvis Costello. Lucinda Williams naast Jolie Holland naast M. Ward naast She & Him.

Toen Magnus hoorde dat ik nog altijd twijfelde, zei hij, alsof het hem opeens te binnenschoot: ‘Ik betaal natuurlijk.’

Magnus Gabrielsson bezorgde me altijd een slecht geweten. We waren oude jeugd-vrienden die elkaar nu alleen nog plichtsgetrouw om het jaar of zo zagen. Dan zaten we elkaar in een drukkende stilte aan te staren, zeiden dat het leuk was om de ander weer te zien, dat we dat vaker moesten doen, dat we moesten gaan bowlen. Vervolgens vertrokken we, met een zucht van verlichting omdat het zeker een jaar zou duren voordat we weer contact met elkaar moesten opnemen.

Ik denk dat we nog heel wat gemeen hadden – de muziek natuurlijk – maar ook andere dingen die ons een beetje bijzonder maakten. We hadden bijvoorbeeld geen van beiden een mobiele telefoon aangeschaft. Dat was geen bewuste stellingname – ik was wel een van de eersten met een draad-

loze telefoon – maar de doorbraak van de mobiel heb ik om de een of andere reden gemist. Opeens had iedereen er een. En als je er dan nog eentje kocht, betekende dat alleen maar dat je de laatste was. Dus Magnus en ik zagen er allebei van af. Dat leidde tot allerlei ruzies, en eerlijk gezegd had ik er de afgelopen jaren wel over gedacht om er een te kopen, maar nu was het een soort prestigezaak geworden. We belden elkaar via onze vaste telefoon. Maar steeds minder vaak. Nu was het al meer dan een jaar geleden en wilde hij me dus meenemen naar het circus.

Ik kon van alles bedenken wat ik liever zou willen doen: naar platenzaken gaan, een film huren, bepaalde stukken van de elektronica-catalogus van Elfa bestuderen, een beetje surfen op de platensite Ginza, het toiletkastje opruimen, de sudoku in *Svenska Dagbladet* van gisteren oplossen. Of gewoon doorgaan met mijn lp's sorteren. Nadat ik daar een tijdje over had nagedacht besloot ik toch ja te zeggen. Niet omdat ik het graag wilde, maar omdat het me een mooie gelegenheid leek om het allemaal eens op te lossen. Misschien had die discussie over ‘echte vrienden’ er ook iets mee te maken.

3

Het circus heette Magisch Gezelschap Hansen & Larsen en was eerder een theatrale happening dan een traditioneel circus. We liepen langs een groot bord met rode en gele neonletters die een voor een aangingen, van boven naar beneden, totdat er een mannetje zichtbaar werd en je doorhad dat de letters een hoge hoed vormden. Magnus ging voorop en ik liep achter hem aan. Er

was al een orkestje aan het spelen toen we binnenkwamen. Alles wekte een wat slordige, sjofele indruk; het was nogal rommelig. De dame bij de ingang zat met haar mobiele telefoon te prutsen. Ze keek niet eens op toen we onze kaartjes lieten zien. We liepen over een blauwe, bobbelige naaldvilten mat door een soort gang van lichtoranje doeken. Langs de randen van de mat lag een dikke lichtslinger, die hier en daar in lussen over de mat viel. Je moest ervoor oppassen dat je daar niet met je voeten in verstrikt raakte en struikelde. Overal stonden spullen die duidelijk thuis hoorden in een woonkamer of een appartement: een secretaire, een staande leeslamp met stoffen kap en een kabelhaspel boven op een echt vloerkleed; dat versterkte de indruk dat je binnen was, maar dan buiten. Ik had meteen spijt, want zodra we op het circusterrein aankwamen, begon ik 'Love and Marriage' van Frank Sinatra te neurien, en ik weet dat het altijd misgaat als ik dat in mijn hoofd krijg. Het is een soort voorteken: mijn onderbewuste vertelt mijn bewustzijn dat er iets niet in orde is.

De ruimte was niet erg groot, zelfs een beetje krap en provisorisch, met al die doeken die gingen naar alle kanten vormden. De vloer helde. Alles helde. Hoewel het klein was, waren er heel veel mensen, maar op de een of andere manier slaagden Magnus en ik erin goede plaatsen te vinden. Midden op de tribune, nogal vooraan.

Het licht werd gedoofd en midden op het kleine, roodfluwelen gordijn verscheen een lichtkegel. Magnus, naast me, maakte zich lang, stampte met zijn benen en zag er opgewonden uit, haast een beetje nerveus. Net een kind. Was hij misschien nog nooit eerder in een circus geweest? Ik minstens twee

keer, toen ik klein was. Al leken die hier helemaal niet op.

De circusdirecteur heette iedereen welkom, en ik vroeg me af of dit Hansen of Larsen zelf was. Hij zwaaide met een stok voor onze neus. Elke keer als hij zijn arm opstak, rook ik de scherpe stank van zijn oude pak.

De directeur presenteerde een trapezekunstenares van wie hij zei dat ze de beste van Europa was, en ze kreeg al voordat ze binnen was een donderend applaus. De trapezekunstenares bleek een stevige tante te zijn, met een flinke bos blond haar en spierballen. Ze draaide bordjes met taarten en gebak rond terwijl ze op een koord stond. Maar dat hing slechts een paar centimeter boven de grond; het had net zo goed op de vloer kunnen liggen. Je kon niet zien of het koord de grond raakte als ze erop liep. Toch was het publiek heel enthousiast. Magnus klapte een paar keer in zijn handen, zelfs midden in het nummer. Na de trapezekunstenares kwamen er twee clowns met blauwe hoedjes op, die samen een toren bouwden van oude muziekinstrumenten, terwijl een derde clown, met een rood hoedje, dat de hele tijd saboteerde. Het zat zo vernuftig in elkaar dat de beide eerste clowns de derde niet één keer te zien kregen. Ze zagen elkaar eigenlijk geen van drieën, want zodra er een weg was, kwam er een andere op. De clown met het rode hoedje verstopte zich achter de instrumenten en veranderde dingen zodra de andere twee het toneel hadden verlaten. Toen hij de eerste twee zo had geërgerd dat ze op elkaar begonnen te schelden, veranderde hij van strategie en begon hij juist te helpen, en zonder dat ze begrepen hoe, slaagden ze er uiteindelijk toch in een soort toren te bouwen. De clowns met de blauwe hoedjes gaven elkaar een hand en

feliciteerden elkaar, maar toen gooide de clown met het rode hoedje het hele bouw-
sel omver en rolden de instrumenten met
veel kabaal over de vloer. De eerste twee
clowns joegen elkaar met rubberhamers
van het podium.

Het hele nummer gaf me een vervelend ge-
voel, maar de kinderen die voor me zaten en
Magnus haptten naar lucht van het lachen.
Magnus keek me aan en ik schudde alleen
maar mijn hoofd.

Na de clowns kwam de circusdirecteur te-
rug. Hij kondigde een goochelaar aan. 'Da-
mes en heren,' zei hij, 'Mr. Magic Bobbi!'

Bobbi droeg een cape en stralend witte
handschoenen. Eerst goochelde hij met
konijnen, duiven, speelkaarten en soortge-
lijke dingen waarmee goochelaars altijd
werken. Maar nadat hij dat een tijdje had ge-
daan, trok hij zijn handschoenen uit en zei
hij dat hij iemand uit het publiek zou weg-
toveren. Hij vroeg of er een vrijwilliger was.
Het werd volkomen stil, en ik vroeg me af
wie zich vrijwillig wilde laten wegtoveren,
maar toen zag ik dat Magnus Gabriëlsson
zijn hand hoog had opgestoken, vlak naast
mijn hoofd. Iedereen keek naar ons.

De goochelaar wees naar Magnus en ge-
baarde dat hij naar hem toe moest komen.
Ik trok hem nog wat aan zijn jas, maar hij
grijpsde slechts en stond op. Toen hij bij de
goochelaar was, vroeg die hoe Magnus heet-
te. Magnus moest zijn naam noemen in een
rode microfoon.

'Zo Magnus, wat vind je ervan om te wor-
den weggetoverd?' vroeg de goochelaar, en
het publiek lachte.

'Tja,' zei Magnus.

'Ben je hier alleen?'

Omdat Magnus er niet aan gewend was om

in een microfoon te praten, gaf hij meteen
antwoord, al voordat de goochelaar hem die
had voorgehouden. Mr. Bobbi vroeg hem
het nog een keer te zeggen, zodat iedereen
het kon horen. Magnus boog zich naar de
microfoon.

'Mijn vriend zit daar.'

Weer keek iedereen naar mij. Ik wist niet
wat ik moest doen, dus ik deed niets.

'Wat vindt je vriend ervan dat jij je weg laat
toveren?'

'Ik weet het niet,' zei Magnus.

Terwijl ze zo stonden te praten, stak Mr.
Magic Bobbi een arm achter het roodfluwe-
len gordijn en trok hij een deur op wietjes
tevoorschijn met een grote passpiegel erop.
De spiegel kwam achter Magnus en de goo-
chelaar te staan. Plotseling ging het licht
weer uit en stond er alleen nog een spotlight
op Magnus en Bobbi.

'Nee maar, kijk nou,' zei de goochelaar op-
eens, 'je bent al aan het verdwijnen.'

Hij draaide zich om en wees naar de spie-
gel. Magnus draaide zich ook om. Hij was
daar niet in te zien. De goochelaar, de mi-
crofoon en alles wat verlicht was, was erin
te zien, maar Magnus niet. Het publiek
lachte en applaudisseerde. Magnus maakte
een paar bewegingen, maar niets van hem
was in de spiegel te zien.

'Zeg,' zei de goochelaar in de rode micro-
foon, 'als je nou eens probeert eromheen te
lopen?'

Hij gebaarde dat Magnus aan de achter-
kant moest kijken en Magnus liep daarheen,
terwijl de goochelaar de spiegel naar de an-
dere kant draaide. Nu was Magnus binnen
in de spiegel te zien. De goochelaar draaide
de spiegel rond en liet hem van alle kanten
zien.

'Hé! Kom daar eens uit!' zei de goochelaar.

Het publiek applaudisseerde weer. Ik zag dat Magnus iets probeerde te zeggen, maar omdat de goochelaar de microfoon had, was alleen diens stem te horen te midden van het klaterende applaus en de enthousiaste kreten van het publiek.

‘Die rakker houdt wel erg veel van zichzelf,’ zei hij. ‘Dat hij zo in de spiegel kruipt. Kom er nou maar weer uit.’

Iedereen lachte en klapte. Ik zag Magnus in de spiegel staan. Hij had zijn handen in zijn zakken en grijnsde een beetje. Ik vond hem opeens een beetje zielig, zoals hij daar stond terwijl iedereen lachte.

Magnus Gabrielsson was altijd al een beetje zielig geweest. Hij hoorde er nooit echt bij. We kwamen uit dezelfde buitenwijk en uit een gelijksoortig gezin. Hardwerkende vaders die je bijna nooit zag en moeders die het huishouden deden en van iets beters droomden. Goed genoeg bij kas om zich iets nog beters te wensen. Geen grote vakantiereizen, maar wel een paar weken op een camping in de buurt van een of andere matig interessante bezienswaardigheid. Een inkomen dat één of twee tweedehandsauto's, een paar stuks merkkleding om mee te pronken en misschien zelfs een kleine renovatie van het huis mogelijk maakte. Genoeg om hun kinderen een beetje te kunnen laten meedoen met de heersende mode of daar juist van af te laten zien en ze hun hele zakgeld te laten opmaken aan platen en cassettebandjes.

We zaten op verschillende scholen, maar gingen een paar jaar heel intensief met elkaar om: we zwierven over het industrieterrein of door het bos daarachter. Toen hij een jaar of tien, twaalf was, at hij zijn eigen snot op en in de jaren daarna had hij een raar

kapsel. Hij zei nooit veel en was erg op zichzelf. Verder had hij niets bijzonders, maar hij hoorde er nooit bij en begreep nooit helemaal waar het om draaide.

Het was een raar idee om daar te zitten en te zien hoe hij zich door die goochelaar liet koeioneren. Het hele publiek dacht natuurlijk dat daar een volwassen man stond die een truc met zich liet uithalen. Alleen ik zag de kleine Magnus Gabrielsson die het in zijn broek deed als hij heel bang werd.

4

De goochelaar draaide de spiegel de hele tijd rond, zodat iedereen kon zien dat hij helemaal plat was. Als hij hem naar mijn kant draaide, was het net alsof Magnus even naar me zwaaide.

‘Nou, goed dan,’ zei de goochelaar, ‘als je er niet uit jezelf uit komt, dan moet ik je maar meenemen naar mijn kantoor.’ Hij pakte de spiegel met Magnus en al op, nam hem onder zijn arm en liep het podium af. Iedereen schaterde en applaudisseerde. Tot mijn verbazing merkte ik dat ik zelf ook lachte en klapte.

Het licht ging weer aan en de circusdirecteur kwam terug.

‘Mr. Magic Bobbiiii,’ riep hij, en Bobbi kwam rennend op om het applaus in ontvangst te nemen. Mijn vriend Magnus was nergens te zien.

Na Bobbi kwamen er een paar turners binnen op een piepklein gemotoriseerd wagentje. Omdat dat zo klein was, reden ze om de beurt een rondje door de piste. Hansen of Larsen, of wie het ook was, kwam ook op en reed ook een rondje op het voertuig.

Het doek ging dicht. Het licht ging aan.

Het was pauze.

Terwijl het ene na het andere windjack langs me heen ritselde om uit de stoelenrij te komen, bleef ik een tijdje zitten wachten tot Magnus terug zou komen. Toen hij niet kwam, ging ik zelf ook maar naar de kleine zijruimte om een frisdrankje uit zo'n automaat te halen.

Er stond een behoorlijk lange rij en ik kreeg ijskoude vingers, terwijl het toch al bijna juni was. Ik keek voortdurend om me heen om te zien of ik Magnus kon vinden. Ik dacht dat ik hem zag staan achter een grote vrouw met krullend haar en twee kinderen die allebei een andere kant op wilden. Maar toen die weg waren, zag ik hem niet meer. Nou ja, dacht ik, we zien elkaar wel weer op onze plaatsen. Ik had mijn friske net op tijd om het orkest weer te horen beginnen. Ik haastte me naar binnen en wurmde me via de bobbelige blauwe naaldviltmat met de lichtslinger ernaast naar voren, naar onze plaatsen.

De tweede akte begon met acrobaten die in en uit allerlei tunnels en gaten kropen en op de ene plek verdwenen om meteen daarna op een heel andere plek weer op te duiken. Het publiek ging nu nog meer tekeer. De mensen lachten en riepen naar alles wat er op het podium gebeurde.

Op een gegeven moment kwam een van de acrobaten heel dicht bij me. Hij had een plaksnor en een bril op, maar ik zag toch dat Mr. Magic Bobbi achter die vermomming zat. Eigenlijk leken alle acrobaten vreselijk op Mr. Magic Bobbi. Ik probeerde uit te vinden met hoeveel ze waren en kwam tot de conclusie dat het in theorie mogelijk was – als hij snel was tussen de gaten en afen toe, als niemand het zag, van hoedje en snorwitselde – dat hij alle rollen speelde. Toen het

nummer afgelopen was, kwam de circusdirecteur weer op, en toen viel het me op dat ook hij heel erg op Mr. Magic Bobbi leek. Bij nader inzien leken alle artiesten op elkaar, zelfs die stoere trapezekunstenares van in het begin.

Het hele stuk na de pauze zat ik op Magnus te wachten. Het kostte me moeite me op het circus te concentreren. De finale was een zeeman – dat was zéker Mr. Magic Bobbi – die in de rode microfoon rasperend 'New York, New York' zong. Het was niet om aan te horen. Maar ik vond het vreemd dat Magnus niet terugkwam. Wilde hij de rest niet zien?

Toen de voorstelling afgelopen was en alle mensen waren vertrokken, bleef ik nog even hangen om te zien of Magnus niet ergens tussen de tribunes tevoorschijn kwam. Misschien had hij achter de coulissen iets interessants ontdekt en was hij aan de praat geraakt met iemand van het personeel. Of had hij er gewoon genoeg van en was hij hem gesmeerd? Ik bleef nog een tijdje staan koukleumen, maar op het laatst voelde ik me belachelijk, en ik ging weg. Toen ik het circusterrein verliet, zag ik een paar bewakers staan lachen. Ik verbeeldde me dat ze om mij lachten.

Toen ik thuiskwam, schopte ik mijn schoenen zo woest uit dat ze tegen de muur van de hal vlogen. Ik verfrommelde het programma van het circus en gooide het in de afvalbak, vloekte en liet me met mijn kleren aan op mijn bed vallen.

Ik was niet van plan om Magnus Gabrielson te bellen om te vragen waar hij was gebleven. Ik vond het geen stijl om zo te verdwijnen als je afgesproken had om samen

iets te gaan doen. En het irriteerde me dat ik altijd als we elkaar zagen op hem moest letten. Want zo was het altijd. Altijd was ik degene die Magnus Gabrielsson hielp. Lang geleden al, toen we elkaar voor het eerst zagen, hielp ik hem overeind, veegde ik de bladeren van hem af en droeg ik zijn lelijke, ouderwetse rugzak naar huis.

5

De volgende dag werd ik al vroeg wakker van de regen die tegen de ruiten kletterde en van het gevoel dat er iets niet in orde was. Ik bleef nog een tijdje in bed liggen en probeerde me te herinneren of ik iets had gedroomd. Toen stond ik op en belde ik Magnus Gabrielsson. Ik kreeg de bezettoon. Dan is hij in elk geval thuis, dacht ik. Maar toen ik een uur later opnieuw belde en nog een uur later weer een keer en hij nog steeds bezet was, begon ik me af te vragen of er toch misschien iets aan de hand was. Zo lang zat hij toch niet te bellen? Of had hij de hoorn van de haak gelegd?

Ik at een schaalte muesli en dacht aan het circusbezoek van de vorige dag. Dat was zoiets als terugdenken aan een akelige nachtmerrie. Alles was vandaag nog net zo raar als gisteren.

Toen ik mijn ontbijt op had en het schaalte in de gootsteen had gezet, ging ik naar de slaapkamer en belde ik Magnus nog een keer. Eerst kreeg ik weer de bezettoon, maar toen ik nog een keer belde, was het alsof de lijn dood was. Ik stond een tijdje voor mijn platenkast en voelde me dom. Ik verwisselde Antony and the Johnsons en Joan As Police Woman van plaats en belde Magnus nog een keer.

Toen er ook deze keer niet werd opgenomen, liep ik naar de hal en trok ik mijn schoenen aan. Ik kon wel even bij de flat van Magnus langsgaan. Het was minstens tien jaar geleden dat ik daar voor het laatst was geweest.

Enmaal op straat drong het tot me door dat ik een paraplu had moeten meenemen, maar ik had geen zin om terug te gaan, dus ik trok de capuchon van mijn hoody over mijn hoofd en liep langs de muren van de huizen om mezelf zo goed mogelijk tegen de regen te beschermen.

Bij de voordeur van de flat van Magnus aangekomen was ik kletsnat. Zelfs al zou ik de toegangscode nog hebben geweten, dan hadden ze die inmiddels wel veranderd, bedacht ik. Ik ging onder het afdakje staan, dat nauwelijks bescherming bood tegen de regen, keek door de ruit naar binnen en zag het bord met namen, niet ver achter de deur. Stond daar 'Gabrielsson 1e verdieping'? Ik deed een stap terug in de regen en keek speurend omhoog. Op de eerste verdieping was niemand te zien.

Nadat ik een tijdje in de regen had staan tunen, voelde ik dat het vocht langzaam maar zeker door de rug van mijn jack en mijn shirt heen trok. Ik kreeg een 7-Eleven in het oog, een stukje verderop, en rende erheen. Binnen stonden een paar kunststof tafels en een paar barkrukken vanwaar je de ingang van de flat van Magnus goed kon zien. Ik kocht een kop gloeiend hete thee en ging zitten. Ik wurmde me uit mijn jas en hing die over een radiator onder de tafel. Behalve ik was er alleen de verkoper, dus ik dacht er even over om ook mijn shirt uit te trekken, maar dat deed ik toch maar niet. Ik droogde me een beetje af met een paar pa-

pieren servetjes. Dat hielp niet echt.

‘Ze hebben de kraan nu echt opengezet,’ zei de winkelier, en hij knikte naar mijn jack. Ik glimlachte zo’n beetje. De man rammelde met allerlei apparaten. De radio had hij op een slecht afgestemde zender staan die een van die ballades van Bryan Adams speelde, waarvan ik vind dat het me tot eer strekt dat ik de titels niet ken. Ik probeerde me te concentreren op de portiek van Magnus, maar de hevige regen was als een muur tegen het raam, dat steeds waziger werd. Na een tijdje dook er een figuur op uit de regenmassa. Hij rende naar de kiosk en bleef meteen achter de deur staan, zich uit-schuddend als een natte hond. Hij keek me aan en wilde bevestigende blikken uitwisselen over het vreselijke weer. Ik keek weer naar de flat van Magnus.

De winkelier herhaalde dat van die kraan, en ik vroeg me af of hij maar één begroetingszin had. Een vrouw met een krant boven haar hoofd kwam recht op de ruit afgerend, aan de buitenkant. Waarschijnlijk probeerde ze zich tegen de regen te beschermen door zo dicht mogelijk bij de muur te hollen. Ik realiseerde me dat het voor het eerst was dat ik iemand dit in het echt zag doen. Het leek me meer iets voor in Frankrijk of zo. Opeens stond ze pal voor me en keken we elkaar aan. Het was een beetje onbehaaglijk om zo dicht bij elkaar te komen, ook al zat er een ruit tussen ons. Ik overwoog om me om te draaien, maar toen bedacht ik dat ik de portiek van Magnus in de gaten wilde houden. En ik was niet degene die gek deed; dat was zij.

We keken elkaar even aan, maar toen concentreerde ik me weer op de ingang van de flat van Magnus. Op het moment waarop de zware deur daar aan de andere kant van de

straat dichtsloeg, begreep ik wat ik net had gezien: iemand was daar naar binnen gegaan.

Ik had kunnen zweren dat het Magnus was.

6

Ik overwoog om weer naar de ingang van Magnus’ flat te rennen, maar daar zag ik het nut niet van in. Hij zou nog steeds dichtzitten. Degene die er naar binnen was gegaan zou inmiddels al een eind de trap op zijn. Ik moest beter in de gaten houden of er mensen die kant op gingen, zodat ik iemand kon aanhouden om me binnen te laten.

De nieuwe klant kwam met zijn koffie naar mijn tafel. Hij ging zo dicht bij me staan dat ik begreep dat hij iets tegen me zou gaan zeggen. Op het moment waarop hij zijn kopje op tafel zette, ging er aan de overkant in een van de kamers op de eerste verdieping een lamp aan.

‘Werd je erdoor verrast?’ vroeg de man naast me, en hij keek naar de regen.

Ik begreep niet wat hij bedoelde en keek hem aan. Hij maakte een gebaar naar mijn natte shirt. Ik knikte kort en wees naar mijn jack op de radiator onder de tafel. Intussen bedacht ik dat ik misschien de mobiel van die man kon lenen om Magnus te bellen.

‘Slim,’ zei de man met de koffie.

‘Ja,’ zei ik, en ik boogvoorover om aan mijn jas te voelen. Hij was warempel een beetje opgedroogd en zo vochtig warm als kleren die je uit de droger haalt voordat ze helemaal droog zijn. Hij voelde nu lekker aan, maar ik wist dat hij weer koud zou zijn zodra ik hem aantrok. Toen ik met mijn hoofd weer boven de tafel kwam, was de lamp in de flat aan de overkant weer uit.

‘Is hij droog?’

‘Nee,’ zei ik, terwijl ik mijn jack weer aantrok, en ik rende de zaak uit naar de flat. Ik kon hem opvangen als hij naar buiten ging.

Het was op het stoepje voor de voordeur nog steeds onmogelijk om helemaal voor de regen te schuilen; de wind blies keer op keer nieuwe regenvlagen tegen mijn gezicht. Ik drukte me zo goed mogelijk tegen de deur.

Er kwam niemand naar buiten; pas na een goed halfuur kwam er een vrouw die me zonder iets te vragen binnenliet. Waarschijnlijk had ze met me te doen toen ze zag hoe koud en doorweekt ik was, want ik kreeg niet eens de kans om een van de smoezen te gebruiken die ik had verzonnen om de tijd te doden.

Ik liep soppend de trap op en belde aan. Het klonk alsof er binnen iemand heen en

weer liep, maar dat was moeilijk te horen, want het drupte en lekte om me heen uit mijn kleren. Er ontstonden grote plassen op de stenen vloer onder me. Ik probeerde heel stil te blijven staan en mijn ademhaling te dempen om beter te kunnen luisteren, maar het was er doodstil. Misschien beeldde ik het me maar in. Ik gluurde door de brievenbus.

‘Magnus,’ riep ik, ‘ben je daar?’

Het klonk dom. Alsof het een film was. Dus ik hield op met roepen en klopte in plaats daarvan aan. Geen reactie. Na vijf minuten ging ik langzaam de trap weer af. Voor de voordeur, aan de binnenkant, bleef ik staan. Het regende nog net zo hard en ik besloot nog even te blijven, in afwachting van beter weer.

UIT DE MAAT

WILLIAM M. KELLEY

atlas contact

ROMAN

WILLIAM MELVIN KELLEY

UIT DE MAAT

DE AFRIKAAN

Het was nu voorbij. De meeste mannen die op de veranda van het kruidenierswarenbedrijf van Thomason stonden, hingen of zaten, waren donderdag, toen het allemaal was begonnen, bij de boerderij van Tucker Caliban geweest, maar geen van allen, op Mister Harper na misschien, hadden ze geweten dat het toen het begin van iets was geweest. De hele vrijdag en het grootste deel van de zaterdag hadden ze toegekeken terwijl de negers van Sutton met koffers of met lege handen in de buurt van de veranda stonden te wachten op de bus die ieder uur over de Eastern Ridge, via Harmon's Draw, naar New Marsails en het station reed. Van de radio en uit de kranten wisten ze dat Sutton niet de enige stad in de staat was, dat alle negers in alle steden, dorpen en gehuchten met alle mogelijke vervoersmiddelen, inclusief hun eigen stel benen, naar de grenzen van de staat reisden en naar Mississippi of Alabama of Tennessee gingen, hoewel sommigen daar meteen stopten (de meesten echter niet) en op zoek gingen naar onderdak en werk. Ze wisten dat de meesten niet vlak over de grens zouden stoppen en verdergingen tot ze bij een plek kwamen waar ze in elk geval een kleine kans hadden om fatsoenlijk te leven of te sterven, want de mannen hadden foto's gezien van het sta-

tion waar het zwart zag van de zwarte mensen, en aangezien ze aan de doorgaande weg tussen New Marsails en Willson City zaten, ook de stoet auto's vol negers die genoeg bezittingen meenamen om de mannen ervan te overtuigen dat de negers niet alleen zoveel moeite deden om ongeveer honderdvijftig kilometer te reizen. En ze hadden allemaal de verklaring van de gouverneur gelezen: 'Er is geen enkele reden om ons zorgen te maken. We hebben ze nooit nodig gehad en nooit gewild en reddden ons ook wel zonder hen; het Zuiden redt zich wel zonder hen. Onze bevolking is misschien met een derde geslonken, maar het komt allemaal goed. Er zijn nog genoeg goede mannen over.'

Dit wilden ze allemaal graag geloven. Ze leefden nog niet lang genoeg in een wereld zonder zwarte gezichten om ook maar iets zeker te weten, maar ze hoopten dat alles goed zou komen, probeerden zichzelf ervan te overtuigen dat het allemaal voorbij was, maar voelden wel dat het voor hen nog maar het begin was.

Ze waren er weliswaar vanaf het allereerste begin bij geweest, maar liepen achter bij de rest van de staat omdat ze nog niet te maken hadden gehad met de woede en de bittere wrok waarover ze in de kranten hadden gelezen, nog niet hadden geprobeerd de vertrekkende negers tegen te houden, zoals

andere blanke mannen in andere steden die het gevoel hadden gehad dat het hun recht en hun plicht was om koffers uit alle mogelijke zwarte handen te rukken; en nog geen klappen hadden uitgedeeld. Ze waren gespaard gebleven voor de ontmoedigende ontdekking dat zulke handelingen nutteloos waren en gevrijwaard van zulke uitingen van gerechtvaardigde woede – Mister Harper had hen laten inzien dat de negers niet konden worden tegengehouden; Harry Leland had zelfs durven beweren dat de negers het recht hadden te vertrekken – en daarom keerden ze nu, aan het einde van de zaterdagmiddag, terwijl de zon achter de onaanzienlijke, vervelozige gebouwen aan de overkant van de doorgaande weg zakte, terug naar Mister Harper en probeerden ze er voor de duizendste keer in drie dagen achter te komen hoe het eigenlijk allemaal was begonnen. Ze konden niet alles weten, maar wat ze wel wisten was misschien een deel van het antwoord en ze vroegen zich af of de dingen die Mister Harper over ‘bloed’ zei waar konden zijn.

Mister Harper verscheen meestal om acht uur 's ochtends op de veranda, waar hij al twintig jaar hofhield in een rolstoel die even oud en ongemakkelijk was als een troon. Hij was een afgezwaaide militair die naar West Point in het Noorden was gegaan nadat hij door de generaal zelf, Dewey Willson, was voorgedragen aan de militaire academie. Aan West Point had Mister Harper geleerd hoe hij de oorlogen moest voeren waarin hij nooit had kunnen vechten: hij was te jong voor de Burgeroorlog, kwam pas aan in Cuba toen de Spaans-Amerikaanse Oorlog al lang was afgelopen en was te oud voor de Eerste Wereldoorlog, die wel een zoon van hem had genomen. De oorlog had hem

niets gegeven, maar wel alles afgenomen en daarom had hij dertig jaar eerder besloten dat je niet voor het leven hoefde op te staan omdat het je altijd naar beneden haalde, en plaatsgenomen in een rolstoel om de wereld vanaf de veranda te bekijken en zijn chaotische verloop uit te leggen aan de mannen die zich elke dag om hem heen schaarden.

In die dertig jaar was hij voor het oog van de wereld maar één keer uit zijn rolstoel geklommen – op donderdag, om naar de boerderij van Tucker Caliban te gaan. Nu zat hij daar weer alsof hij wortel had geschoten en nooit was opgestaan, met zijn lange steile witte haar met een scheiding in het midden, dat bijna als het haar van een vrouw aan weerszijden van zijn gezicht hing. Zijn handen lagen gevouwen op een klein maar bol buikje.

Thomason, die zelden in zijn winkel was omdat hij bijna nooit iets verkocht, stond vlak achter Mister Harper, met zijn rug tegen het vuile spiegelglas van zijn etalage geleund. Bobby-Joe McCollum, het jongste lid van het gezelschap, amper twintig, zat op het trappetje van de veranda met zijn voeten in de goot en rookte een sigaar. Loomis, een vast lid van gezelschap, zat op een stoel en leunde achterover op de twee achterpoten. Hij had in Willson aan de universiteit gestudeerd, maar had dat maar drie weken volgehouden, en hij vond Mister Harpers verklaring voor de gebeurtenissen te vergezocht, te simpel. ‘Nou, ik geloof gewoon niet dat het iets met het bloed te maken heeft.’

‘Wat zou het anders moeten zijn?’ Mister Harper draaide zich om naar Loomis en tuurde door zijn haar. Hij sprak anders dan de andere mannen, met een hoge, hese, droge, duidelijke stem, als iemand uit New

England. 'Maar luister, ik ben niet zo iemand die bijgelovig is; ik heb het niet over spoken en dat soort zaken. Maar volgens mij is het allemaal genetisch: iets afwijkends in het bloed. En als er iemand op deze wereld is die iets afwijkends in zijn bloed heeft, dan is het Tucker Caliban.' Hij begon zachter te praten en zei bijna fluisterend: 'Volgens mij zat er iets in zijn bloed dat daar gewoon lag te slapen en te wachten tot het op een dag wakker werd en Tucker de dingen liet doen die hij heeft gedaan. Ik zou geen andere reden weten. We hebben nooit trammelant met hem gehad en hij ook niet met ons. Maar opeens begon zijn bloed in zijn aderen te jeuken en begon hij die... die revolutie hier. En ik weet alles over revoluties; dat is een van de dingen die we aan West Point bestudeerden. Waarom denken jullie dat ik het zo belangrijk vond dat ik uit mijn stoel ben gekomen?' Hij staarde naar de overkant van de straat. 'Het moet wel het bloed van de Afrikaan zijn! Zo simpel is het!'

Bobby-Joe steunde met zijn kin in zijn handen. Hij draaide zich niet om en keek niet naar de oude man, en daarom had Mister Harper niet meteen door dat de jongen hem voor de gek hield. 'Ik heb weleens iets over die Afrikaan gehoord en het staat me nog wel bij dat iemand me lang geleden het verhaal heeft verteld, maar ik kan me gewoon ECHT NIET herinneren hoe dat verhaal ging.' Mister Harper had het verhaal de vorige dag nog verteld, en daarvoor ook al vele malen. 'Waarom vertelt u het niet, Mister Harper, zodat we zelf kunnen uitmaken of het er iets mee te maken heeft? Wat denkt u daarvan?'

Intussen had Mister Harper wel door wat er gebeurde, maar dat maakte niet uit. Hij wist ook wel dat sommige mannen hem te

oud vonden en liever wilden dat hij eens doodging zodat hij niet meer iedere ochtend naar de veranda kwam. Maar hij vertelde het verhaal graag. Ze moesten hem echter wel een beetje overhalen. 'Jullie kennen dat verhaal allemaal net zo goed als ik.'

'Ah, Mister Harper, we willen gewoon dat u het verhaal nog een keer vertelt.' Bobby-Joe probeerde de man in een kind te veranderen door met een troetelstemmetje tegen hem te praten. Iemand achter Mister Harper lachte.

'Jezus! Het kan mij niet schelen. Ik zal het vertellen, zelfs als jullie het niet willen horen – gewoon om te pesten!' Hij leunde achterover en haalde diep adem. 'Nou, niemand beweert dat dit verhaal HELEMAAL waar is.'

'Dat is in elk geval waar.' Bobby-Joe nam een trek van zijn sigaar en rochelde.

'Goed, als je me nou gewoon dat verhaal laat vertellen.'

'Jawel, meneer.' Bobby-Joe overdreef zijn verontschuldigende toon, maar toen hij zich omdraaide, zag hij geen instemming op de beschaduwde gezichten van de andere mannen; Mister Harper had hun aandacht al weten te vangen. 'Jawel, meneer.' Ditmaal meende Bobby-Joe het.

Zoals ik al zei, niemand beweert dat dit verhaal helemaal waar is. Zo moet het wel zijn begonnen, maar gaandeweg moet iemand of een hele lading iemands hebben bedacht dat hij de waarheid kon verbeteren. En dat heeft hij ook gedaan. Het verhaal is verdomd goed geworden doordat het allemaal halve leugens zijn. Een verhaal knapt behoorlijk op van een paar leugens. Neem nou het verhaal van Samson. Zoals je het in de Bijbel leest, is het misschien niet hele-

maal waar; mensen moeten hebben bedacht dat het geen kwaad kon om een man die een beetje sterker is dan de anderen veel sterker te maken. Dat hebben mensen hier dus waarschijnlijk gedaan; neem nou de Afrikaan, die vast behoorlijk groot en sterk was en die ze nog groter en sterker hebben gemaakt.

Ik neem aan dat ze zeker wilden weten dat we ons hem zouden herinneren. Maar als je er even bij stilstaat, is er geen enkele reden te bedenken waarom we de Afrikaan zouden vergeten, ook al is dit allemaal lang geleden gebeurd, omdat de Afrikaan, net als Caliban Tucker, voor de Willsons werkte, en dat waren de belangrijkste mensen hier in de buurt. Alleen waren de mensen in die dagen een stuk doller op de Willsons dan wij tegenwoordig. Ze waren niet zo verwaand als onze Willsons.

Maar we hebben het niet over de Willsons van tegenwoordig; we hebben het over de Afrikaan, het eigendom van de vader van de generaal, Dewitt Willson, ook al heeft Dewitt hem nooit aan het werk gekregen. Maar hij was toch zijn eigenaar.

Nou, de eerste keer dat New Marsails (dat toen nog New Marseilles heette, naar de Franse stad) de Afrikaan zag, was in de ochtend, vlak nadat het slavenschip waarop hij werd vervoerd aanmeerde in de haven. In die dagen was het altijd een hele gebeurtenis wanneer er een schip aankwam en dan liepen de mensen naar de haven om het te verwelkomen; dat was niet ver omdat de stad toen niet groter was dan Sutton tegenwoordig.

Het slavenschip kwam aanvaren met bolle zeilen, legde aan en liet de loopplank neer. En de eigenaar van het schip, die ook de belangrijkste slavenhandelaar in New Mar-

sails was – hij was zo goed en zo rad van de tongriem gesneden dat hij een zwakzinnige neger met één arm en één been voor een topprijs kon verkopen – liep rustig de loopplank op. Ik heb gehoord dat hij nogal een scharminkel was en helemaal niet gespierd. Hij had geldbeluste ogen en een neus die helemaal rond en bol en pokdalig was als een rotte sinaasappel, en hij droeg altijd een blauw ouderwets pak met een kanten kraag en een soort bolhoed van groene vilt. En hij werd gevolgd door een neger die precies drie passen achter hem liep. Volgens sommige mensen was hij de zoon van de slavenhandelaar en een gekleurde vrouw. Dat weet ik niet zeker, maar ik weet wel dat deze neger er net zo uitzag en precies zo liep en zo praatte als zijn meester. Hij had dezelfde bouw en dezelfde slinkse ogen en kleepte zich ook precies hetzelfde – groene bolhoed en de hele reutemeteut – zodat ze er samen uitzagen als een afdruk en een negatief van dezelfde foto, omdat de neger bruin was en kroeshaar had. Die neger was de boekhouder en opzichter en alles wat je maar kan bedenken van de slavenhandelaar. Toen liepen die twee het dek op, en de neger stond er een beetje bij en de slavenhandelaar begroette de kapitein, die op het dek stond en toekeek terwijl zijn mannen hun werk deden. Jullie weten dat mensen in die dagen anders praatten, dus ik weet niet precies wat ze zeiden, maar waarschijnlijk zo iets als: ‘Hoe maakt u het? Hoe is de reis verlopen?’

Sommige mensen in de haven konden al zien dat de kapitein er een beetje ziek uitzag. ‘Goed, behalve dan dat we een opstandige klerelijer aan boord hadden. We moesten hem in de ketenen slaan en helemaal in zijn eentje opsluiten.’

‘Laat hem maar eens zien,’ zei de slavenhandelaar. De neger achter hem knikte, zoals hij altijd deed wanneer de slavenhandelaar iets zei, waardoor het wel leek alsof hij een buikspreker was en de slavenhandelaar zijn pop, of juist precies andersom.

‘Nog niet. Godverdomme! Ik haal hem pas naar boven als de rest van de nikkers is afgevoerd. Dan kunnen we hem met zijn allen in bedwang houden. Verdomme!’ Hij bracht zijn hand naar zijn wenkbrauw en toen zagen de mensen met goede ogen dat er een vettige blauwe plek op zijn hoofd zat alsof iemand smeerolie op hem had gespuugd en hij nog geen tijd had gehad om het af te vegen. ‘Godverdomme!’ zei hij nog een keer.

Nu begonnen de mensen natuurlijk echt nieuwsgierig te worden, niet alleen uit belangstelling, zoals gewoonlijk, maar omdat iedereen weleens wilde zien welke klerelijer voor zoveel problemen had gezorgd.

Dewitt Willsson was er ook. Hij was niet gekomen om de boot te bekijken of om slaven te kopen. Hij kwam een staande klok ophalen. Hij bouwde een nieuw huis buiten Sutton en had deze klok uit Europa besteld en wilde hem zo snel mogelijk hebben, en dat ging het snelst wanneer je hem meestuurde met een slavenschip. Hij had gehoord dat het zeven soorten ongeluk bracht wanneer je dingen met een slavenschip liet vervoeren, maar hij kon niet wachten op zijn klok en had hem daarom zo laten verzenden. De klok stond in de hut van de kapitein en was helemaal in katoen gewikkeld en ingepakt en in een kist gestopt en stevig vastgezet. En hij was hem komen halen en had een wagen meegenomen om hem naar huis te brengen en zijn vrouw te verrassen.

Dewitt stond daar met alle anderen te wachten, maar eerst gingen de bemanningsleden naar beneden en ze lieten hun zwepen knallen en joegen die lange rij negers uit het laadruim. De vrouwen hadden borsten die bijna op hun middel hingen en er waren er een paar met zwarte baby’s. De mannen hadden gezichten die helemaal waren verwrongen als de binnenkant van een citroen. Bijna alle slaven waren spiernaakt en ze stonden op het dek met hun ogen te knippen; ze hadden allemaal de zon al een hele tijd niet gezien. De slavenhandelaar en zijn neger liepen zoals gewoonlijk langs de rij, inspecteerden gebitten, betastten spieren, controleerden zagezegd de handelswaar. Toen zei de slavenhandelaar: ‘Nou, vooruit dan maar, breng die lastpost maar naar boven.’

‘Nee, meneer!’ brulde de kapitein.

‘Waarom niet?’

‘Dat heb ik al gezegd. Ik haal hem pas naar boven halen wanneer de rest van die nikkers van de boot is.’

‘Ja, natuurlijk,’ zei de slavenhandelaar, maar hij keek een beetje verbaasd. En zijn neger ook.

De kapitein wreef over die glimmende wond die op een vetvlek leek. ‘Snappen jullie het niet? Hij is hun stamhoofd. Als hij ook maar een kik geeft, hebben we hier meer moeilijkheden dan God volgelingen heeft. Ik heb er al genoeg gehad!’ En hij wreef weer over die plek.

De bemanningsleden duwden die negers over de loopplank en de mensen aan de kade gingen aan de kant en keken hoe ze langsliepen. Die negers **ROKEN** zelfs boos omdat ze zo op elkaar gepropt hadden gezeten en ongeveer evenveel ruimte voor zichzelf hadden gehad als een baby in een

wieg. Ze waren smerig en kwaad en hadden zin om te vechten. Daarom stuurde de kapitein een paar bemanningsleden met een geweer op hen af om hen gezelschap te houden. En de andere bemanningsleden, een stuk of twintig of dertig, stonden gewoon op het dek te niksen en te schuifelen. De mensen in de haven wisten meteen wat er aan de hand was: de bemanningsleden waren bang. Je zag het aan hun ogen. Al die grote mannen waren bang voor het wezen dat in het laadruim van dat schip aan de wand zat geketend.

De kapitein leek zelf ook een beetje bang en voelde aan zijn wond en zuchtte en zei tegen zijn stuurman: 'Ik denk dat je nu wel naar beneden kunt gaan om hem te halen.' En tegen de twintig of dertig mannen die om hem heen stonden: 'Jullie gaan met hem mee – jullie allemaal. Misschien lukt het jullie wel.'

Mensen hielden hun adem in als kinderen in een circus die wachten tot een koorddanser bij zijn nest is gekomen, want als er een dove en blinde dame in de haven was geweest, zou zelfs zij hebben begrepen dat er daar beneden iets in het ruim zich op zijn opkomst zat voor te bereiden. Iedereen werd stil en behalve het geluid van de golven die tegen de boeg klotsten hoorden ze het geklos van de bemanningsleden in het ruim, die hele zwerm mannen in zware werkschoenen die hun tijd namen voordat ze dat ding in het ruim duidelijk zouden maken dat zijn aanwezigheid werd verlangd op het dek.

Toen klonk er een brul uit het laadruim van het schip, ergens uit een of ander duister hol, harder dan de brul van een in het nauw gedreven beer of misschien twee parende beren. Hij klonk zo luid dat de scheepswanden uitzetten. Ze wisten allemaal dat

het maar uit één keel afkomstig kon zijn omdat het maar één klank was, gewoon één hard geluid. En toen zagen ze recht voor hun ogen, in de scheepswand, helemaal onderaan, in de buurt van de waterlijn, opeens een gat ontstaan en splinters voorbijvliegen en gespetter zoals wanneer je een handvol stenen in een vijver gooit. Er klonk een heleboel gedempt geknok, geduw en geschreeuw en na een tijdje kwam er een vent naar het dek gestommeld met een schedel waar bloed uit droop. 'Godverdomme – heeft hij die ketting gewoon uit de scheepswand getrokken,' zegt hij. En iedereen staarde weer naar dat gat en merkte niet eens dat het bemanningslid net was overleden aan die barst in zijn schedel.

Nou heren, jullie willen wel geloven dat de mensen tegen elkaar aan kropen om beschutting te zoeken voor het geval dat ding in het ruim van het schip op de een of andere manier zou weten te ontsnappen en tekeer zou gaan in het vredige stadje New Marsails. Toen werd het weer een beetje stil, zelfs in het laadruim van het schip, en bogen de mensen naar voren om te luisteren. Ze hoorden slepende kettingen en toen zagen ze de Afrikaan voor de eerste keer.

Eerst zagen ze zijn hoofd uit de opening komen en toen zijn schouders, die zo breed waren dat hij die trap zijwaarts op moest klimmen; toen begon zijn lichaam en dat bleef maar verdergaan toen het allang had moeten zijn opgehouden. Toen was hij helemaal tevoorschijn gekomen, spiernaakt, op een vod om zijn edele delen na, minstens twee koppen groter dan alle andere mannen aan dek. Hij was zwart en glom als de vettige wond van de kapitein. Zijn hoofd was even groot als zo'n ketel in een kannibalenfilm en leek minstens even zwaar. Er hingen

zoveel ketenen aan hem dat hij wel een opgetuigde kerstboom leek. Maar het waren zijn ogen waar ze maar naar bleven kijken; die waren diep verzonken in zijn hoofd, dat daardoor wel op een reusachtige zwarte schedel leek.

Er zat iets onder zijn arm. Aanvankelijk dachten ze dat het een tumor of een gezwel was en besteedden ze er geen aandacht aan, en toen merkten ze dat het helemaal uit zichzelf bewoog en ogen had, en zagen ze dat het een baby was. Ja heren, een baby die onder zijn arm zat gestopt als een zwarte broodtrommel en die gewoon naar iedereen tuurde.

Nu hadden ze de Afrikaan dus gezien en gingen ze een beetje achteruit alsof er veel te weinig afstand tussen hen en hem was, alsof hij zijn arm kon uitsteken over de reling van het schip en ze kon grijpen en hun hoofd kon afrukken met een knip van zijn vingers. Maar hij was nu rustig en stond niet met zijn ogen te knippen in de zon als de anderen, maar gewoon van de zon te genieten alsof die van hem was en hij hem had opgedragen om tevoorschijn te komen en op hem te schijnen.

Dewitt Willson stond maar te staren. Het viel niet te zeggen wat hij dacht maar sommige mensen zegden dat ze hem telkens langzaam tegen zichzelf hoorden zeggen: 'Ik zal hem krijgen. Hij zal voor me werken. Ik zal hem breken. Ik moet hem breken.' Ze zeiden dat hij alleen maar stond te staren en tegen zichzelf praatte.

En de neger van de slavenhandelaar stond ook maar wat te staren. Maar hij was niet aan het mompelen of aan het praten. Mensen zeiden dat het leek alsof hij een prijs berekenende – alsof hij de Afrikaan van top tot teen bekeek en bedragen bij elkaar optelde:

zoveel voor het hoofd en de hersenen; zoveel voor de bouw en de spieren; zoveel voor de ogen – en dat hij dingen met een potlood op een stuk papier schreef.

De kapitein had naar zijn mannen geroepen dat ze die negers naar de veilingplaats moesten brengen, een berg aarde in het centrum van New Marsails op de plek die nu Veilingplein heet. Sommige mannen maakten de wegvrijen anderen gingen van boord en begonnen de rij geketende negers voor zich uit te drijven. Erachteraan kwamen alle mensen in de haven die naar het plein gingen om te kijken wat die dag de verkoopprijs was van een goede slaaf, zoals mensen tegenwoordig de aandelenkoersen lezen, en vooral om te kijken voor hoeveel de Afrikaan zou worden verkocht. Nadat ze een beetje aan de kant waren gegaan, kwam de Afrikaan met zijn escorte, minstens twintig man die allemaal een keten vasthielden waardoor hij eruitzag als een meiboom met die mannen die allemaal een gezonde afstand bewaarden in een kringetje om hem heen.

Toen ze bij het plein kwamen, trokken ze die andere negers allemaal naar de ene kant en de Afrikaan en zijn bewakers gingen meteen de heuvel op. Toen begon de slavenhandelaar, met zijn neger zoals gewoonlijk drie passen achter hem, te verkopen:

'Nu mensen, voor jullie staat het prachtigste bezit dat een mens ooit zou kunnen willen verwerven. Kijk nou hoe groot, hoe breed en hoe zwaar hij is; kijk hoe goed die spieren zijn ontwikkeld, hoe vorstelijk hij erbij staat. Dit is een stamhoofd, dus hij moet wel grote leiderschapskwaliteiten hebben. Hij is lief voor kinderen, zoals jullie daar onder zijn arm kunnen zien. Ja, hij

is ook tot vernietigen in staat, maar ik durf te beweren dat dat vooral een bewijs is van al het werk dat hij gedaan kan krijgen. Volgens mij heb ik helemaal geen bewijzen nodig voor de dingen die ik zeg; als je naar hem kijkt, zie je het bewijs. Allemachtig, als hij niet al mijn bezit was en ik een boerderij of een plantage had, zou ik de helft van mijn land en al mijn slaven verkopen en genoeg geld bij elkaar schrapen om hem te kopen en de andere helft te laten bewerken. Maar hij is wel mijn bezit en ik heb helemaal geen land. Dat is mijn probleem. Ik heb niets aan hem; ik heb hem helemaal niet nodig; ik moet hem juist zien kwijt te raken. En daar komen jullie om de hoek kijken, vrienden. Iemand moet hem van me overnemen. Die goedheid wil ik belonen. Jawel, mensen! Laat niemand je wijsmaken dat ik niet dankbaar ben voor de diensten die mijn vrienden mij bewijzen. Ik doe het volgende: ik doe die baby onder zijn arm er gewoon gratis en voor niks bij, twee voor de prijs van één.'

(Nou beweren sommige mensen dat ze later ontdekten dat de slavenhandelaar de baby er wel bij moest doen omdat de kapitein die baby als eerste van de Afrikaan had willen afpakken en daardoor die wond aan zijn hoofd had opgelopen. Dus volgens mij kon de slavenhandelaar ze niet als twee losse producten verkopen als hij niet eerst de ene wilde doden om de andere te pakken te krijgen.)

'Nu, jullie weten allemaal dat het een koopje is,' zei hij vervolgens, 'want die baby wordt precies als zijn vader wanneer hij groter wordt. Dus stel het je voor: wanneer deze man hier te oud wordt om te werken, staat zijn evenbeeld al klaar om het werk van hem over te nemen.

Ik denk dat jullie allemaal wel weten dat ik

niet altijd even scherp ben wanneer het op de prijs en kosten aankomt, maar ik zou zeggen dat deze arbeider hier niet voor minder weggaat dan vijfhonderd dollar. Wat denkt u, meneer Willson, is hij dat waard?'

Dewitt Willson antwoordde niet, zei helemaal niets, stak alleen zijn hand in zijn zak en haalde duizend dollar aan contanten te voorschijn, even kalm alsof hij een stofje van zijn pak plukte, liep tot halverwege het heuveltje en overhandigde het geld aan de slavenhandelaar.

De slavenhandelaar sloeg zijn groene bolhoed tegen zijn knie. 'Verkocht!'

Niemand weet zeker wat er daarna precies gebeurde, zelfs niet de mensen die beweren dat ze het hebben gezien. Het kwam waarschijnlijk door de bemanningsleden, die nog steeds allemaal die ketens vasthielden en ontspanden toen ze al dat geld zagen, want de Afrikaan draaide een keer in het rond en toen hield opeens niemand meer iets vast behalve misschien een vuist vol bloed en huid op de plek waar de ketenen doorheen waren gevlogen als een cirkelzaag. En nu had de Afrikaan al die ketenen, die hij had opgepakt zoals een dame haar rokken ophoudt wanneer ze in een wagen klimt, en hij vloog meteen op de slavenhandelaar af alsof hij begreep wat die man zei en deed, wat onmogelijk is omdat hij een Afrikaan was en waarschijnlijk zo'n apentaaltje sprak dat die Afrikanen praten. Maar hij vloog in elk geval op de slavenhandelaar af, en sommige mensen, maar niet iedereen, durven te zweren dat hij met zijn ketenen zwaaide en zijn hoofd afhakte – met bolhoed en de hele handel – en dat zijn hoofd een paar honderd meter als een kanonskogel door de lucht vloog, nog een paar honderd meter verder stuitte en ver-

volgens nog genoeg vaart had om het paard waarop een of andere man New Marsails kwam binnenrijden kreupel te maken. Die man kwam de stad in en bleef maar zeggen dat hij zijn paard had moeten afmaken omdat zijn been was verbrijzeld door een vliegend hoofd met een groene bolhoed.

Toen gebeurden er een paar vreemde dingen. De neger van de slavenhandelaar, die een stap of twee naar achteren was gegaan toen de Afrikaan was ontsnapt en nauwelijks aandacht had besteed aan de onthoofde slavenhandelaar behalve om te kijken of zijn kleren niet waren geruïneerd door de bloedspetters, die neger rende naar de Afrikaan, die gewoon naast het lichaam stond dat nog geen tijd had gehad om te vallen, greep zijn arm, wees en begon te schreeuwen: 'Daarheen! Daarheen!'

Ik denk dat de Afrikaan het niet echt begreep maar wel wist dat de neger hem probeerde te helpen, en hij rende de kant op die de neger hem had gewezen, en de neger volgde hem zoals hij de slavenhandelaar was gevolgd, ongeveer drie passen achter hem, en de Afrikaan rende de heuvel af ook al sjouwde hij waarschijnlijk meer dan honderd kilo aan ketenen mee, en hij zwaaide ermee in het rond, brak zeven of acht armen en een been en baande zich zo een pad door de bevolking van New Marsails waarover hij met de neger kon verdwijnen. Sommige mannen schouderden hun geweer en mikten en hadden hem misschien kunnen raken (daarmee wil ik niet zeggen dat ze de Afrikaan hadden kunnen tegenhouden), maar Dewitt Willson rende het heuveltje op als een krankzinnige, ging tussen de mannen en de Afrikaan en de neger staan en schreeuwde de hele tijd: 'Niet op mijn eigendom schieten! Ik klaag je aan! Dat is

mijn eigendom!' En tegen die tijd was de Afrikaan al buiten schot en rende hij in zuidelijke richting naar de moerassen aan de rand van de stad. Dus haalden de mannen en Dewitt paarden en meer geweren en na een tijdje gingen ze achter hem aan.

De Afrikaan ging behoorlijk snel (hij droeg waarschijnlijk niet alleen zijn baby en de ketenen maar ook de neger, want ik zou niet weten hoe die kleine neger hem anders had kunnen bijhouden), en Dewitt en de mannen hadden zijn spoor misschien nooit kunnen volgen als hij niet dwars door het bos en de moerassen was gegaan en een spoor van uitgerukte struiken, gras en boompjes had achtergelaten op plekken waar die ketenen aan dingen waren blijven hangen en ze gewoon uit de grond hadden getrokken terwijl hij in een rechte weg naar de zee ging. Ze volgden gewoon dit spoor, dat zo breed was dat er twee paarden naast elkaar konden lopen en even recht was als een loodlijn, en volgden het door het moeras, helemaal tot het zand en in het water. Daar stopte het.

De mannen bedachten dat de Afrikaan waarschijnlijk gewoon had geprobeerd om weer naar huis te zwemmen (sommigen zeiden dat hij het misschien ook zou hebben gehaald – met ketenen, baby en alles) en dat de neger van de slavenhandelaar hem in zijn eentje was gesmeerd, en nu begonnen ze een beetje moe te worden en wilden ze naar huis en alles vergeten, maar Dewitt wist zeker dat de Afrikaan niet was vertrokken, niet zwemmend, en terug zou komen, en droeg de mannen op om het hele strand af te zoeken naar een of ander spoor. Dat deden ze en een paar honderd meter verderop vonden ze twee stel voetsporen op het strand die in het bos verdwenen.

HARUKI
MURAKAMI

村上 春樹

ROMANSCHRIJVER
ALS ROEPING

atlas contact

HARUKI MURAKAMI

ROMANSCHRIJVER ALS ROEPING

6 | DE TIJD AAN JE KANT: HET SCHRIJVEN VAN EEN LANGERE ROMAN.

Ik maak nu al zo'n vijfendertig jaar van schrijven mijn beroep, en in die tijd heb ik fictie geschreven in diverse vormen en van diverse lengte. Romans die zo lang waren dat ze in meerdere delen moesten verschijnen (zoals 1984), romans die netjes binnen één volume pasten (zoals *After Dark*), korte verhalen, heel korte verhalen (wat ze ook 'korte korte verhalen' noemen) enzovoort. Als ik het vergelijk met een oorlogsvloot, dan ben ik voorzien van zowat alle soorten vaartuigen, van slagschepen tot kruisers, van torpedojagers tot onderzeeërs (maar uiteraard heb ik met mijn fictie geen agressieve bedoelingen). Elk schip heeft zijn eigen functie, zijn eigen rol. En als geheel zijn ze zo gepositioneerd dat ze elkaar prima kunnen aanvullen. Welke lengte een verhaal aanneemt, hangt af van mijn gevoel op dat moment. Ik wissel niet systematisch af volgens een soort beurtrol. Ik volg mijn hart en laat het, met andere woorden, altijd zijn natuurlijke gang gaan. Soms geeft dat hart me iets in: 'Zou je zoetjesaan niet aan een roman beginnen?' Of: 'Je hebt weer zin om

korte verhalen te schrijven, hè?' En op basis van die roerselen of verzoekjes van mijn hart kies ik dan in alle vrijheid een verpakking. Bij die keus heb ik niet de minste twijfel. Ik kan duidelijk oordelen: nu is het dit. Als het moment is gekomen om korte verhalen te schrijven, dan gaat mijn volle aandacht naar het schrijven van korte verhalen, zonder mijn blik op iets anders te richten.

Maar in de grond, of uiteindelijk, zie ik mezelf als romanschrijver. Korte verhalen en novellen schrijf ik ook wel graag (tijdens het schrijven ga ik er uiteraard volledig in op en achteraf liggen ze me tevens na aan het hart), maar de roman is toch mijn voorname strijdperk, en ik vind dat mijn kenmerken en mijn eigenheid als schrijver daarin het duidelijkst – en waarschijnlijk in hun beste vorm – tot uiting komen (maar als sommige mensen daar anders over denken, ben ik allerm minst van plan hen tegen te spreken). Ik heb het gestel van een langeafstandsloper en om allerlei zaken samenhangend en driedimensionaal tot stand te brengen, heb ik dan ook een zeke-

re hoeveelheid tijd en afstand nodig. Als ik wil doen wat ik echt wil doen, heb ik, om het in vliegtuigtermen te zeggen, een lange startbaan nodig.

Een kort verhaal is een wendbaar, beweeglijk vehikel, geschikt om bijzonderheden aan bod te laten komen die ik in een roman niet goed weet te vatten. Het staat me toe zowel stilistisch als narratief allerlei gewaagde experimenten uit te voeren en het soort materiaal aan te snijden dat ik alleen in de vorm van het korte verhaal kwijt kan. Ik kan ook (als het goed gaat) uiteenlopende aspecten van mijn geest direct en vlot vormgeven, alsof ik met een fijnmazig net subtiele schaduwen opschep. En het duurt niet zo lang om er een te voltooiën. Als ik er eenmaal mijn zinnen op zet, is het mogelijk het zonder enige voorbereiding of wat dan ook in een paar dagen af te werken, met één pennentrek als het ware. Soms heb ik zo'n lichte, soepele vorm echt nodig. De vorm van het korte verhaal is – en aan deze uitspraak is de uitdrukkelijke voorwaarde 'voor mij' gekoppeld – evenwel niet de ruimte waarin ik me ten volle en naar hartenlust kan uitleven.

Wanneer ik een verhaal wil schrijven dat voor mezelf waarschijnlijk een belangrijke betekenis zal hebben, als ik met andere woorden 'een allesomvattend verhaal tot stand wil brengen dat de mogelijkheid biedt om mezelf te hernieuwen', heb ik een grotere ruimte nodig, die ik vrij en onbepert kan gebruiken. Ik controleer eerst of zoveel ruimte is verzekerd en ga na of in mezelf genoeg energie is opgeslagen om die ruimte te vullen, waarna ik bij wijze van spreken de kraan volledig opendraai en het werk van lange adem aanvat. De vervulling die ik dan voel is door niets te evenaren. Dat gevoel is

een klasse apart, iets wat ik alleen kan ervaren als ik een roman begin te schrijven.

Zo beschouwd is de roman mijn levenslijn en mag ik het korte verhaal en de novelle strikt genomen een belangrijke oefengrond, een nuttige stap voor het schrijven van mijn romans noemen. Misschien ben ik als een langeafstandsloper die ook wel een behoorlijke tijd neerzet in races van tien-duizend of vijftien-duizend meter op de piste, maar bij wie het uiteindelijk toch om de marathon draait.

Om die reden wil ik het nu graag hebben over het schrijven van romans. Of liever: door de roman als voorbeeld te nemen, wil ik het graag concreet hebben over de wijze waarop ik fictie schrijf. Uiteraard kun je niet veralgemenen. Juist zoals de inhoud van elke roman anders is, verschilt ook telkens weer mijn methode, mijn werkplek en de vereiste tijd. Maar toch blijven het basisprocedé en de basisregels – althans naar mijn indruk – in grote lijnen onveranderd. Dat moet je mijn 'normale manier van werken' noemen, wat voor mij business as usual is dus. Voor een deel wordt het schrijven van een roman pas mogelijk door mezelf zulke welbepaalde patronen op te leggen en zo tot een vaste cyclus in mijn leven en werk te komen. Omdat het gaat om een bezigheid van lange adem, die een ongewone hoeveelheid energie vereist, moet ik er eerst voor zorgen dat ik er conditioneel helemaal klaar voor ben. Als ik dat verzuim, loop ik het risico onderweg mijn krachten te verliezen.

Wanneer ik een roman schrijf, ruim ik eerst netjes op wat (figuurlijk gesproken) nog op mijn tafel ligt. Ik neem daarbij een houding aan van: 'Ik schrijf niets anders dan

mijn roman.' Als ik op dat moment met een reeks essays of zo bezig ben, zal ik die voorlopig stopzetten. Ook werk dat plotseling binnenkomt, neem ik niet aan, tenzij er een bijzondere reden toe is. Als ik eenmaal serieus aan iets begin, kan ik namelijk niets anders meer doen, dat zit in mijn karakter. Vaak doe ik tegelijk nog wel vertaalwerk, zonder deadline, in mijn eigen tempo, maar dat is niet om den brode, eerder ter verstrooiing. Vertalen is in wezen een technische activiteit en dus gebruik je er een ander deel van je hoofd voor dan bij het schrijven van een roman. Daarom heeft het ook geen nadelige invloed op mijn fictie. Misschien is het integendeel nuttig om zulke activiteit gelijktijdig te verrichten, net als het stretchen van mijn spieren, voor het vinden van evenwicht in mijn brein.

Sommige collega's zeggen mogelijk: 'Jij hebt makkelijk praten, maar om voor brood op de plank te zorgen, moet ik toch ook andere klusjes aannemen? Hoe moet ik anders overleven terwijl ik een roman schrijf?' Ik praat hier uiteraard alleen over het systeem dat ik voor mij persoonlijk toepas. In feite zou je van de uitgever een voorschot moeten krijgen, maar in Japan bestaat geen systeem van voorschotten, en mogelijk kun je in de periode dat je aan een lange roman schrijft dus niet in je levensonderhoud voorzien. Maar als ik gewoon even voor mezelf mag spreken: ik heb altijd op die manier mijn romans geschreven, ook in de tijd dat mijn boeken nog niet zo goed verkochten. Om de kost te verdienen heb ik ooit wel ander werk gedaan, routinebaantjes die niets met schrijven te maken hadden (eerder neigend naar fysieke arbeid). Maar opdrachten voor schrijfwerk nam ik in de regel niet aan. De schaarse uitzonderingen in de beginfa-

se van mijn carrière even buiten beschouwing gelaten (voor ik mijn eigen schrijfstijl had ontwikkeld, kwam er wat vallen en opstaan aan te pas), heb ik me in principe bij het schrijven van een roman alleen met die roman beziggehouden.

Vanaf een bepaald moment ging ik mijn romans vaak in het buitenland schrijven. In Japan werd ik namelijk altijd wel met het een of andere klusje lastiggevallen (of met allerlei gezeur). In het buitenland kon ik mijn aandacht concentreren op het schrijven, zonder aan overbodige dingen te denken. Vooral in de beginperiode – een belangrijke periode dus in mijn ontwikkeling van een vast levenspatroon voor het schrijven van romans – leek het beter uit Japan weg te zijn. Dat deed ik voor het eerst in de tweede helft van de jaren tachtig, maar toen had ik er toch nog mijn twijfels bij. Ik vroeg me ongerust af of ik echt zou kunnen overleven als ik zoiets deed. Ik ben normaal gesproken nogal stoutmoedig, maar toen was toch echt de vastberadenheid nodig om mijn schepen achter me te verbranden; er was geen weg terug. Want hoewel ik van de uitgeverij wel een schamel voorschot had weten los te peuteren met de belofte een reisverslag te schrijven (dat werd later het boek *Een verre trom*), moest ik in feite van mijn spaargeld zien rond te komen.

Maar blijkbaar leverde mijn vastberadenheid om nieuwe mogelijkheden te verkennen in mijn geval goede resultaten op. Doordat de roman *Norwegian Wood*, die ik tijdens mijn verblijf in Europa schreef, toevallig (buiten verwachting) goed verkocht, slaagde ik erin mijn leven enige stabiliteit te geven en een soort persoonlijk systeem te ontwikkelen om geruime tijd romans te blijven schrijven. In die zin had ik geluk,

denk ik. Maar toch, al zal het misschien arrogant klinken als ik zoiets zeg, was ik er met geluk alleen niet gekomen. Ook mijn besluitvaardigheid en mijn bereidheid om de uitdaging aan te gaan speelden mee.

Bij een roman is het mijn regel om per dag zo'n tien pagina's te schrijven, gerekend in Japans ruitjespapier voor vierhonderd lettertekens. Dat komt overeen met ongeveer tweeënhalve schermpagina op mijn Mac, maar naar oude gewoonte reken ik nog in die vellen ruitjespapier. Ook als ik nog meer wil schrijven, houd ik er na dat tiental pagina's mee op, en als ik anderzijds vind dat het die dag niet zo goed lukt, doe ik toch mijn best om aan tien pagina's te komen. Bij langdurig werk krijgt regelmaat een belangrijke betekenis, vandaar. Door vol energie door te schrijven wanneer het vlot gaat en te pauzeren wanneer het niet wil vlotten, kweek je geen regelmaat. Daarom schrijf ik dagelijks mijn tien pagina's, met bijna dezelfde precisie waarmee je een tijdkaart in de prikklok duwt.

'Zo doet een artiest dat niet,' zullen sommige mensen misschien tegenwerpen. 'Dat is toch als in een fabriek?' Tja, daar zeg je wat. Misschien is dat inderdaad niet hoe een kunstenaar het doet. Maar waarom moet een romanschrijver zich als een kunstenaar gedragen? Wie heeft dat in godsnaam ooit bepaald? Niemand, toch? We mogen romans schrijven op de manier die we zelf willen. Zodra je inziet dat je helemaal geen kunstenaar hoeft te zijn, valt er ineens een pak van je hart. Voor hij een kunstenaar is, moet een romanschrijver een vrij mens zijn. En doen wat je wilt, wanneer en hoe je dat wilt, dat is voor mij de definitie van een vrij mens. In plaats van een kunstenaar te wor-

den, je druk te maken over de publieke opinie en je in een keurslijf te laten persen, moet je doodeenvoudig een vrije mens worden.

Isak Dinesen zei: 'Ik schrijf elke dag een stukje, zonder hoop, zonder wanhoop.' Op dezelfde manier schrijf ik elke dag mijn tien pagina's. Heel gelijkmatig. 'Zonder hoop, zonder wanhoop' is echt treffend uitgedrukt. Ik sta 's ochtends vroeg op, zet koffie en ga vier, vijf uur aan mijn bureautafel zitten. Als ik per dag tien pagina's schrijf, heb ik er in een maand driehonderd. Een eenvoudig rekensommetje brengt me zo bij achttienhonderd pagina's in een halfjaar. Om een concreet voorbeeld te geven: de eerste versie van *Kafka op het strand* telde achttienhonderd pagina's. Deze roman schreef ik voornamelijk aan de noordkust van het Hawaïaanse eiland Kauai. Omdat daar echt niets te beleven valt en het er bovendien vaak regent, schoot mijn schrijfwerk goed op. Ik ging begin april van start en was in oktober klaar. Dat weet ik nog goed omdat die twee tijdstippen samenvielen met respectievelijk de aanvang van het honkbalseizoen en het begin van de Japan Series. Dat jaar werden de Yakult Swallows kampioen onder coach Wakamatsu. Ik ben al jarenlang een Yakult-fan en ik herinner me dat ik behoorlijk in mijn nopjes was doordat ik een dubbele vreugdekreet kon slaken: één om de kampioenstitel van Yakult en één om het succesvol afronden van mijn roman. Aangezien ik bijna de hele tijd op Kauai verbleef, was het alleen jammer dat ik tijdens het seizoen nauwelijks naar het Jingu-stadion had kunnen gaan.

Maar anders dan bij honkbal begint bij een roman na het voltooiën van de eerste versie

een ander soort wedstrijd. Wat ik zou willen noemen: het echt lekkere stuk, waarin de bestede tijd gaat lonen.

Als de eerste versie klaar is, neem ik even de tijd om op adem te komen (het kan variëren, maar doorgaans rust ik ongeveer een week uit), waarna ik aan de eerste omwerking begin. In mijn geval betekent dat van voren afaan alles grondig herschrijven. Hier pas ik het geheel van de tekst behoorlijk ingrijpend aan. Hoe lang een roman ook is en hoe complex ook zijn structuur, ik laat het verhaal improvisatorisch vorderen, zoals het in me opkomt, op goed geluk, zonder vooraf een plan te maken en zonder te weten hoe het zich zal ontwikkelen of eindigen. Zo schrijven is namelijk een stuk interessanter. Maar die schrijfwijze levert wel aardig wat tegenstrijdige en onlogische passages op. En soms ondergaan de achtergrond en het karakter van de personages onderweg drastische veranderingen. Ook de chronologie raakt weleens in de war. Die passages waar het is misgelopen moet ik een voor een aanpassen, om de logische samenhang van het verhaal te verzekeren. Een flink stuk schrap ik volledig, sommige delen vul ik aan en hier en daar voeg ik nieuwe episodens toe.

Het gebeurt ook, zoals bij *De opwindvogelkronieken* het geval was, dat ik van oordeel ben dat een deel niet goed past in het geheel en een aantal hoofdstukken helemaal weghaal, om dan op basis van dat geschrapte deel een volkomen nieuwe, aparte roman tot stand te brengen (Ten zuiden van de grens). Maar goed, dat is een vrij extreem voorbeeld en meestal blijft wat geschrapt is geschrapt, om voorgoed te verdwijnen.

Die omwerking duurt een of twee maanden. Na afloop laat ik het weer een week lig-

gen en begin dan aan de tweede omwerking. Ook nu herschrijf ik nog voortdurend. Maar ditmaal richt ik me meer op de bijzonderheden en ga ik nog zorgvuldiger te werk. Ik voeg bijvoorbeeld gedetailleerde landschapsbeschrijvingen toe en smuk de toon van de dialogen op. Ik check of er geen tegenstrijdigheden zitten in de ontwikkeling van de verhaallijnen, maak stukken die bij een eerste lectuur moeilijk te begrijpen zijn toegankelijker en zorg ervoor dat alles vlotter en natuurlijker loopt. Dit gaat niet om grootschalige ingrepen, maar om een opeenstapeling van kleine ingrepen. Als ik dat achter de rug heb, neem ik weer even adempauze, waarna de volgende omwerking van start gaat. Deze keer neigt het meer naar corrigeren dan naar het uitvoeren van ingrepen. In deze fase is het van belang na te gaan in welke delen van de plot ik de schroeven steviger moet aandraaien en waar ik ze wat moet lossen.

Een roman is per definitie 'een lang verhaal', en als je in alle hoekjes en gaatjes de schroeven strak aandraait, snijd je de lezer de adem af. Het is belangrijk de tekst hier en daar wat lossere te maken. Op dat vlak moet je de ademhaling correct inschatten. Een goed evenwicht creëren tussen het geheel en de details dus. Uit dat oogpunt breng ik minutieuze wijzigingen aan in de tekst. Nu en dan lichten bepaalde critici een deel van een lange roman eruit en bekritisieren me dan om het schrijven van 'zo'n slordige tekst'. Maar die manier van doen kun je volgens mij niet erg fair noemen. Een roman heeft – net zoals een mens van vlees en bloed – ook behoefte aan wat slordigere, lossere deeltjes. Juist doordat die er zijn, bereik je met de strak aangespannen delen het juiste effect.

**B
U
I**

SASHA MARIANNA SALZMANN

**T
E
N**

**M
E
Z**

ROMAN

**E
L
F**

atlas contact

SASHA SALZMANN

BUITEN MEZELF

NAAR HUIS

Ik weet niet waar we naartoe gaan, alle anderen weten het, ik niet. Ik omklem de jampot, die me tegen de borst is gedrukt, alsof het mijn laatste pop is, en ik kijk hoe ze elkaar door het huis achterna zitten. Papa's handen glimmen zweterig, ze zien eruit als ongewassen borden, ze zijn groot zoals ze langs mijn hoofd zwaaien. Als mijn hoofd daartussen zou komen, pats, en plat is het.

Mijn broer groeit als een halm uit zijn tas, staat er met beide benen in en haalt er spullen uit, mama foetert, dan stopt hij ze weer terug in de tas. Als mama even in de keuken is, haalt hij de grote doos met het piratenschip eruit en verstopt die ver onder zijn bed. Mama komt de gang in waar ik sta, buigt over me heen, haar voorhoofd hangt boven me als een stolp, een hele hemel. Met één hand laat ik de jampot los en ik strijk met mijn vinger over mama's gezicht. De hemel is vettig. Mama slaat mijn hand weg en drukt me nog meer jampotten en blikjes in de armen, ik hou ze allemaal vast en kan niets meer zien. Ze zet een tas op mijn voeten en zegt: 'Jullie moeten onderweg iets behoorlijks eten, jij hebt de tas met proviand'. Ik heb geen flauw idee wat dat betekent, maar ik ben blij dat het iets zoets is en geen kippenbout in aluminiumfolie.

We lopen de trap af, het gaat allemaal niet

zo snel. We wonen op de bovenste verdieping met veel balken en schuine muren in de kamers, beneden is een begrafenisonderneming, daar stinkt het altijd, niet naar lijken maar naar iets wat ik niet ken en waarvan ik niet kan wennen. De potten rinkelen in de tas die ik achter me aan de treden af sleep, papa wil de tas van me overnemen, en op dat moment opent de buurman van de verdieping onder ons de deur.

'Gaat het naar huis?'

'Moeder, vader bezoeken, lang niet gezien.'

'Voor de eerste keer terug?'

Papa knikt.

'De eerste keer vergeet je nooit.'

Papa antwoordt de buurman alsof hij hem een verhaaltje vertelt voor het slapen gaan, hij legt op dezelfde manier nadruk op de woorden, gaat met zijn stem omhoog en omlaag. Mijn broer is al doorgelopen, ik trek voorzichtig de tas langs papa en probeer mijn broer te volgen, het stinkt en het is koud. Beneden achter de etalageruit van de begrafenisondernemer zijn mensen. Ik ben bang voor de gezichten die daar achter glas aan hun bureau zitten, ik ben bang dat ze groen en dood zijn, daarom kijk ik er nooit naar tot ik op straat sta, ik zoek de voeten van mijn broer op de grond. Papa komt het huis uit en ziet me, ik kijk pas op als ik denk dat mama afscheid zwaait, en ze doet het, haar hand hangt even uit het raam, dan

vliegt het raam weer dicht, en papa begint te zingen.

Пора, пора порадуемся на своём веку – het is tijd, het is tijd ons op deze tijd te verheugen.

ZONDER TIJD

De tegels van de toiletten van Atatürk International Airport koelden Ali's linker-slaap. Het beeld voor haar ogen werd niet scherper, in de spleet tussen de wand van het hokje en de vloer vervaagden hakken tot brokjes kolen, bewogen zwart op en neer in de lucht, schampten voorbij, ze hoorde stemmen, maar zonder taal, allemaal door elkaar, mededelingen die klonken als echo's. Ali proefde kip. Al had ze er tijdens de vlucht geen gegeten, al jaren niet, toch zat er een bedorven kippenbout in haar keel. Ze is hier al eens geweest. Precies zo. Precies zo heeft ze al een keer op de vloer gelegen met een dode vogel in haar keel, en er waren veters naar haar toe komen kruipen als insecten. Maar wanneer? Wanneer was dat geweest?

Haar ogen waren droog van de vlucht, haar oogleden krasten over haar oogappels, een chronisch gebrek aan traanvocht hadden de artsen al lang geleden gediagnosticeerd. 'En wat moet ik doen, druppelen?' – 'Knipper maar als het pijn doet, als het jeukt gewoon vaak knippen, dan komt het vocht vanzelf.' Maar dat hielp niet. Ze ademde langzaam, luisterde. Naaldhakken en vurende rubberzolen gaven buiten de maat aan, allemaal hadden ze haast, haast om de terminal uit te komen, uit de niet-lucht, daar wachtten mensen op hen na de lange vlucht, nog even naar de wc, de kringen on-

der de ogen poederen, lippen bevochtigen, haren kammen en dan in de armen van de wachtenden springen als in warm water.

Ali had geen idee of er iemand op haar wachtte, ze hoopte van wel, maar ze wist het niet. Ze lag op de grond en sloeg met haar oogleden zoals een vlieg met zijn vleugels. Ze wilde roken, heel dringend, de smaak van gesmolten, geleachtig vet uit haar mond wegroken, die wens trok haar aan haar kraag omhoog en het wc-hokje uit. Ze leunde op de wasbak, vermeed het in de spiegel te kijken, hield haar lippen onder de waterstraal, een vrouw stootte haar aan en gebaarde dat ze dat water niet mocht drinken, gaf haar een plastic fles. Ali klemde haar lippen om de smalle hals van de fles en dronk zonder geluid te maken, de vrouw pakte de lege fles weer aan en streek Ali door haar krullen, leek ze te fatsoeneren. Vervolgens streek ze met haar duim over de dunne huid onder Ali's ogen en over haar spitse kin, hield die even vast. Ali glimlachte, de vrouw ook. Toen liepen ze allebei met langzame passen naar buiten de hal in, Ali volgde de vrouw, volgde de anderen, die wisten waar ze naartoe moesten, ze liep naast de transportband waarop mensen elkaar aanstootten, volgde de galm van de marmeren vloer, sloot aan bij de rij wachtenden voor de pascontrole, werd ongeduldig, wilde de rij laten opschuiven, maar die zat vast, en het enige wat haar restte was naar links en naar rechts te kijken. Haar hoofd roteerde. De hele wereld stond hier in de rij. Minirokken, boerka's, snorren in alle modellen en kleuren, zonnebrillen in alle maten, opgespoten lippen in alle vormen, kinderen in kinderwagens, kinderen op de rug, op de schouders, tussen de voeten, de menigte omsloot Ali stevig aan beide kanten zodat

ze niet kon omvallen. Een klein meisje drukte zich tegen de wand van plexiglas bij de afzetting, een van de ruiten knalde eruit, het kind krijsde. De moeder baande zich een weg door de menigte naar haar kind en schudde het hard door elkaar.

Ali proefde nog een keer heel duidelijk kip achter in haar keel en zocht naar haar paspoort.

De douanebeambte keek lang naar de plek waar Ali haar foto vermoedde, en vervolgens op naar haar en weer naar haar legitimatiebewijs, telkens weer, alsof hij steeds dieper kon kijken, een jonge man, nog jonger dan Ali, maar al met schouders zoals oude mannen ze hebben, ingevallen en hard geworden. In zijn lichtblauwe overhemd, dat door zijn borst niet werd opgevuld, scheen hij ver van zijn controlecabine, ver van het vliegveld, ver van zijn land door de aardkost heen te kijken en vandaar weer in Ali's gezicht. Als in een reflex veegde ze over haar kin, ze had niet overgegeven, of toch, ze wist het nu niet meer zeker, zat er iets op haar kin, ze had het gevoel dat er nog uitgekotste kip uit haar mond hing, ze trok haar mondhoeken met alle kracht op en haar linkerwenkbrauw ging mee omhoog.

De jongen aan de andere kant van de ruit keek haar aan, krom van zijn stoel en ging de cabine uit, liep naar achteren. Ali leunde op de smalle balie voor het glas, keek hem met bekraste ogen na, hoe hij haar pas aan een collega liet zien, met zijn vinger erop tikte, zijn hoofd schudde, weer terugkwam en iets zei wat ze niet verstond, maar ze wist waaraan hij twijfelde. Of zij wel zij was. Ze zag er niet meer uit zoals op de pasfoto, haar haren waren kort, en ook verder was er het een en ander in haar gezicht veranderd. Dat zei iedereen, zelfs haar moeder

gaf toe haar op foto's niet te herkennen, maar wat wilde dat nu zeggen. De andere beambte kwam de cabine in en stelde Ali de gebruikelijke vragen. Ali loog om de beide mannen niet nog meer in de war te brengen, ze ging een goede vriend opzoeken, de gewone gang van zaken.

'Hoelang?'

'Dat weet ik niet.'

'Meer dan drie maanden mag je niet blijven.'

'Dat weet ik.'

'Voor de eerste keer?'

'Is er iets mis met mijn paspoort?'

'De vrouw op de foto lijkt op jou.'

'Dat komt omdat ik die vrouw ben.'

'Ja, maar het zou ook anders kunnen zitten.'

'Hoe zou het dan zitten?'

'Dat dit een gekochte pas is en jij...'

'En ik?'

'We hebben in dit land een probleem met import uit Rusland. Vrouwen, bedoel ik. Import van vrouwen.'

Ali opende haar mond en wilde iets zeggen als: 'Maar ik kom toch uit Berlijn!' of 'Zie ik er dan zo uit?' In plaats daarvan kreeg ze een lachbui, die ze probeerde te onderdrukken, het gelach kwam uit haar geschooten en vloog tegen de ruit, waarachter de twee beampten haar vol walging aankeken. Ali drukte haar vingers tegen haar lippen, haar tas viel op haar voeten, ze keek omlaag en weer omhoog, keek om zich heen, de hele rij met wachtenden, alle minirokken en brillen en snorren draaiden zich in haar richting en smiespelden. De beampten wachtten tot Ali's rode hoofd weer op haar schouders tot rust was gekomen, haar ogen waren vochtig van de lachtranen, ze keek in de verwarde gezichten van de mannen en

probeerde niet meer te grijnzen.

‘Is er een mogelijkheid om te bewijzen dat ik geen Russische hoer ben?’ vroeg ze.

De twee beambten keken haar aan alsof ze een en dezelfde persoon waren, keken door haar heen, vervolgens tilde een van hen zijn hand op, sloeg driemaal met een stempel op de tafel zonder haar uit het oog te verliezen, er zoemde iets, ze greep haar tas en duwde de deur open.

Oom Cemal stond helemaal vooraan in de menigte wachtenden, die zich als een palm over de versperring boog. Hij had zich blijkbaar met geweld een weg gebaand en bij de mannen om hem heen zijn ellebogen in de ribben gestoten, dat was aan hun gezichten af te lezen, en nu hij Ali door de poort van de hal zag komen, stak hij zijn armen in de lucht en gaf daarbij een kleine man, wiens snor zijn halve gezicht bedekte, een hoekslag op zijn kin. De man wankelde, maar kon in het dichte gedrang niet vallen, Cemal keek even geërgerd naar de schreeuwende snor en toen weer snel naar Ali, straalde en wees met zijn wijsvinger naar opzij, ze moest de terminal links verlaten, daar zou hij op haar wachten.

Cemal, Cemo, Cemal Bey was de oom van Elyas, met wie ze zo’n beetje opgegroeid was, of beter vergroeid, en dus was Cemal ook haar oom, ook al zag ze hem nu pas voor het eerst. Elyas had het nooit over zijn oom gehad, maar toen Ali zei dat ze naar Istanbul ging, drukte hij haar het telefoonnummer van zijn oom in de hand en zei dat Cemal haar van het vliegveld zou ophalen. En dat had hij gedaan. Hij omhelsde haar alsof hij zijn leven lang niets anders had gedaan, hij pakte haar koffer en ze gingen buiten voor de deur een sigaret staan draaien. Ali zei niets tegen Cemal over de reden

waarom ze zo laat uit de aankomsthal was gekomen, zei niet dat ze zich op het toilet had opgesloten, met haar hoofd op de tegels, dat haar bloedsomloop de snelheid buiten haar borstkas niet had kunnen bijhouden, zoiets vertel je niet ter begroeting, je deelt sigaretten met elkaar als oude vrienden, en vanaf dat moment ben je dat ook.

Bij de eerste trek van haar sjekkie viel Ali weer om. Cemal droeg haar naar de taxi en toen naar boven naar zijn woning. Ze werd wakker op Cemals sofa in een blauw betegeld vertrek met enkel een flikkerende zwijgende televisie aan de muur en een zware schrijftafel voor het raam, de klimop leek van buiten de kamer in te groeien. Ze had het gevoel jaren te hebben geslapen. Cemal zat voor de tv te roken, met zijn handen op zijn bovenbenen steunend, zijn silhouet maakte veel bochten, zijn kin bewoog licht, alsof hij met zijn mond dicht praatte. De as van zijn sigaret viel naast zijn schoen op de grond. Hij had een groot gezicht, groter dan zijn hoofd, het breidde zich naar alle kanten uit, zijn neus stak ver naar voren, zijn ogen ook, hij had lange, dichte wimpers, die zich ver omhoog naar zijn voorhoofd bogen. Ali keek hem aan en dacht dat ze nooit meer ergens naartoe zou gaan.

Cemal stond op, haalde dampende çay uit de keuken, gaf haar een buikig glas en wees naar de tafel bij het raam. ‘Dat zijn de sleutels voor je appartement. Maar het hoeft niet. Je kunt ook hier blijven.’

De volgende dag liet Cemal haar het appartement zien, en ze was op slag verliefd. Vooral op het dak waar ze vanaf het terras op kon springen en waarvan je over de Gouden Hoorn tot Kasımpaşa uitkeek. Ze werd verliefd op de kamers met de vele hoeken en op het steile straatje voor het huis, dat je staan-

de naar beneden kon glijden.

Maar meer nog werd Ali verliefd op de lege avonden waarop ze met oom Cemal in zijn kantoor om het hardst rookte tot het gekras in hun kelen hoorbaar werd, tot hun ogen dichtvielen, tot ze allebei van hun stoel gleden maar toch nog verder praatten. Tegen de avond ging Ali dan wandelen, struinde rond Cemals huis tot ze moe werd, klopte voorzichtig op zijn deur, ging op de sofa liggen en wende eraan daar boven fotoboeken onder Cemals eindeloze verhalen in slaap te vallen, werd midden in de nacht weer wakker, zocht met rode ogen haar schoenen in de gang en wachtte erop dat Cemal ze haar weer uit de hand nam.

‘Waar wil je naartoe, je gaat nu toch niet naar huis, het is veel te laat.’

‘Jawel, ik ga, ik kan nog lopen.’

‘Ja, je kunt nog lopen, maar de anderen kunnen het sneller. Je wilt toch nu niet naar Tarlaşaşı lopen.’

Dan gingen ze weer zitten, rookten en praatten zonder inhoud, praatten om elkaars stemmen te horen.

Sinds ze naar Istanbul was gekomen, hoorde ze hoe gevaarlijk Tarlaşaşı was voor een jonge vrouw, voor iedereen trouwens. ‘Al die Roma en Koerden en de travestieten, en de hele wereld is slecht, dat weet je toch.’

‘Ja, ik weet het, de hele wereld is slecht, maar toch niet in Tarlaşaşı.’

‘Slaap hier, kuşum. Ik haal een deken voor je.’

En meestal bleef Ali, ook de rode puntjes op haar polsen en onder haar kin konden haar daar niet van weerhouden.

Sommigen zochten het oude Istanbul in de moskeeën en op de stoomschepen tussen Europa en Azië, kochten nostalgie van plastic op de bazaar en zetten die naast hun

stukjes van de Berlijnse Muur in de vitrines van San Francisco, Moskou en Riad. Ali vond haar Istanbul op de roestbruine sofa bij oom Cemal met de bedwantsen in de kussens, die tegen vieren in alle vroegte begonnen haar bloed te zuigen, en daar tegen vijven mee klaar waren. Ze werd wakker tegen een uur of acht met steeds groter wordende rode, jeukende bultjes op haar onderarmen en in haar gezicht, en als ze Cemal ernaar vroeg, zei hij dat het aan het water lag. ‘Die oude leidingen, ik moet daar iets aan doen, er komt bruin water uit, ik weet het.’ Bedwantsen had hij niet, onmogelijk.

Ze sproeide haar hele appartement in de Aynalı Çeşme met gif uit de apotheek, ging op het balkon zitten en rookte in de hoop dat het Veteranyi-boek dat ze aan het lezen was, pas uit zou zijn als alle bedwantsen dood waren. Toen ze zeker wist dat geen enkel exemplaar van het ongedierte de aanval had overleefd en ze geen rode bultjes meer zou krijgen ging ze weer bij oom Cemal langs, sliep op zijn sofa en sleepte opnieuw kleine beestjes in haar haren en haar kleren mee naar de Aynalı Çeşme.

Vandaag kon het Ali allemaal niets meer schelen. Ze drukte haar hoofd in de kussens van de sofa, probeerde er zo diep mogelijk in te duiken, en zei tegen de bedwantsen dat ze haar helemaal mochten leegzuigen en niets van haar overlaten. Ze moesten haar maar opvreten en in piepkleine stukjes de hele stad in dragen. Dan kon ze gewoon hier blijven liggen, hoefde ze niets meer te doen, zich niet meer te bewegen en ze zou tussen de kussens van de sofa verdwijnen als een kruimelig koekje. Haar ogen waren wijd opengesperd en deden pijn van de droogte. Ali knipperde af en toe om de stoffilm weg

te vegen. Het hielp niet, hij kwam telkens weer, viel van het plafond, dwarrelde uit de airconditioning over haar heen, wervelde in wolkjes uit haar mond.

Anton zou niets van zich laten horen. Hij was waarschijnlijk niet eens in de stad. De verwachtingen waren dat er heel binnenkort iets ergs in Turkije zou gebeuren, yılmaz Güney was al lang dood, en oom Cemal sprong rond zijn schrijftafel en vertelde haar het verhaal dat hij telkens weer vertelde. Het verhaal van yılmaz Güneys vrouw en de openbare aanklager, die haar had beledigd en die daarvoor door yılmaz Güney in zijn rechteroog was geschoten. En hij, Cemal, was daarbij geweest. Nee, hij was er niet bij geweest, maar hij had hem verdedigd voor de rechtbank toen hij nog een beroemde advocaat was. Hij had ook Öcalan verdedigd, of nee, hij wilde hem verdedigen, maar daar kwam het nooit van, en nu liet Öcalan al een halfjaar niets meer van zich horen, terwijl hij toch altijd als profeet van het verzet aankondigingen deed, wat zou kunnen betekenen dat hij in de gevangenis gestorven was, en als dat zo was, dan kwam er in elk geval heel snel burgeroorlog in dit land, of eigenlijk was die er al, maar dan kwam hij in de steden, de grote steden, en dan in de hele wereld, maar dan, ook dan, zou hij, Cemal, niet opgeven. Dat alles vertelde hij Ali of meer aan zichzelf terwijl hij met een plumeau in de weer was alsof het daarbij om meer ging dan alleen maar stofwolken. Ze luisterde nauwelijks naar hem, sloeg hem gade bij zijn gehaaste bewegingen door de woning en had het gevoel dat hij een tol was die op de tegels ronddraaide en daarbij tegen tafelpoten stootte. Zijn rondingen maakten haar aan het lachen, en als hij niet zo snel was geweest, had ze graag

haar armen om hem heengeslagen, maar dat ging niet, dus liet ze hem vertellen. Onophoudelijk over zichzelf vertellen, zijn eigen levensgeschiedenis in verschillende varianten.

Zeventig of tweeënzeventig jaar geleden was hij in Istanbul op de wereld gekomen, in Zeytinburnu, een wijk die op zand gebouwd was en bij de volgende aardbeving tussen de aardplaten zou wegzakken, zijn moeder van in de negentig woonde daar nog. Cemal was de op één na jongste van acht kinderen geweest, allemaal sliepen ze naast elkaar op de grond, allemaal werden ze in hetzelfde badwater gewassen, hij kwam als tweede in het bad, vervolgens het kind dat net boven hem kwam enzovoort, vader mocht zich dan in een grijsbruine soep wassen. Waar zijn moeder zich waste, had Cemal nooit gezien.

Cemal was de eerste in zijn familie die gestudeerd had, de eerste die in een net pak naar huis kwam en daar door zijn broers en zussen om werd uitgelachen. Hij verdedigde belangrijke mensen voor de rechtbank, werd zelf telkens weer gearresteerd, wanneer en onder welke omstandigheden, daar waren te veel verschillende verhalen over, allemaal eindigden ze ermee dat Cemal na acht maanden gevangenisstraf naar zijn moeder kwam, die plotseling gesluierd aan de keukentafel zat, na vijftig jaar zonder hoofddoek, en ze over Cemals leven zo'n ruzie kregen, dat hij haar nooit meer bezocht. Ze leerde noch zijn eerste, noch zijn tweede vrouw kennen, soms had hij het ook over drie huwelijken, het einde was altijd hetzelfde: ze hielden van hem, maar hij moest werken.

Soms maakte Cemal aanstalten iets over zijn vader te vertellen, maar hij kwam nooit

verder dan het openen van zijn gebarsten, volle lippen, die droger werden bij het inademen, zijn tong streek over de binnenkant van zijn wangen en bevochtigde zijn mondhoeken, meer ging niet. En Ali vroeg niet door.

De afgelopen jaren had Cemal zijn woning steeds minder vaak verlaten, zijn woning die tevens zijn kantoor was en zijn hamam en wat niet allemaal meer, waarom zou hij ook, de jongen uit de winkel beneden, Orhan, bracht alles wat hij nodig had naar de eerste verdieping – melk, sigaretten, vlees. De klimop voor zijn raam beschermde tegen de zon; op die manier kon hij nog aan dingen geloven en hoefde hij niet te zien dat rond zijn kantoor allang cafés waren geopend die hun uithangborden alleen nog maar in het Engels volschreven en overal op free wifi attent maakten, en dat zelfs de groenteman was weggetrokken, Oğuz, al tweeënveertig jaar zijn vriend, die in de smalle portiek tussen Cemals kantoor en de slager perziken zo groot als bokshandschoenen had verkocht. Cemal wist niet waarom Oğuz zo lang niets van zich had laten horen, hij wist niet dat die nu met een verkooptablet op het Taksimplein stond en kleurige vogelfluitjes aan toeristen verkocht. Cemal wist ook niet dat in het aangrenzende pand Hotel Zürich was geopend en dat de straten werden gevuld door hele hordes toeristen, die graag bij madame Coco op de hoek hun samowar als aandenken voor thuis kochten, en dat de winkel beneden in het huis, waar de kleine Orhan zijn veel te oude vader hielp, niet goed liep en dat ook die twee binnenkort zouden vertrekken en dat daar waarschijnlijk ook een wifi-teken op het gevelvenster zou worden geschilderd. Waarom zou Cemal die wereld

in moeten, als bij hem nog de oude sofa stond en de vloer met zwart-witte en de wanden met turquoise tegels betegeld waren.

Cemal had iets nodig waarin hij kon geloven. Hij geloofde in de Democratische Partij van het Volk, in Marx, in jonge vrouwen die een keer in de maand bij hem verschenen en huilend en lachend om geld vroegen. Hij geloofde in de liefde, en hij geloofde dat Ali Anton zou terugvinden in een stad met bijna vijftien miljoen inwoners, zonder een levensteken van hem, zonder te weten of hij daar ooit was geweest, want dat een ansichtkaart vanuit Istanbul was verstuurd, hoefde nog niets te betekenen.

Hij was met Ali op politiebureaus geweest om briefjes van Antons vermissing op te hangen, en op een van die bureaus kwam hij een oude schoolvriend tegen, die vroeger een paar klassen lager had gezeten en een paar hoofden kleiner was geweest en op wie Cemal op het schoolplein had gepast. Tijdens het urenlange kussen, omarmen en theedrinken wees Cemal telkens weer met zijn vlakke hand naar Ali: 'Zoals zij, hij ziet eruit zoals zij!' De schoolvriend nam Ali van top tot teen op, haar bruine korte krullen, die ze niet kamde en die aan de punten geklit als een driehoek omhoog stonden, de dunne, blauwig doorschemerende huid onder haar ronde ogen, de afhangende schouder, hij omhelsde Cemal, kustte hem nog een keer links en rechts en zei dat er geen kans op succes was behalve als het lot of God het zo wilde, toen ademden beide mannen uit en staken ieder een sigaret op. Ali deed het hen na zonder te weten waarover ze hadden gesproken, en Cemal zei tegen Ali dat het allemaal hoe dan ook zou worden opgelost.

RODE

Leni
Zumas

ROMAN
atlas contact

KLOK

LENI ZUMAS

RODE KLOK

DE BIOGRAFE

In een ruimte voor vrouwen met een defect lichaam wacht de biografe van Eivør Mínervudottír op haar beurt. Ze draagt een joggingbroek, heeft een blanke huid en sproeten op haar wangen, is niet jong, niet oud. Voordat ze naar binnen wordt geroepen om plaats te nemen in de beugels en haar vagina te laten binnendringen door een staaf die zwarte beelden van haar eierstokken en baarmoeder op een scherm tovert, kijkt de biografe naar alle trouwringen in de wacht-ruimte. Grote edelstenen, brede glimmende banden. Ze vertoeven aan de vingers van vrouwen met leren sofa's en kredietwaardige echtgenoten, maar ook met cellen, eileiders en bloed die hun primitieve taak niet weten te vervullen. Dat verhaal houdt de biografe zich in elk geval voor. Het is een simpel, comfortabel verhaal, waardoor ze niet hoeft te bedenken wat er zich in de hoofden van die vrouwen afspeelt, of in de hoofden van de echtgenoten die hen soms vergezellen.

Verpleegster Kribbig draagt een neonroze pruik en een outfit van plastic banden die bijna haar hele bovenlichaam onbedekt laat, inclusief een groot deel van haar borsten. 'Fijne Halloween,' zegt ze bij wijze van uitleg.

'Insgelijks,' zegt de biografe.

'Laten we maar eens wat levenssap opzuigen.'

'Pardon?'

'Ander woord voor bloed.'

'Hm,' reageert de biografe beleefd.

Kribbig vindt niet meteen een ader, moet porren en dat doet pijn. 'Waar ben je nou, meneertje?' vraagt ze de ader. De elleboogholtes van de biografe zijn bont en blauw door het maandenlange prikken. Gelukkig zijn lange mouwen heel gewoon in dit deel van de wereld.

'Is opoe weer op bezoek geweest?' vraagt Kribbig.

'Meedogenloos.'

'Tja, Roberta, het lichaam is een mysterie. Kijk eens aan... hébbes.' Bloed kolkt het buisje in. Het zal ze vertellen hoeveel follikelstimulerend hormoon, estradiol en progesteron het lichaam van de biografe aanmaakt. Je hebt goede en slechte getallen. Kribbig zet het buisje in een rek naast andere kleine kokers met bloed.

Een halfuur later wordt er op de deur van de behandelkamer geklopt – als waarschuwing, niet als verzoek om toestemming. Er komt een man binnen. Hij draagt een leren broek, een pilotenbril, een pruik met zwarte krullen en een platte hoed.

'Ik ben die ene van die band,' zegt dr. Kalbfleisch.

‘Wauw,’ zegt de biografe. Het stoort haar dat hij er zo sexy uitziet.

‘Zullen we eens kijken?’ Hij ploft met zijn in leer gehulde billen op een kruk voor haar geopende benen, zegt ‘Oeps!’ en zet de zonnebril af. Kalbfleisch heeft football gespeeld bij een universiteit aan de oostkust en ziet er nog steeds studentikoos uit. Hij heeft een gouden huid, luistert slecht, glimlacht als hij sombere statistieken opsomt. De verpleegster heeft het dossier van de biografe en een pen in haar handen om de metingen te noteren. De dokter zal de dikte van het slijmvlies afroepen, de grootte van de follikels, het aantal follikels. Tel deze getallen op bij de leeftijd van de biografe (42), haar follikelstimulerend hormoongehalte (14,3) en de buitentemperatuur (13), en deel dit door het aantal mieren in de vierkante meter grond direct onder hun voeten (87) en je krijgt de kans van slagen. De kans op een kind.

Terwijl de latexhandschoenen aan gaan: ‘Oké, Roberta, laten we eens kijken hoe het ervoor staat.’

Als je een schaal van één tot tien aanhoudt, waarbij tien de doordringende stank van oude kaas is en één compleet reukloos, hoe zou hij dan de geur van haar vagina beoordelen? Hoe verhoudt deze zich tot de andere vagina’s die in deze behandelkamer voorbijkomen, dag in, dag uit, jaren van vagina’s, als een zwerm van vulvische geesten? Er zijn genoeg vrouwen die zich niet vooraf wassen, of die lijden aan een schimmelinfectie, of die gewoon van nature een stinkende schaamstreek hebben. Kalbfleisch heeft vast al aardig wat ranzige luchtjes geroken.

Hij brengt de echostaaf in, bedekt met neonblauwe gel, en drukt hem tegen haar

baarmoederhals. ‘Je slijmvlies is mooi dun,’ zegt hij. ‘Tien komma vijf. Precies hoe we het willen hebben.’ Op de monitor is het baarmoederslijmvlies van de biografe een krijtwitte lijn om een zwarte bol, nauwelijks substantieel genoeg om te kunnen opmeten, zo lijkt het, maar Kalbfleisch is een getrainde professional die ze haar volledige vertrouwen schenkt. En haar geld – zoveel geld dat de getallen fictief lijken, mythisch, als details uit een verhaal over geld in plaats van geld dat iemand daadwerkelijk bezit. De biografe bezit het in elk geval niet. Ze betaalt met creditcards.

De dokter gaat verder naar de eierstokken, schuivend en draaiend met de staaf tot hij de juiste hoek heeft gevonden. ‘Dit is de rechterkant. Mooi kluitje follikels...’ De eicellen zelf zijn te klein om te kunnen zien, zelfs na vergroting, maar de eiblaasjes – zwarte gaten op het grijzige scherm – kunnen wel worden geteld.

‘Duimen maar,’ zegt Kalbfleisch terwijl hij de staaf voorzichtig weer naar buiten trekt.

Dokter, heb ik echt een mooi kluitje?

Hij rolt weg van haar kruis en trekt zijn handschoenen uit. ‘De afgelopen cycli’ – kijkend naar haar dossier, niet naar haar – ‘heb je Clomid geslikt om de ovulatie te stimuleren.’

Dat hoeft hij haar niet te vertellen.

‘Helaas zorgt Clomid er ook voor dat het baarmoederslijmvlies slinkt, dus we adviseren patiënten om het niet te lang achter elkaar te gebruiken. Jij hebt het al een behoorlijke tijd gebruikt.’

Pardon?

Dat had ze zelf moeten opzoeken.

‘Dus deze keer moeten we een andere methode proberen. Een ander medicijn dat de

kansen bij sommige geriatrische gevallen verbeterd.’

‘Geriatrisch? Ik ben toch niet bejaard?’

‘Het is maar een medische term.’ Hij kijkt niet op van het recept dat hij uitschrijft. ‘Zij zal het gebruik van de medicatie uitleggen en dan zien we je hier weer op dag negen.’ Hij geeft het dossier aan de verpleegster, staat op en trekt zijn leren kruis recht, waarna hij de kamer uit marcheert.

Klootzak in het Faeröers: reyvarhol.

Kribbig zegt: ‘Oké, je moet dit vandaag ophalen en morgenochtend beginnen met innemen, op een lege maag. Tien dagen lang, elke ochtend. Tijdens het gebruik kan je vaginale afscheiding een vieze geur afgeven.’

‘Fijn,’ zegt de biografe.

‘Sommige vrouwen noemen de geur nogal, eh, verrassend,’ gaat ze verder. ‘Veront-rustend, zelfs. Maar wat je ook doet, gebruik geen vaginale douche. Dan komen er chemicaliën in de schede, snap je, en die kunnen de pH-waarde van de baarmoeder verstoren als ze via de baarmoederhals naar binnen weten te dringen.’

De biografe heeft nog nooit een vaginale douche gebruikt, en ze kent ook niemand die dit wel doet.

‘Nog vragen?’ zegt de verpleegster.

‘Wat doet’ – ze tuurt even naar het recept – ‘Ovutran precies?’

‘Het stimuleert de ovulatie.’

‘Maar op welke manier?’

‘Dat moet je de dokter vragen.’

Ze onderwerpt haar schaamstreek aan allerlei indringingen, zonder ook maar iets te begrijpen van wat er allemaal mee wordt gedaan. Ineens lijkt dit afschuwelijk. Hoe kun je in je eentje een kind opvoeden als je niet eens weet wat ze allemaal met je schaamstreek doen?

‘Kan dat nu?’ vraagt ze.

‘Hij is al bij een andere patiënt. Je kunt het beste even naar de kliniek bellen.’

‘Maar ik ben in de kliniek. Kan hij niet... Of is er niet iemand anders die...’

‘Sorry, het is vandaag extra druk. Halloween, hè?’

‘Waarom is het drukker met Halloween?’

‘Het is een feestdag.’

‘Geen officiële feestdag. De banken zijn open en de post wordt bezorgd.’

‘Gewoon even,’ zegt Kribbig langzaam en nadrukkelijk, ‘naar de kliniek bellen.’

De eerste keer dat het niet was gelukt, moest de biografe huilen. Ze stond in de rij om flosdraad te kopen – ze had zich voorgeno-men haar mondhygiëne te verbeteren aan-gezien ze moeder zou worden – toen er werd gebeld: een van de verpleegsters. ‘Het spijt me, lieverd, maar je testuitslag is negatief.’ De biografe zei bedankt, oké, bedankt en verbrak de verbinding voordat de tranen be-gonnen te stromen. Ondanks de statistie-ken en Kalbfleisch’ waarschuwend: ‘Dit werkt niet bij iedereen’, had de biografe ge-dacht dat het vlot zou gaan. Injecteer mil-joenen zaadcellen van een negentienjarige biologiestudent, vlak voordat het eitje vrij-komt; zaadcel en eitje vinden elkaar in de warme tunnel – hoe kon er nou géén be-vruchting plaatsvinden? Niet meer zo dom zijn, schreef ze in haar notitieboekje, onder Directe maatregelen.

Ze rijdt westwaarts over de Highway 22 naar donkere heuvels dichtbegroeid met den-nen, sparren en pijnbomen. Oregon heeft de mooiste bomen van Amerika, rijzig en

ruig gevormd, alpijns onheilspellend. Haar dankbaarheid voor de bomen tempert haar wrok tegen de dokter. Op twee uur rijden van zijn kliniek bereikt haar auto de top van de kustweg en komt de kerktoeren in zicht, gevolgd door de rest van het stadje, verscholen tussen glooiende heuvels die naar het water aflopen. Er kringelt rook uit de schoorsteen van de pub. Er liggen visnetten op het strand gestapeld. In Newville kun je zien hoe de zee het land wegvreet, steeds weer, onophoudelijk. Miljoenen hectaren abyssale vlakke. De zee vraagt geen toestemming en wacht niet op instructies. De zee worstelt niet met de vraag wat hij in godsnaam hoort te doen. Vandaag zijn de golven hoog, met witte schuimkoppen, beukend op de klippen. ‘Woeste zee,’ zo zegt men, maar de biografie vindt het niet juist om menselijke gevoelens toe te schrijven aan een verschijnsel dat zo onmenselijk zichzelf is. Het water raast om redenen waar geen woorden voor bestaan.

Central Coast Regional High School zoekt (Amerikaanse / Wereld-) geschiedenisdocent. Bachelordiploma vereist. Locatie: Newville, Oregon, vissersdorpje aan rustige zeehaven, langstreckende walvissen. Directeur met Ivy League-achtergrond streeft naar creëren van dynamische, innovatieve leeromgeving.

De biografie had gesolliciteerd vanwege de ‘rustige zeehaven’ en omdat er geen ervaring werd gevraagd. Haar korte sollicitatiegesprek bestond uit weinig meer dan dat de directeur, meneer Fivey, een samenvatting gaf van zijn favoriete maritieme romans en tot twee keer toe de naam van zijn universiteit noemde. Hij zei dat ze haar lesbevoegdheid in twee zomervakanties kon halen. Ze-

ven jaar woont ze inmiddels in de luwte van mistige, altijdgroene bergen en driehonderd meter hoge kliffen die steil aflopen naar de zee. Het regent onophoudelijk. Vrachtwagens met boomstammen blokkeren het verkeer op de kustweg, dorpingen werken als visser of maken spullen voor toeristen, in de pub hangt een lijst van oude scheepswrakken, de tsunami-sirene wordt maandelijks getest en de leerlingen moeten haar aanspreken met ‘juffrouw’ alsof ze bedienden zijn.

Ze begint de les volgens haar vaste programma, maar als ze kinnen op vuisten ziet wegzakken, besluit ze hiervan af te wijken. Wereldgeschiedenis voor de vierde klas – de hele wereld in veertig weken, met een stom lesboek dat ze contractueel verplicht is te gebruiken – kan niet worden volgehouden zonder omwegen. Deze kinderen zijn tenslotte nog niet verloren. Ze staren haar aan met het babyvet nog op hun gezicht, balancerend op het randje van complete onverschilligheid. Op dit moment kan het ze nog wel iets schelen, maar voor de meeste van hen zal dat niet lang meer duren. De biografie zegt dat ze hun boek mogen dichtslaan, een opdracht die ze graag opvolgen. Met hernieuwde zwijgzaamheid kijken ze haar aan. Ze zullen een verhaal te horen krijgen, kunnen weer even een kind zijn, van wie niets wordt gevraagd.

‘Boudicca was de koningin van de Keltische Iceni-stam in het huidige Norfolk in Engeland. De Romeinen waren het land binnengevallen en hadden de macht overgenomen. Toen haar man stierf, liet hij zijn fortuin aan haar en hun dochters na, maar de Romeinen trokken zich niets aan van zijn testament, stalen het fortuin, geselden

Boudicca en verkrachten de dochters.’

Een leerling: ‘Wat is “geselen”?’

Een ander: ‘Helemaal verrot slaan.’

‘De Romeinen hadden haar vorstelijk genaaid’ – iemand moet hierom grinniken, tot tevredenheid van de biografe – ‘dus in 61 na Christus leidde ze haar volk in een opstand. De Icenii vochten hard. Ze dreven de Romeinen helemaal terug naar Londen. Maar vergeet niet dat de Romeinse soldaten behoorlijk gemotiveerd waren om te winnen, want als ze verloren, konden ze erop rekenen dat ze aan het spit werden geregen en/of levend werden gekookt, nadat ze hadden toegekeken hoe hun ingewanden uit hun lijf waren gerukt.’

‘Wreed, man,’ zegt een jongen.

‘Uiteindelijk waren de Romeinse strijdkrachten te sterk voor de Icenii. Boudicca werd ziek, of ze heeft zichzelf vergiftigd om te voorkomen dat ze gevangen werd genomen. Hoe dan ook, ze stierf. Maar het gaat niet om wie er heeft gewonnen. Het punt is...’ Ze zwijgt even, zich bewust van vierentwintig blikken.

In de stilte zegt de grinnikerd aarzelend: ‘Je moet vrouwen niet boos maken?’

Dat vinden ze leuk. Ze zijn dol op leuzen.

‘Nou,’ zegt de biografe, ‘zoiets, ja. Maar het is meer dan dat. We moeten ook bedenken...’

De bel.

Een explosie van geschraap en geschuiifel, mensen die blij zijn om te gaan. ‘Tot ziens, juffrouw!’ ‘Fijne dag, juffrouw.’

De grinnikerd, Mattie Quarles, draait voor het bureau van de biografe. ‘Komt daar het woord “boete” vandaan?’

‘Dat zou leuk zijn geweest,’ zegt de biografe, ‘maar “boete” stamt geloof ik uit de

dertiende eeuw. Verwant aan “baat” en “beter”. Wel goed bedacht!’

‘Bedankt, juffrouw.’

‘Zo hoeft je me echt niet te noemen,’ zegt de biografe voor de zevenduizendste keer.

Na school gaat ze langs de Acme: supermarkt, doe-het-zelf-zaak en apotheek in één. De apothekersassistent is een jongen – nu jongvolwassene – die ze les had gegeven in haar eerste jaar op Central Coast, en elke maand ziet ze op tegen het moment dat hij haar de witte zak met het kleine oranje potje aangeeft. Ik weet waar dit voor is, zeggen zijn ogen. Misschien zeggen zijn ogen dat niet echt, maar toch blijft het moeilijk om hem aan te kijken. Ze neemt andere producten mee naar de balie (ongezouten pinda’s, wattenstaafjes), alsof ze daarmee de vruchtbaarheidsmedicatie kan verhullen. De biografe weet niet meer hoe hij heet, maar herinnert zich nog wel hoe ze in de les, zeven jaar geleden, bewonderend naar zijn lange, zwarte wimpers had gekeken – ze zagen er altijd een beetje vochtig uit.

Wachtend op het harde plastic stoeltje, onder felle tl-verlichting en met een muziekje op de achtergrond, haalt de biografe haar notitieboekje tevoorschijn. Alles in dit boekje moet in lijstvorm worden genoteerd, en elke lijst is mogelijk. Boodschappen voor de supermarkt. Prints op de stopdassen van Kalbfleisch. Landen met de meeste vuurtorens per inwoner.

Ze begint een nieuwe lijst: Aantijgingen van de buitenwereld.

1 Je bent te oud.

2 Als je niet op de natuurlijke manier

zwanger kunt worden, hoor je
helemaal geen kinderen te krijgen.

- 3 Elk kind heeft twee ouders.
- 4 Kinderen die door een alleenstaande
moeder worden opgevoed, zijn eerder
onderhevig aan verkrachting/moord/
drugsgebruik/lage examenscores.
- 5 Je bent te oud.
- 6 Je had dit eerder moeten bedenken.
- 7 Je bent egoïstisch.
- 8 Je doet iets onnatuurlijks.
- 9 Hoe zal dat kind zich voelen wanneer
het erachter komt dat zijn vader een
anonieme aftrekker is?
- 10 Je lijf is een dorre huls.
- 11 Je bent te oud, treurige ouwe vrijster!
- 12 Doe je dit alleen maar omdat je
eenzaam bent?

‘Juffrouw? Uw recept is klaar.’

‘Bedankt.’ Ze zet haar handtekening op
het beeldscherm op de toonbank. ‘Hoe was

je dag?’

Langwimper draait zijn handpalmen om-
hoog en haalt zijn schouders op.

‘Het is misschien een schrale troost,’ zegt
de biografe, ‘maar van deze medicijnen
krijg ik stinkende vaginale afscheiding.’

‘Gelukkig is het voor een goed doel.’

Ze kucht.

‘Dat is dan honderdzevenenvijftig dollar
en drieënzestig cent,’ voegt hij eraan toe.

‘Pardon?’

‘Het spijt me echt.’

‘Honderdzevenenvijftig dollar? Voor tien
pillen?’

‘Het wordt niet door uw verzekering ge-
dekt.’

‘Waarom niet, verdorie?’

Langwimper schudt zijn hoofd. ‘Ik wou
dat ik het u gewoon stiekem kon toestoppen
of zo, maar er hangen overal camera’s in de-
ze klotetent.’